

**VÄITE JA PERUSTELU 9.-LUOKKALAISTEN
MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA**

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopistossa
marraskuussa 2001

Anna Rätty

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos Suomen kielen laitos
Tekijä Rätty Anna Mari	
Työn nimi Väite ja perustelu 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksissa	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Pro gradu –tutkielma
Aika marraskuu 2001	Sivumäärä 95 sivua
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä tutkimuksessa analysoin peruskoulun 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksia argumentoinnin ja retoriikan näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa mielipidekirjoituksesta yhtenä koulussa kirjoitettavana tekstilajina. Ensiksi tarkastelin kirjoitelmien pääväitettä. Toiseksi analysoin kirjoitelmien argumentointia argumenttityyppien avulla. Kolmanneksi tarkastelin kirjoitelmien rakennetta ja viimeiseksi analysoin dialogisuuteen liittyviä ilmiöitä. Metodina käytin Toulminin mallia ja sen sovelluksia sekä muita ajatuksiltaan Toulminin malliin sopivia analyysimalleja.</p> <p>Aineistona oli 36 kappaletta peruskoulun 9.-luokkalaisten kirjoittamia mielipidekirjoituksia. Pidin aineiston kirjoittajille mielipidekirjoittamisesta oppitunnin, jolla esittelin mielipidekirjoittamiseen liittyviä asioita. Oppilaat kirjoittivat mielipidekirjoitelman valitsemastaan aiheesta oman opettajan valvonnassa. Tehtävänanto oli seuraava: Kirjoita mielipidekirjoitus aiheesta, josta sinulla on varma mielipide. Osoita kirjoitus jollekin, joka on eri mieltä asiasta kanssasi ja pyri vaikuttamaan tekstilläsi niin, että toinen vaihtaa mielipidettään.</p> <p>Oppilaista 24 ilmaisi pääväitteen eksplisiittisesti, viisi implisiittisesti, kolmessa kirjoitelmassa pääväitteitä oli useampia kuin yksi ja neljästä kirjoitelmasta ei pääväitettä löytynyt ollenkaan. Pääväitteistä 20 oli lajiltaan menettelyväitteitä, neljä faktaväitteitä ja viisi arvoväitteitä. Argumentointityypeistä kirjoittajat käyttivät selvästi useimmin yleistämistä. Muita argumenttityyppejä eli vertailua, syy-seuraussuhdetta, auktoriteettia ja periaatetta käytettiin selvästi vähemmän. Argumentointi oli lähes yhtä usein eteenpäin ja taaksepäin suuntautunutta. Pääväitteen paikka vaikutti kirjoitelman rakenteeseen. Kirjoittajat käyttivät melko paljon vuorovaikutusta tuovia ilmaisuja teksteissään: Kirjoittautuminen oli voimakasta, yleisön ilmaisi puolet kirjoittajista ja meilmauksia käytti kolmasosa kirjoittajista. Lisäksi teksteissä esiintyi melko paljon kaksipuoleista argumentointia ja kysymyksiä.</p> <p>Johtopäätöksenä esitin, että pääväitteen ilmaisemiseen kannattaisi kiinnittää huomiota opetuksessa. Erilaisia argumenttityyppejä voisi myös tehdä oppilaille tutuksi. Lisäksi voisi opettaa kirjoittajia tiedostamaan käyttämiään dialogisuutta tuovia keinoja.</p>	
Asiasanat kirjoittaminen, mielipidekirjoitus, argumentointi	
Säilytyspaikka Suomen kielen laitos	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja motivointi.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmetodi.....	4
1.3 Aineisto.....	6
1.4 Oppikirjan esitys mielipidekirjoituksesta.....	9
2. KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN.....	11
2.1 IEA:n kansainvälinen kirjoitelmatutkimus.....	11
2.2 Äidinkielen oppimistulokset peruskoulun päättövaiheessa 1999.....	13
2.3 7.-luokkalaisten ja abiturienttien argumentoinnista.....	15
2.4 Argumentoinnista ylioppilaskokeen aineistoaineessa.....	16
2.5 Aikaisemmista tutkimuksista heränneet ideat.....	17
3. ARGUMENTOINTI MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA.....	19
3.1 Mielipideteksti tutkimuskohteena	19
3.1.1 Tekstin määrittelystä	19
3.1.2 Tekstityypit.....	19
3.1.3 Mielipidekirjoituksen määrittelyä.....	21
3.2 Argumentoinnin analyysi.....	22
3.2.1 Argumentoinnin määrittelystä	22
3.2.2 Toulminin malli.....	23
3.2.3 Mallin sovellus 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksiin.....	27
4. PÄÄVÄITE MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA.....	33
4.1. Pääväitteen ilmaiseminen.....	33
4.1.1 Eksplisiittiset pääväitteet.....	33
4.1.2 Implisiittiset pääväitteet.....	34
4.1.3 Kaksi tai useampia pääväitteitä.....	36
4.1.4 Ongelmatapaukset.....	38
4.2 Pääväitteen laji.....	41
4.2.1 Menettelyväite.....	42
4.2.2 Faktaväite.....	43
4.2.3 Arvoväite.....	43

5. ARGUMENTOINTITYYPIT.....	45
5.1 Yleistäminen	46
5.2 Syy-seuraussuhde.....	53
5.3 Vertaus.....	54
5.4 Auktoriteetti.....	55
5.5 Periaate.....	56
5.6 Pääväitettä ei perustella kirjoitelmassa.....	57
6. MIELIPIDEKIRJOITUKSEN RAKENNE.....	61
6.1 Pääväite alussa.....	63
6.2 Pääväite lopussa.....	65
6.3 Pääväite alussa ja lopussa.....	67
6.4 Ongelmatapaukset.....	69
6.5 Esimerkkitekstien rakenteen esittelyä.....	71
7. DIALOGISUUS MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA.....	77
7.1 Kirjoittautuminen tekstiin.....	78
7.2 Yleisön ilmaiseminen.....	80
7.3 Me-ilmaukset.....	83
7.4 Kaksipuoleinen argumentointi.....	84
7.5 Kysymysten käyttö kirjoitelmissa.....	86
8. PÄÄTÄNTÖ.....	88
8.1 Tutkimustuloksia ja päätelmiä 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksista.....	88
8.2 Näkökulmia mielipidekirjoituksen opettamiseen.....	92
8.3 Jatkotutkimusideoita.....	94

LÄHTEET

1. JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja motiivointi

Yhteiskunnassamme arvostetaan kielellä vaikuttamisen taitoa. On tärkeää, että ihminen osaa esittää selvästi mielipiteensä ja perustella sen monipuolisesti ja järkevästi. Mielipiteet, näkemykset ja arvot ovat nousseet informaatioyhteiskunnassa tiedon ohella vaikuttaviksi tekijöiksi. Ratkaisevaa on, miten nuori pystyy mielipiteensä ilmaisemaan ja vakuuttamaan muita. (Ahonen 1994: 99.) Lisäksi meihin pyritään vaikuttamaan kielen avulla päivittäin. Arkipäivän tilanteet ovat täynnä vaikuttamista ja neuvotteluja sekä kompromisseja. Myös tiedotusvälineet ja media pyrkivät vaikuttamaan meihin. Poliitikot, opettajat ja valmentajat pyrkivät vaikuttamaan meihin ja meidän näkökulmiimme sekä asenteisiimme.

Tämä tutkimus lähti liikkeelle omista kiinnostuksen kohteistani. Olen kiinnostunut kielestä vaikuttamisen välineenä, ja lisäksi olen kiinnostunut kirjoittamisesta. Koska minusta tulee äidinkielenopettaja, myös koulukonteksti on mielenkiintoni kohteena. Tässä työssä pyrinkin yhdistämään nämä kolme asiaa: vaikuttaminen, kirjoittaminen ja koulu.

Kirjoitettua monologia ei opita laatimaan itsestään, kuten äidinkielen puhumisen taito opitaan. Yksilön on tietoisesti opittava ja opiskeltava koulussa, miten kirjoitettu monologi laaditaan. (Kieli ja sen kieliopit 1994: 95.) Tämän näkemyksen mukaan kirjoittamista on siis harjoiteltava kouluissa ja kirjoittamista on siis opetettava. Kirjoittamisen opetus on yksi haastavimmista asioista äidinkielen opetuksessa. Miten opettaa oppilaita kirjoittamaan tekstejä? Miten opettaa oppilaita kirjoittamaan erilaisia ja erityyppisiä tekstejä? Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää yhden koulussa kirjoitettavan tekstityypin, mielipidekirjoituksen, ominaisuuksia ja tätä kautta pyrkiä saamaan vinkkejä ja näkökulmia kyseisen tekstityypin kirjoittamisen opettamiseen.

Koulussa vaikuttamisen ja perustelun taitoja opetetaan ja tarvitaan varmasti kaikilla tunneilla, mutta äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa näitä taitoja opetellaan erityisesti. Vuonna 1987 Anneli Kauppinen kirjoitti *Virkkeessä*: ”Suomalainen äidinkielenopettaja voi aivan aiheellisesti kysyä, mikä ja millainen on argumentoiva teksti, sillä meiltä puuttuu argumentoivan tekstin opettamisen traditio” (Kauppinen 1987: 33). Tämän lausunnon jälkeen tilanne on todennäköisesti muuttunut, ja argumentoivan tekstin

opettamista on lisätty kouluissa. Tällaisen kuvan ainakin saa, kun tarkastelee äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjasarjoja, joissa käsitellään nykyään poikkeuksetta argumentointiin liittyviä asioita esimerkiksi mielipidekirjoitusta ja vaikuttavan puheen pitämistä jossain vaiheessa yläastetta. Tästä huolimatta on varmasti paljon vielä tehtävissä argumentoinnin opettamisen kehittämiseksi.

Tutkimusten mukaan jo hyvin pieni lapsi osaa perustella mielipiteitään ja väitteitään, jos tilanne ja päämäärä ovat hänelle merkityksellisiä (Stein & Bernas 1999: 97). Lapsi ei ehkä tiedosta käyttämiään keinoja eikä tiedä argumentoivansa jonkin asian puolesta. Näyttäisi siis siltä, että kulttuuri opettaa tiettytyyppisiä argumentointitapoja. Mutta voisiko näitä tapoja tutuksi tekemällä opettaa argumentoimaan paremmin ja mahdollisesti tällöin myös opettaa tiedostamaan paremmin toisten käyttämiä argumentointitapoja?

Koulussa kirjoitettavat aineet on perinteisesti kirjoitettu ei-kenellekään. Aineilla ja teksteillä ei ole ollut määrättyä yleisöä, paitsi ehkä opettaja. Tässä tutkimuksessa oppilaille mielipidekirjoituksen laatimista varten on kuitenkin tehtävänanto, jossa pyydetään oppilasta suuntaamaan tekstinsä jollekin, jonka tietää olevan asiasta eri mieltä. Tällä tehtävänannolla pyritään siihen, että kirjoittajalla olisi mielessään jokin yleisö.

Kouluissa on kautta aikojen opetettu ja opiskeltu vaikuttamiseen ja argumentointiin liittyviä asioita. Vaikuttamista ja argumentointia on harjoiteltu suullisessa ilmaisussa lähinnä puheiden ja väittelyiden avulla. Kirjoitettujen tekstien puolella vaikuttamista on harjoiteltu kirjoittamalla argumentoivia tekstejä. Koska aineistoni kirjoitukset edustavat mielestäni nykyajan koulussa harjoitettavaa kirjallista argumentointia ja vaikuttamista, on syytä katsoa hieman ajassa taaksepäin.

Aristoteleen retoriikan pohjana oli looginen perustelu. Aristoteles huomioi kuitenkin retoriikassaan myös muita kuin loogisia argumentoinnin ja taivuttelun menetelmiä. Muita menetelmiä olivat puhujan vaikutusvaltaan pohjaavia eli eettisiä, vastaanottajan tunteisiin vetoavia eli pateettisia ja kirjoittajan tyylikeinoinhin perustuvia eli retorisia menetelmiä. Jo antiikin aikana argumentoivalle tekstille muodostui tietty rakenne, jota kutsuttiin Kriian kaavaksi. Kriian kaava sisälsi seuraavat osat: aloitus, kerronta ja/tai kuvaus, väite, väitteen erittely, oikeaksi todistaminen, vastaväitteiden osoittaminen vääräksi ja johtopäätökset. Kriian kaava on vaikuttanut kirjoitelmien rakenteen opettamiseen myös Suomessa. (Vähäpassi 1987b: 114–115.)

Argumentoiva kirjoitelma muodosti aikoinaan yhden kielten opetussuunnitelman tärkeimmistä puolista, erityisesti länsimaisessa kulttuurissa. Oppilaitten piti jäljitellä suurten antiikin kirjailijoiden argumentoivia tekstejä omissa teksteissään. Jäljittelevän argumentoinnin harjaannuttamista pidettiin ajattelun harjaannuttamisena. ”Tieteellinen” argumentointi lisättiin opetukseen 1600- ja 1700-luvuilla. Kirjoittamisen opetuksen vaihtuessa klassisista kielistä kansankieliseen argumentointimallit ja opetus säilyivät. Argumentoivan kirjoitelman rakenteet ja argumentoinnin muodot ovatkin säilyneet melko muuttumattomina läpi kirjoittamisen opetuksen historian. (Vähäpassi 1987b: 117–118.)

Kiistanaiheena argumentoinnin opetuksessa on ollut loogisen argumentoinnin painotus verrattuna pateettiseen tai eettiseen argumentointiin eli taivutteluun. Loogista argumentointia on usein painotettu opetussuunnitelmissa, kun taas tunteisiin vetoamista ja retorisia tehokeinoja on pidetty lähinnä keinoina, joita oppilaan tulisi paljastaa muiden teksteistä. 1960-luvulta lähtien tämä suuntaus on kuitenkin muuttunut ja on ruvettu opettamaan myös ateoreettista lähestymistä argumentointiin. (Vähäpassi 1987b: 119.)

Tässä tutkimuksessa nuorten kirjoittamat kirjoitelmat nähdään argumentoivina kirjoitelmina. Koulussa näitä kirjoitelmia ei enää nimitetä argumentoiviksi teksteiksi tai argumentoiviksi kirjoitelmiksi, eikä edes mielipideteksteiksi, vaan koulussa käytetään nimitystä mielipidekirjoitus. Mielipidekirjoituksen lisäksi argumentoivaa tekstiä koulussa edustavat esimerkiksi kirja- ja elokuva-arvostelut sekä esseet. Argumentoivan puheen puolestaan on korvannut termi ohjelmapuhe. Mielipidekirjoituksesta itsestään on löydettävissä hyvin vähän tietoja. Kuitenkin oppikirjat käyttävät mielipidekirjoitus-termiä, ja se on myös oppilaille tuttu. Mielipidekirjoitus-termi kertoo todennäköisesti hyvin ja havainnollisesti oppilaille, mistä oikein on kysymys. Voi olla, että argumentointi ja retoriikka ovat liian vaikeita termejä ja ne on korvattu helpommilla termeillä. Mielipidekirjoitus-termin yleisestä käytöstä koulussa kertoo myös se, että äidinkielen ylioppilaskokeen tehtävänannossa voidaan pyytää kirjoittamaan mielipidekirjoitus (HS 18.9.2001). Aineistoa kerätessä pidin tunnin mielipidekirjoittamisesta, ja sen alussa oppilaat itse määrittelivät mielipidekirjoituksen tekstiksi, jossa tuodaan esiin mielipide ja se kuuluu perustella.

Koulun kehittäjät ovat yhtä mieltä siitä, että harjaannuttaminen suulliseen ja kirjalliseen argumentointiin lienee koulutuksen tärkeimpiä tehtäviä. Jos koulun päämääränä on kas-

vattaa itsenäisesti ajattelevia ja eri asioihin kantaa ottavia kansalaisia, jotka pystyvät arvioimaan ja arvostelemaan ympäröivää yhteiskuntaa, argumentoinnin opetus on opetussuunnitelman olennainen osa. Koulutetun ja sivistyneen ihmisen tuntomerkki on ollut ja on kyky väitellä ja noudattaa tietylle ajalle ja kulttuurille ominaisia argumentointimuotoja. (Vähäpassi 1987b: 120.)

Nykyisessä opetussuunnitelmassa (POP 1994) korostetaan, että nuoren tulee oppia ilmaisemaan itseään selvästi ja tuomaan mielipiteensä perustellusti esiin. Yläasteen äidinkielen opiskelun tavoitteisiin kuuluu, että oppilas tiedostuu omista vaikutusmahdollisuuksistaan yhteiskunnan jäsenenä ja pystyy osallistumaan viestintäympäristöönsä. Tavoitteena on, että oppilas kehittyä ilmaisijana ja pystyy ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään. Lisäksi hän pystyy tuottamaan kirjallisesti pohtivia ja eritteleviä tekstejä ja osaa valita tilanteeseen sopivan kielimuodon. Peruskoulun opetussuunnitelman mukaan itseensä luottavalla, ilmaisukykyisellä ja vaikuttamaan pystyvällä ihmisellä on mahdollisuus rakentaa yhteyksiä yli kulttuurirajojen ja kantaa vastuuta ympäristöstään. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994: 42–46.)

Nämä opetussuunnitelmassa esitetyt tavoitteet, jotka liittyvät argumentointiin, mielipiteen esittämiseen ja vaikuttamiseen reaalistuvat koulujen opetussuunnitelmissa äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen kohdalla esimerkiksi juuri mielipidekirjoituksen ja ohjelmapuheen harjoitteluksena. Toki kouluissa harjoitellaan myös analysoimaan toisten mielipidekirjoituksia ja puheita ja sitä kautta tiedostetaan vaikuttamisesta.

1.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmetodi

Tässä tutkimuksessa analysoidaan peruskoulun 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksia ja sitä, kuinka nuoret esittävät mielipiteitään ja kuinka he perustelevat niitä. Tarkoituksena on saada tietoa mielipidekirjoituksesta yhtenä koulussa kirjoitettavana tekstilajina. Tavoitteena on selvittää, kuinka nuoret pyrkivät kirjoituksissaan vaikuttamaan yleisöönsä ja minkälaisia keinoja he käyttävät vaikuttamisessaan.

Ensimmäiseksi tarkastelen kirjoitelmien pääväitteitä. Löytyykö kirjoitelmista pääväite, ja miten se ilmaistaan tekstissä? Mikä on pääväitteen laji, eli missä muodossa pääväite

esitetään? Toiseksi analysoin kirjoitelmien argumentointia. Minkälaisia argumentointityyppejä käytetään pääväitteen tukemiseksi?

Kolmanneksi tarkastelen kirjoitelmien rakennetta. Argumentoinnin suunnan vaikutusta tekstin rakenteeseen tarkastelen pääväitteen avulla. Eteneekö argumentointi eteenpäin vai taaksepäin? Vaikuttaako argumentoinnin suunta tekstin rakenteeseen? Lisäksi tarkastelen, miten erilaisten rakennemallien avulla voisi kuvata mielipidekirjoituksia.

Neljänneksi analysoin kirjoitelmien dialogisuuteen liittyviä ilmiöitä. Miten kirjoittajat kirjoittautuvat tekstiin? Miten yleisö ilmenee kirjoitelmissa? Käyttävätkö nuoret kirjoitelmissaan kaksipuoleista argumentointia?

En arvioi yksittäisiä kirjoituksia, enkä aseta kirjoituksia paremmuusjärjestykseen. Sen sijaan kuvaan nuorten mielipidekirjoituksia, ja yritän saada selville niiden yleisiä ongelmia tai onnistumisia. En myöskään arvioi argumentoinnin onnistumista tai argumenttien hyvyttä. Myöskään argumenttien vahvuutta en pyri määrittelemään. Huomioon en myöskään ota mahdollisia virhepäätelmiä. Vaikka tavoitteena onkin tutkia, miten nuoret pyrkivät vaikuttamaan lukijaansa, tutkimuksessa ei arvioida keinojen tehokkuutta tai vakuuttavuutta. Nämä poisrajatut kysymykset ovat varsin mielenkiintoisia, mutta tämän tutkimuksen puitteissa niihin ei ole mahdollista vastata.

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on saada selville mielipidekirjoittamisesta asioita, joita voisi käyttää kirjoittamisen opetuksessa. Miten opetuksessa voisi tuoda esille argumentointirakennetta ja erilaisia argumentointityyppejä? Miten mielipidekirjoituksen rakennetta voisi esitellä? Mitä voisi huomioida opetettaessa yleisön huomioimista ja kaksipuoleista argumentointia?

Nuorten mielipidekirjoituksia lähestyn argumentoinnin ja retoriikan kautta. Tarkoituksena on kuvata mielipidekirjoituksia nimenomaan argumentoinnin ja retoriikan ilmiöinä, eikä tarkastella kirjoitelmia esimerkiksi kieliopin näkökulmasta. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, vaikka esitänkin selvyuden vuoksi joitakin lukuja analyysissäni.

Metodina käytän Toulminin malliin perustuvaa analyysimenetelmää, jossa argumentointia tarkastellaan argumentin osien analyysin avulla. Analyysini perustuu sekä Toulminin, Rieken ja Janikin (1979) esittämään argumentointimalliin että sen sovellukseen,

jonka ovat muokanneet Rieke ja Sillars (1997). Menetelmä esitellään tarkemmin luvussa 3.2.

1.3 Aineisto

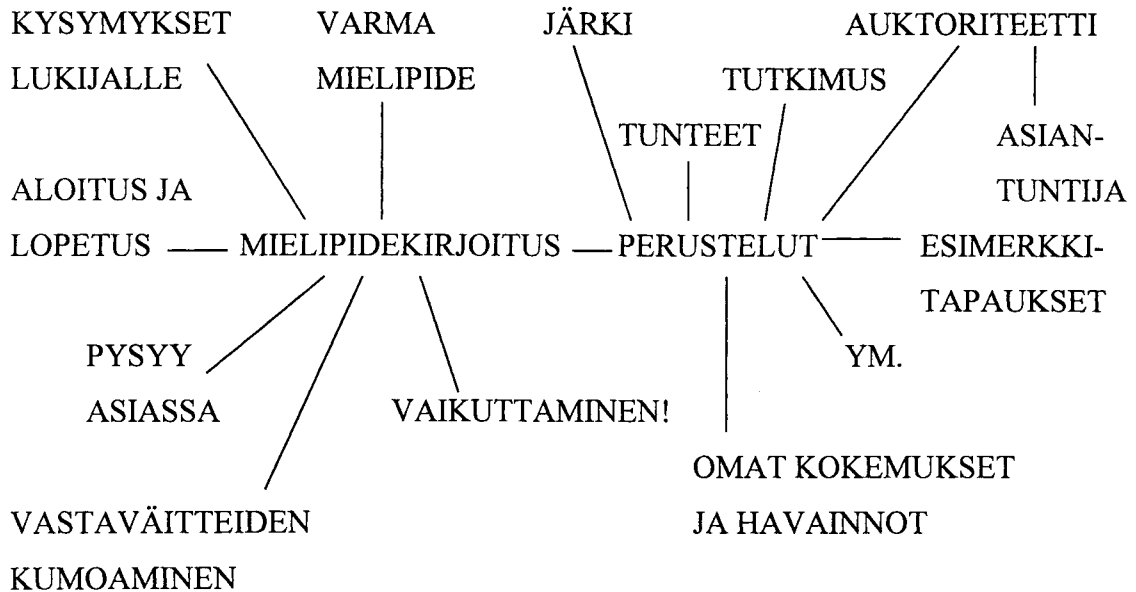
Työn aineisto sisältää 36 peruskoulun 9. luokalla kirjoitettua mielipidekirjoitusta. Peruskoulun 9. luokan valitsin aineistokseni, koska haluan tutkia nimenomaan yläasteelaisten taitoja ja keinoja vaikuttaa kielen avulla. Suomessa oppivelvollisuus päättyy peruskoulun päättyessä, ja tuolloin pitäisi jo hallita tärkeimmät elämässä tarvittavat kielelliset taidot. Aineisto on kerätty Kuopion Jynkänlahden yläasteella marraskuussa 2000. Jynkänlahden yläaste on tavallinen yläaste, jossa ei ole mitään erityisiä painotuksia johonkin oppiaineeseen tai alaan.

Luvan aineiston keräämiseen pyysin suullisesti koulun rehtorilta, oppilaiden äidinkielenopettajalta ja oppilailta itseltään. Aineiston teksteissä ei ole tietoja oppilaista. Muutamien tekstien nimimerkistä näkyy sukupuoli, mutta sukupuoltakaan ei ole erikseen pyydetty mainitsemaan. Tekstit ovat siis täysin vailla tietoja, joista oppilaan voisi tunnistaa. Oppilaille kerrottiin etukäteen, että heidän tekstejään käytetään tutkimukseen, mutta ei kerrottu tarkemmin, mistä tutkimuksessa on kysymys. Oppilaille kerrottiin myös, että palauttamalla tekstin opettajalle he antavat luvan tekstinsä käyttämiseen tutkimuksessa. Oppilaat saivat näin myös mahdollisuuden kieltäytyä tutkimuksesta.

Varsinaisen aineiston keruun toteutin seuraavasti. Sovin koulun rehtorin ja äidinkielenopettajan kanssa, että kerään aineiston kahdelta 9. luokalta. Oppilaat olivat käsitelleet mielipidekirjoittamista 8. luokalla ja kirjoittaneet tuolloin oman mielipidekirjoituksen. Aihe oli siis heille ennestään tuttu. Halusin päästä mahdollisimman lähelle koulun todellista käytäntöä tutkimuksessani, joten päätimme opettajan kanssa, että toimimme niin kuin koulussa on yleensä tapana. Oppilaille pidetään tunti, jossa käsitellään mielipidekirjoittamista, ja sen jälkeen he itse kirjoittavat mielipidekirjoituksen. Olin menossa koululle sijaiseksi, joten opettaja pyysi, että pitäisin itse tunnit mielipidekirjoittamisesta, ja oppilaat kirjoittaisivat hänen valvonnassaan seuraavalla viikolla varsinaiset tekstit.

Tunnin alussa oppilaat saivat tehtäväkseen miettiä parin kanssa muutaman minuutin ajan, mitä heille tulee mieleen sanasta mielipidekirjoitus. Tarkoituksena oli herätellä

oppilaitten ajatuksia asiasta ja samalla kerätä tietoa siitä, mitä he jo tietävät aiheesta. Ensimmäisessä luokassa taululle saatiin seuraavat ilmaisut: oma mielipide, hyvät perustelut, väittäely, totta ja pysyy asiassa. Toisessa luokassa kohdalla taululle saatiin seuraavat ilmaisut: oma mielipide, ei jaarittelua, lyhyt, ytimekäs, lukijan vakuuttaminen, perustellaan, ilmaisee mielipiteen ja tekstiä. Seuraavaksi esittelin taululla oppilaille mielipidekirjoitusta omien tietojeni ja heidän oppikirjansa pohjalta seuraavan kuvion avulla:

KUVIO 1: Aineiston kirjoittajille esitetty kuvio mielipidekirjoituksesta

Lopuksi oppilaat miettivät parin kanssa tai ryhmissä aiheita, joista mielipidekirjoituksen voisi kirjoittaa. Ehdotukset kerättiin taululle. Oppilaat kirjoittivat tekstinsä seuraavalla viikolla oman opettajansa valvonnassa. Näin oppilaille jäi reilusti aikaa miettiä omaa kirjoitustaan. Aikaa lopullisen tekstin kirjoittamiseen oli yksi oppitunti eli 45 minuuttia.

Tehtävänanto, jonka mukaan oppilaat kirjoittivat mielipidekirjoituksensa oli seuraava: **Kirjoita mielipidekirjoitus aiheesta, josta sinulla on varma mielipide. Osoita kirjoitus jollekin, joka on eri mieltä asiasta kanssasi ja pyri vaikuttamaan tekstilläsi niin, että toinen vaihtaa mielipidettään.**

Tehtävänannon suunnittelun apuna oli käytetty IEA:n kansainvälisen kirjoitelmatutkimuksen taivuttelevan mielipidetekstin tehtävänantoa, joka kuului seuraavasti: ”Ajattele jotakin asiaa, josta sinulla on varma mielipide. Asia voi liittyä perheeseesi, kouluusi,

kotipaikkakuntaasi tai koko yhteiskuntaan. Kirjoita teksti, jossa yrität taivutella kanssasi eri mieltä olevaa ihmistä niin, että hän muuttaa mielipidettään ja näkee asian sinun tavallasi.” (Vähäpassi 1987b: 124.)

Oppilaat valitsivat itselleen seuraavat aiheet (suluissa tekstien määrä aiheesta): rasismi (5), rauha, köyhien auttaminen, eläinkokeet (2), abortti (2), eurorahat, 15-vuotiaat irti kahleista, tupakointi (4), saatananpalvonta (2), koulu-uinti, internet, kaapelikanavat, liikennekäyttäytyminen, alkoholi (2), ringette (2), Kuopion tori, suomenajokoira vai beagle, kouluruoka, vapaa-aika, levy-yhtiöt riistävät, pakkoruotsi, huumeet (2) ja muoti.

Aineiston tekstit ovat hyvin vaihtelevia pituudeltaan, aiheiltaan ja tasoltaan. Yhtä lukuun ottamatta kaikki tekstit on otsikoitu jotenkin. Lähes kaikki ovat käyttäneet nimimerkkiä kirjoituksessaan. Kukaan ei ole maininnut omaa nimeään kokonaan. Tekstit ovat hyvin erimittaisia pituudeltaan. Pisin teksti on kolme konseptin sivua ja lyhin puoli sivua. Pisin teksti on 379 sanan ja lyhin 36 sanan mittainen. Olen laskenut tekstin pituuteen mukaan kaikki sanat otsikon ja nimimerkin mukaan lukien siinä muodossa kuin ne oli kirjoitettu. En toisin sanoen ole laskenut yhteen sanoja, jotka oikeasti kuuluisi kirjoittaa yhteen, vaan olen laskenut sanat sen mukaan, kun ne on kirjoittaja eriteltyt. Suurin osa teksteistä oli 100 - 150 sanan pituisia. Taulukossa 1 olen esitellyt tekstien pituudet.

TAULUKKO 1: Aineiston kirjoitelmien pituudet sanoina

Sanoja	Tekstejä
0 – 50	1
50 – 100	9
100 – 150	12
150 – 200	6
200 – 250	3
250 – 300	2
300 – 350	2
350 – 400	1

1.4 Oppikirjan esitys mielipidekirjoituksesta

Opetussuunnitelman ideologiat välittyvät ja vaikuttavat oppikirjoihin. Esittelen lyhyesti Kielikuvia 2 –oppikirjassa esiteltyjä näkemyksiä mielipidekirjoittamisesta. Valitsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppikirjoista Kielikuvia 2:n, koska aineistoni 9.-luokkalaiset ovat käyttäneet tätä kirjaa. Näin ollen voisi olettaa, että pitämäni tunnin lisäksi heidän kirjoituksiinsa on vaikuttanut nimenomaan heidän oppikirjansa.

Oppikirjassa mielipidekirjoitusta käsitellään otsikon ”Kynällä kimppuun” alla. Ensimmäiseksi ja tärkeimmäksi asiaksi on nostettu perustelut: ”Mielipide ei vaikuta ilman perusteluja.” Kirja esittelee mielipidekirjoituksen tekstinä, jossa ilmaistaan oma perusteltu mielipide. Mielipiteen tueksi esitetään järkeen ja tunteisiin vetoavia asioita. Mahdollisiksi perusteluiksi esitetään omia kokemuksia, havaintoja, asiatietoja ja asiantuntijaan, vaikuttajaan tai tietolähteeseen vetoamista. Kirjan mukaan myös kysymyksillä voi herätellä lukijaa. Kirjassa kehoitetaan ottamaan huomioon myös vastaväitteet. Kirjassa on yksi esimerkkiteksti, josta on esitelty erilaisia tapoja perustella mielipidettä. Tehtävänä on kahden esimerkkitekstin erittelyä ja oman kannan kirjoittaminen esimerkkitekstin pohjalta. (Kouki, Kytömäki, Rajavuori & Vilhunen 1998: 97–100.)

Mielipidekirjoittaminen on esillä Kielikuvia 2:ssa myös ”Tätä mieltä” –työskentelypysäkillä ja kirjan takaa löytyvässä työskentelyoppaassa. Työskentelypysäkillä kerrotaan, että mielipiteitä voi kirjoittaa lehtien yleisönosastoon, nuorten lehtiin ja erilaisiin harrastus- ja erikoislehtiin. Tehtävien avulla harjoitellaan oman mielipidekirjoituksen tekoa, esimerkkitekstien erittelyä ja vastineen kirjoittamista. (Kouki ym. 1998: 113–116.)

Työskentelyoppaassa annetaan seuraavat ohjeet mielipidekirjoituksen laatijalle:

1. Päätä, mistä aiheesta ja näkökulmasta asiaa lähestyt. Mikäli kirjoitat jatkoa jonkun toisen aloittamaan keskusteluun, viittaa selkeästi siihen tekstiin, johon otat kantaa (mainitse lehden nimi ja ilmestymisaika sekä kirjoittajan nimi).
2. Pohdi esimerkkejä ja perusteluja, jotka tukevat pääväitettäsi.
3. Aloita kirjoituksesi kiinnostavasti. Älä ole liian hyökkäävä, vaikka olisitkin jyrkäsikin eri mieltä.
4. Pyri kirjoituksessa ytimekkyyteen. Älä jaarittele, vaan esitä vain tarpeellinen. Ole asiallinen.
5. Muotoile osuva otsikko.

6. Tarkista kirjoituksesi kieliasu.

(Kouki ym. 1998: 374.)

Mielestäni tämä oppikirjan esitys mielipidekirjoituksesta vahvistaa sitä näkemystä, että mielipidekirjoitus on nykykoulussa yksi niistä tekstimuodoista, joka edustaa argumentoivaa tekstiä, kantaaottavaa kirjoitelmaa, arvioivaa tekstiä ja mielipidetekstiä. Kouluis-
sa käytetään nimitystä mielipidekirjoitus, kun tarkoitetaan tekstiä, jonka päämäärät ja keinot ovat samat kuin tieteellisissä teoksissa argumentoivan tekstin tai mielipidetekstin nimellä kutsut tekstit.

2. KATSAUS AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN

Tässä luvussa esittelen aikaisempia tutkimuksia, joita koululaisten mielipidekirjoittamisesta on tehty. Tarkoituksena on luoda kuvaa suomalaisten nuorten mielipidekirjoittamisen taidoista ja kehitystehtävistä. IEA:n tekemää tutkimusta käsitellään melko laajasti, koska se on merkittävin aiheesta tehty tutkimus ja olen muokannut oman tehtävänantoni IEA:n tutkimuksen pohjalta.

2.1 IEA:n kansainvälinen kirjoitelmatutkimus

IEA:n (International Association for the Evaluation of Educational Achievement) kansainvälisessä kirjoitelmatutkimuksessa kirjoitustaitoa tarkasteltiin useiden tekijöiden kannalta. Tarkastelussa oli lähtökohtana 14 osallistuvan maan kirjallisen kulttuurin kehitys ja koulujärjestelmän ominaispiirteet sekä kirjoittamisen tehtävät ko. kulttuurissa ja koulujärjestelmässä. (Vähäpassi 1987a: 3.)

IEA:n tutkimuksen avulla pyrittiin löytämään kirjoitustaitojen hallintaan liittyviä kulttuuritekijöitä ja opetuskäytänteitä. Tutkimuksessa käytettiin 14 erilaista tehtävää. Tutkimuksen keskeinen tutkimuskohde oli kirjoitustaidon olemus, hallinta ja opetus eri koulujärjestelmissä ja kulttuureissa. Tarkastelun yhtenä lähtökohtana oli kirjoittamisen tarpeet ihmisyhteisössä. (Vähäpassi 1987a: 3–5.)

Tutkimuksen perusjoukkona oli Suomen 9. luokkaa vastaava taso ja kaksi muuta perusjoukkoa oli ala-asteen päättövaihe ja lukion kolmas luokka. Tutkimuksen suunnittelu alkoi vuonna 1980, esikoe toteutettiin vuonna 1983 ja varsinainen tietojen keruu ja tallennus tehtiin vuosina 1984–1986. Tutkimuksen tulokset ja niiden erittely sekä tulkinta ajoittui vuosille 1987–1990. (Vähäpassi 1987a: 6.)

Tutkimuksen yhtenä tehtävätyyppinä oli taivutteleva mielipideteksti, joka tutkimuksessa määriteltiin tekstiksi, joka yhdistää asiakeskeiset ja tunnepohjaiset tehokeinot ja uskottavuuden vetoamisen. Lähtökohtana oli ajattelu koulutuksen päämäärästä; tehtävänä on kasvattaa itsenäisesti ajattelevia ja eri asioihin kantaa ottavia kansalaisia, jotka pystyvät arvioimaan ja arvostelemaan ympäröivää yhteiskuntaa. (Vähäpassi 1987b: 111.)

Kaikkia tekstejä arvioitiin neljästä eri näkökulmasta: 1. sisällön laajuus ja liikkuma-ala 2. sisällön jäsentyneisyys ja esitystapa 3. yleissävy ja tyyli 4. arvioijan vaikutelma. Pisteitä annettiin kustakin kohdasta 0–5. Taivuttelevan mielipidetekstin kohdalla sisällön laajuutta ja liikkuma-alaa arvioitaessa huomioitiin sanotun selkeys, eli tuliko asia lukijalle selväksi. Lisäksi tässä kohdassa kiinnitettiin huomiota perusteluihin ja taivuteluihin. Sisällön jäsentyneisyyttä ja esitystapaa arvioitaessa kiinnitettiin huomioita tekstin kokonaisrakenteeseen ja kappaleiden rakenteeseen. Yleissävyä ja tyyliä arvioitaessa tarkasteltiin sävyn valintaa ja sen johdonmukaisuutta sekä sanojen, lauseiden, lauserakenteiden ja laajempien ilmaisukeinojen valintaa. Arvioijan vaikutelmassa arvioitiin mielipidettä kirjoittelusta ja/tai kirjoittajasta ja myös sitä, saako kirjoittaja puolelleen tai vakuuttuneeksi asiasta. (Linnakylä 1987: 144–145.)

Linnakylän mukaan argumentoiva kirjoitelma oli myös suomalaisten oppilaitten laatimana useimmiten yleistävää, pohtivaa ja arvioivaa asiatekstiä. Kirjoittajat käyttivät taivuttelun keinoja kokemukseen, tietoihin tai tunteisiin vetoavia perusteluja, joiden avulla kirjoittajat pyrkivät yleistämään lukijaa vakuuttavan johtopäätöksen. (Linnakylä 1987: 137.)

Erityisen vaikeaa oppilaista oli huomioida vastaväittäjän kannanotot ja perustelut. Tällaista kaksisuuntaista argumentointia ei harjoitella koulussa. Vaikka opetus suunnitelmassa painotetaan taivuttelevan tekstin laatimisen tärkeyttä, on argumentoiva kirjoitelma suomalaisille koululaisille vieras tekstilaji. IEA:n tutkimuksen aineiston kirjoitelmista useimmat kirjoitelmat sisälsivät perustellun kannanoton, mutta harvinaista oli vasta-argumentointi ja ratkaisumallien johtaminen tältä pohjalta. (Linnakylä 1987: 129.)

Suomalaisessa koulussa ei ole harjoiteltu kaksisuuntaista argumentointia, vaan on tähdennetty oman mielipiteen ilmaisua ja monipuolisten ja vakuuttavien perustelujen esittämistä (Linnakylä 1987: 131).

Heikkoutena suomalaisten vaikuttavissa mielipideteksteissä oli se, että heidän argumentointinsa oli emotionaalisesti latautunutta. Näin ollen he eivät päässeet objektiiviseen esitykseen. Teksteissä oli paljon populaareja mielipiteitä, joita ei ollut analysoitu tai arvioitu mitenkään. Tämä johti siihen, että vaikuttamaan pyrittiin yleistyksillä ja faktoilla, joita ei ollut puolusteltu. (Vähäpassi 1987c: 213.)

Tutkimuksen mukaan suomalaiset ovat oppineet kirjoittamaan esseitä ja vaikuttavia mielipidetekstejä yhtenäisellä ja perinteisellä tavalla. Monet eivät havainnollista ideoitaan erilaisilla esimerkeillä, vaan sisällyttävät tekstiinsä mahdollisimman paljon erilaisia mielipiteitä, joita ei kuitenkaan selitetä tarkemmin. Usein kirjoittajat esittävät oman mielipiteensä vasta tekstin lopussa. (Vähäpassi 1987c: 216.)

IEA:n tutkimuksen mukaan tekstien taso vaihteli luokittain. Joidenkin luokkien kaikki oppilaat kirjoittivat argumentoivan tekstin ja esseen saman muotin mukaisesti, kun taas joillakin luokilla tekstit olivat hyvin erityyppisiä, mutta omalla tavallaan hyviä. Tämä osoittaa sen, että ilmaisun rohkeutta, ajattelun monipuolisuutta ja analyttisyyttä voidaan opettaa. (Vähäpassi 1987c: 219.)

Tutkimuksen tulosten pohjalta esitettiin seuraavanlaisia kehitysehdotuksia. Ensiksikin opiskelijoitten pitäisi saada lisää rohkeutta ilmaista omia ajatuksiaan ja mielipiteitään ja käyttää monipuolisia tapoja ilmaisussaan. Oppilaita ei saisi opettaa kirjoittamaan saman muotin mukaisesti, vaan heitä pitäisi auttaa löytämään oma persoonallinen tapansa kirjoittaa. Toiseksi kirjoittamisen opetus pitäisi ymmärtää laajemmasta perspektiivistä, kuin vain käsitellä kutakin teemaa muutaman tunnin ajan. Kolmanneksi pitäisi opettaa oppilaita näkemään vastaanottajan näkökulma ja pyrkiä interaktioon lukijan ja kirjoittajan välillä. (Vähäpassi 1987c: 221.)

Tutkimuksen mukaan 30 % opiskelijoista ei ole pystynyt peruskoulun loppuun mennessä saavuttamaan kirjoittamisen minimitasoa, jolla pärjää suomalaisessa yhteiskunnassa (Vähäpassi 1987c: 219).

2.2 Äidinkielen oppimistulokset peruskoulun päättövaiheessa 1999

Maaliskuussa 1999 Opetushallitus arvioi äidinkielen oppimistuloksia peruskoulun päättövaiheessa. Tutkimukseen osallistui 125 suomenkielistä peruskoulua, yhteensä 5050 oppilasta. Koe sisälsi tehtäviä lukutaidon ja kielentuntemuksen alueelta, kirjoituskokeen sekä osaotoksella toteutetun keskustelukokeen. Tutkimuksen mukaan oppilaitten lukutaidon yleistaso oli melko hyvä. Tiedonhaku hallittiin erityisen hyvin, mutta vaikeammaksi osoittautui päättelyä ja arviointia edellyttävät tehtävät. Argumentoivia asiategstejä osattiin lukea huonommin kuin kertovia ja dokumenttitekstejä. Tutkimus-

tulokset osoittivat, että kielentuntemukseen, kielelliseen ilmaisuun ja perustelutaitoihin liittyviä tehtäviä osattiin tyydyttävästi. Tyydyttävästi osattiin myös kirjoitustaitoja. Sukupuolten väliset erot tulivat esiin testeissä; tytöt menestyivät paremmin kaikissa osakokeissa. 42 % pojista ei koetulosten perusteella ole saavuttanut tyydyttäviä kirjoittamisen ja lukemisen taitoja peruskoulun aikana. (Lappalainen 2000: 5.)

Lukutaidon ja kielentuntemuksen koeosioon liittyi avokysymyksiä, joissa testattiin oppilaitten kielellisiä ilmaisukeinoja ja kirjallisia perustelutaitoja. Kielellisen perustelun ja vakuuttamisen taitoja testaavasta osiosta 56 % oppilaista sai maksimipisteet ja 72 % sai hyväksytyt. Maksimipisteet eli 2 pistettä sai vastaus, jossa oppilas sekä ottaa kantaa ja perustelee tekstiä että soveltaa omia ajatuksia. Yhden pisteen eli hyväksytyt sai vastaus, jossa oppilas ottaa kantaa väitteeseen, mutta perustelee löyhästi. (Lappalainen 2000: 86–87.)

Kirjoituskokeessa oppilaat kirjoittivat joko pohdiskelevan tekstin tai kuvitteellisen kertomuksen. Virikkeinä oppilailla oli lukutaidon ja kielentuntemuksen osioiden tekstejä, sarjakuva ja viisi lyhyttä runotekstiä. (Lappalainen 2000: 53–54.)

Kirjoituskokeen perusteella kirjoitustaitojen yleistaso oli tyydyttävä, eli oppilaat saivat keskimäärin 63 % maksimipisteistä (tytöt 70 % ja pojat 55 %). Sukupuolten väliset erot olivat kirjoituskokeessa selvemmät kuin muissa osakokeissa. Kirjoituksista arvioitiin käsiala, paperitilan käyttö, jäsentely, sananvalinta, sisältö, lauserakenteet ja oikeakieliisyys. Arvioitaessa sisällön laajuutta ja syvyyttä kiinnitettiin huomiota monipuolisuuteen, tarkoituksenmukaisuuteen, omien näkökulmien esille tuontiin ja perusteluihin sekä siihen, että tehtävänanto oli ymmärretty oikein. 10 % oppilaista ylsi arvioinnissa ylimmälle tasolle. Tyttöjen kirjoituksista suurin ryhmä (37 %) oli kirjoituksia, joissa asiaa ja sisältöä oli riittävästi ja pääteema nousi selvästi esiin. Tutkimuksen mukaan tällainen kirjoitus vakuuttaa lukijan, vaikka kirjoittaja ei olisikaan esittänyt kovin paljon perusteluja väitteilleen. Poikien kirjoituksista suurin ryhmä (35 %) oli kirjoituksia, jossa sisältöä oli suhteellisen runsaasti ja kerronta sekä väittämät olivat perusteltuja, vaikkakin perustelut olivat vähän niukkoja ja yksipuolisia. Kaikista kirjoituksista 25 % oli sisällöltään niukkoja ja yksipuolisia. Näissä kirjoituksissa liikuttiin perustelemattomien yleistysten tasolla, sisällössä oli ristiriitaisuuksia tai sanottavaa oli vähänlaisesti. (Lappalainen 2000: 89–95.)

Arvioitaessa kirjoitusten kokonaisrakennetta 11 % kirjoittajista saavutti ylimmän tason, joka edellytti tekstiltä selkeää, perusteltua ja aiheen kannalta tarkoituksenmukaista jäsentelyä. Tyttöjen kirjoituksista 41 % ja poikien kirjoituksista 25 % saavutti tason, jolla teksti oli rakenteeltaan pääosin selkeää ja perustellusti etenevää. Poikien kirjoituksista 41 % ja tyttöjen kirjoituksista 34 % oli jäsentelyltään pääosin selkeitä, mutta eteneminen saattoi olla epäjohdonmukaista ja sidostaminen välillä kömpelöä. 17 % kirjoituksista arvioitiin jäsentelyltään epäjohdonmukaiseksi ja perustelemattomaksi tai hajanaiseksi. (Lappalainen 2000: 96.)

Pirjo Hiidenmaa esitti lukemiensa sadan tutkimukseen osallistuneen tekstin perusteella seuraavanlaisia huomioita oppilaitten kirjoitelmista. Tasoerot olivat hänen mukaansa suuret. Tytöt laativat ilmeisesti mieluummin pohdiskelevia kirjoituksia ja pojat kertomuksia. Työt käyttivät kertomuksia esimerkkeinä kirjoituksissaan. Pohdiskelevista teksteistä Hiidenmaa huomioi sen, että pohdiskelut jäivät melko paljon yleistysten varaan ja sisälsivät paljon opetusta ja ohjeita. (Hiidenmaa 2000: 100.)

2.3 7.-luokkalaisten ja abiturienttien argumentoinnista

Katja Leskinen on pro gradu-työssään *"Koulu on kälystä, koska on tyhmiä aineita"* Argumentointi 7.-luokkalaisten ja abiturienttien mielipidekirjoituksissa, vertaillut millä tavalla 7.-luokkalaisten ja abiturienttien mielipidekirjoittaminen ja argumentointitaito eroavat toisistaan. Leskisen työssä oppilaitten mielipidekirjoituksissa käyttämät argumentointikeinot luokitellaan ja näiden pohjalta suoritetaan vertailua. (Leskinen 2000: 2.)

Leskisen työssä argumentointia tarkastellaan teoreettinen–ateoreettinen-jaottelun avulla. Teoreettisiksi argumenteiksi tutkimuksessa luokitellaan tietoon ja tosiasioihin perustuvat argumentit, kokemukseen, havaintoon tai esimerkkiin perustuvat argumentit sekä auktoriteettiasemaan perustuvat argumentit. Tietoon ja tosiasioihin perustuvat argumentit ovat luonteeltaan sellaisia, että tieto on joko kirjoittajan omaa tietoa tai yleisesti tiedossa olevaa tietoa. Kokemukseen perustuvissa argumenteissa kirjoittaja on itse ollut mukana tai osallistunut tapahtumiin. Havaintoihin perustuvissa argumenteissa kirjoittaja on tehnyt havaintoja asioista, joissa hän ei kuitenkaan ole itse ollut mukana. Esimerkkeihin perustuvat argumentit havainnollistavat asiaa ja eivät liity kirjoittajan elämään suoraan. (Leskinen 2000: 54–58.)

Tunnekeskeisiin eli ateoreettisiin argumentteihin luokitellaan Leskisen tutkimuksessa arvoihin, asenteisiin ja tunteisiin sekä arveluun ja omaan luuloon, yleistykseen tai mahdollisuuteen perustuvat argumentit. (Leskinen 2000: 61–65.)

Leskinen on lisäksi työssään analysoinut joitakin retorisia keinoja mielipidekirjoituksista. Hän on tarkastellut puhuttelua, kysymystä, kehotusta ja konditionaalista retorisina keinoina. Puhuttelua aineistossa on esiintynyt vain muutamia kertoja. Kysymystä puolestaan käytetään tavallisesti oman mielipiteen ilmaisemiseen epäsuorasti. Konditionaalista on käytetty silloin, kun ei haluttu suoraan ilmaista omaa mielipidettä. (Leskinen 2000: 67–70.)

Seuraavassa esitellään Leskisen tutkimuksen tuloksia. Abiturienttien kirjoitukset osoittautuivat yli kaksi kertaa pidemmiksi kuin 7.-luokkalaisten kirjoitukset. Abiturienteilla oli teksteissään enemmän väitteitä ja perusteluja kuin 7.-luokkalaisten kirjoituksen pituus oli keskimäärin 40 lausetta ja sisälsi 10 väitettä ja 5 perustelua. 7.-luokkalaisten teksti oli keskimäärin 18 lauseen mittainen ja sisälsi 6 väitettä ja 3 perustelua. Abiturienttien väitteistä perustelemattomia oli 46 % ja 7.-luokkalaisten väitteistä 57 %. Abiturienttien perusteluista 58 % oli järkeen vetoavia ja 42 % tunteeseen vetoavia. 7.-luokkalaisten lukemat olivat päinvastaiset. Retorisista keinoista abiturientit käyttivät eniten kysymystä ja 7.-luokkalaisten konditionaalista. (Leskinen 2000: 72–75.)

Leskisen (2000: 6) mukaan kaikista mielipidekirjoituksista löytyi suhteellisen selvästi ja suoraan ilmaistu mielipide. Yllättävää tekijän mielestä oli argumentointikeinojen niukkuus. Erilaisia argumentointikeinoja oli käytetty varsin vähän. Päättelmänä tuloksista Leskinen esittää, että argumentoinnin käsittelemiseen olisi käytettävä enemmän aikaa, jotta taidot monipuolistuisivat. (Leskinen 2000: 76–77.)

2.4 Argumentoinnista ylioppilaskokeen aineistoaineessa

Inka Mikkonen on pro gradu –työssään *Argumentointi ylioppilaskokeen aineistoaineessa* tarkastellut ylioppilaiden argumentointia. Aineistona tutkimuksessa on ollut 100 keväällä 1996 kirjoitettua äidinkielen aineistoainetta. Mikkonen on tutkinut abiturienttien argumentointitekniikoita, argumentoinnin rakennetta, kirjoittautumista tekstiin, yleisön ilmaisemisen keinoja ja pohjatekstin vaikutusta kirjoittajiin. Mikkonen on käyttänyt

tutkimuksensa teoreettisena viitekehyksenä Perelmanin argumentaatioteoriaa. (Mikkonen 1999: 143.)

Aineiston kirjoittajista yli puolet ilmaisee eksplisiittisesti yleisönsä. Kirjoittajista peräti 81 kirjoittautuu itse tekstiin joko leksikaalisesti tai kieliopillisesti. Yleisin tapa kirjoittautua tekstiin on *mielestäni*-sanon käyttö. Argumentaatiotekniikoista abiturientit käyttävät eniten todellisuuden rakenteeseen perustuvia argumentteja. Toiseksi yleisin tekniikka on todellisuuden rakennetta luovat argumentit ja kvasiologiset argumentit. Vähiten käytetään erottamiseen perustuvia argumentteja. (Mikkonen 1999: 156–160.)

Abiturientit sijoittavat pääväittämänsä useimmin aineen loppuun. 72 kirjoittajaa sijoittaa pääväittämänsä aineen loppuun ja 10 abiturienttia sijoittaa pääväitteensä aineen alkuun. Kahdeksan abiturienttia esittää pääväitteensä aineen keskellä ja kahdeksasta aineesta ei löydy lainkaan pääväittämää. (Mikkonen 1999: 167–168.)

Mikkonen esittää tutkimuksensa perusteella, että argumentoinnin opetukseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska se näyttää olevan ainakin joiltakin osin ongelmallinen alue. Myös tekstityyppien ja -lajien tarkastelu voisi parantaa argumentointia. (Mikkonen 1999: 170.)

2.5 Aikaisemmista tutkimuksista heränneet ideat

Näistä edellä esitetyistä aikaisemmista tutkimuksista on herännyt monia ideoita omaan tutkimukseeni. Toisaalta nämä tutkimukset toimivat tukemassa omia tuloksiani, ja toisaalta ne herättivät ideoita jo tutkimussuunnitelmaa tehdessäni.

IEA:n tutkimus on ollut tärkein idealähteeni. IEA:n tutkimuksesta lähdin liikkeelle ja rupesin pohtimaan tutkimuskysymyksiäni. IEA:n tutkimuksesta sain myös tehtävänannon lähes suoraan. IEA:n tutkimuksessa tekstejä on arvioitu ja pisteytetty. Omassa tutkimuksessani haluan kuitenkin tarkastella ja analysoida nimenomaan tekstejä, enkä antaa teksteille minkäänlaisia pisteitä tai arviointeja. Yksittäisiä ideoita ja ihmetyksen aiheita tutkimuksesta nousi muutamia. Tutkimuksen raportoinnissa kerrotaan, että perustelut olivat usein vain yleistyksiä. Haluan omassa tutkimuksessani selvittää ja miettiä sitä, ovatko kaikki yleistykset jollakin tavalla vain yleistyksiä eli huonompia perusteluja

kuin muut perustelut. Lisäksi tutkimuksen raportoinnissa syytettiin kirjoittajia siitä, että he eivät huomioi lukijoiden mahdollisia vasta-argumentteja ja eivät näin ollen myöskään tee niitä tyhjiksi. Raportoinnissa puhuttiin myös lukijan ja kirjoittajan välisestä interaktiosta. Vasta-argumentoinnin puuttumisen väitteestä ja interaktion käsittelystä sain idean tarkastella omasta aineistostani vasta-argumentointia sekä dialogisuutta kirjoittajan ja lukijan välillä.

Äidinkielen oppimistulosten arviointi -tutkimuksesta huomioni kiinnittyi esitettyyn tulokseen, että argumentoivia tekstejä osattiin lukea huonommin kuin kertovia ja dokumenttitekstejä. En varsinaisesti tässä tutkimuksessa pysty asiaa tarkastelemaan, mutta sivuan asiaa tarkastellessani nuorten taipumusta liittää teksteihinsä narratiivisia osuuksia. Onko nuorista myös helpompi kirjoittaa kertovia ja dokumenttitekstejä kuin argumentoivia tekstejä? Lisäksi tutkimuksen raportissa mainittiin, että pojat kirjoittavat mieluummin kertomuksia kuin pohdiskelevia tekstejä. Tytötkin kuitenkin käyttävät esimerkkejä kirjoituksissaan. Tämä tulos vahvisti haluani tarkastella nuorten käyttämiä minitarinoita, vaikka en sukupuolten välistä eroa pystykään tekemään.

Leskisen tutkimuksesta sain ideoita ja apua luokitteluihini, vaikka en samaa mallia käytäkään. Leskinen on käyttänyt jaottelua teoreettisiin ja ateoreettisiin perusteluihin. En käytä itse tätä jaottelua, mutta Leskisen tarkemmat luokittelut näihin kahteen päätyyppiin helpottivat oman jaotteluni tekemistä. Leskisen työssä huomioin kiinnityin myös siihen, että hänen aineistossaan puhuttelua esiintyi vain muutaman kerran ja omassa työssäni puhuttelu näytti nousevan esille useista kirjoitelmista jo ennen tarkempaa analyysia.

Mikkosen tutkimuksesta sain myös useita ideoita ja näkökulmia omaan tutkimukseeni. Mikkonen on tarkastellut työssään kirjoittautumista ja yleisön ilmaisemista sekä argumentoinnin suuntaa. Näitä asioita kiinnostuin tarkastelemaan myös omasta aineistostani.

3. ARGUMENTOINTI MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA

3.1 Mielipideteksti tutkimuskohteena

3.1.1 Tekstin määrittelystä

Tekstin käsitettä käytetään erilaisissa merkityksissä. Laajimmassa mielessä teksti voi olla jokainen tietyn koodin mukaan laadittu merkkien jono. Tämän laajan käsityksen mukaan teksti olisi yhdestä tai useammasta virkkeestä muodostunut kokonaisuus. Suppeammassa mielessä teksti tarkoittaa sidostunutta tekstiä eli yhdestä tai useammasta virkkeestä muodostunutta kokonaisuutta, jota pitää koossa viittaussuhteiden verkosto. (Enkvist 1975: 8–9.)

Tekstiä voidaan pitää kielenkäytön perusyksikkönä. Tällöin teksti muodostaa merkityksellisen kokonaisuuden ja tekstin vastaanottaminen on kuulijan tai lukijan aktiivista merkityksenantoa eli tulkintaa. Prototyypinään tekstinä voidaan pitää yhden ihmisen laatimaa kirjoitettua monologia. Tekstin kielellisistä ratkaisuista näkyy tekstin tarkoitus ja laji. Tekstistä voidaan erottaa erilaisia rakenneosia. (Kieli ja sen kieliopit 1994: 95.)

3.1.2 Tekstityypit

Tekstejä voidaan tyypitellä monin erilaisin tavoin. Karkeimmillaan tekstit voidaan jakaa kahteen ryhmään: fiktiivisiin ja ei-fiktiivisiin teksteihin. Kaunokirjallisuudessa on tapana jakaa tekstit lyyrisiin, eppisiin ja draamallisiin teksteihin. Ei-fiktiivisiä tekstejä on tyypitelty erilaisiin luokituksiin. (Leiwo, Luukka & Nikula 1992: 79.)

Esimerkiksi Werlich on luokitellut tekstityypit viiteen eri luokkaan. *Deskriptiiviset tekstit* jäsentävät tilaa ja esittävät havaintoja ilmiöistä. *Narratiiviset tekstit* jäsentävät aikaa ja kuvaavat tapahtumien sijoittumista aikaan. *Ekspositoriset tekstit* erittelevät ilmiöiden välisiä suhteita. *Argumentoivat tekstit* arvioivat ilmiöitä ja niissä otetaan kantaa johonkin ilmiöön. *Instruktiiviset teksteissä* kirjoittaja kertoo joko itselleen tai toisille, mitä pitäisi tehdä. Toiminnan ohjailu suuntautuu tulevaan toimintaan. (Werlich 1983: 39–40.)

Anneli Kauppinen ja Leena Laurinen (1984, 1987) ovat muotoilleet Werlichin tekstityyppien pohjalta oman luokituksensa. Esittelen seuraavassa yhdistelmän heidän kahdessa eri teoksessa esittelemistään tekstityypeistä.

1. Ohjaava eli instruktiivinen teksti

Tekstityyppi on toimintaa ohjaava. Usein ohjaava teksti antaa toimintaohjeita lukijalle (esimerkiksi ruokaohje). Instruktiivinen teksti suuntautuu tulevaan toimintaan. Verbit ovat ohjaavassa tekstissä usein imperatiivissa, passiivissa tai modaalisia.

2. Kertova eli narratiivinen teksti

Tekstityypille on ominaista tapahtumien sijoittuminen aikaan. Asiat esitetään ja kuvataan ikään kuin aikasuoralla. Kertovalle tekstille ovat ominaisia muutosverbit. Esimerkiksi sadut ja tarinat ovat kertova tekstejä. Myös uutisissa käytetään kertovaa tekstityyppiä.

3. Kuvaileva eli deskriptiivinen teksti

Kuvailevan tekstityypin päätehtävä on tilan jäsentäminen. Teksti on tilassa liikkuvaa. Havaintojen esittäminen ilmiöistä tai esineistä on tyypillistä kuvailevalle tekstille. Verbit ovat staattisia.

4. Erittelevä eli ekspositorinen teksti

Erittelevä teksti kuvaa ilmiöiden välisiä suhteita esimerkiksi syitä, seurauksia ja yhtäläisyyksiä. Tekstille on tyypillistä kuvailevat ja nimeävät lauseet. Esimerkiksi artikkelit ja tieteelliset tutkielmat ovat eritteleviä tekstejä.

5. Kantaaottava eli argumentoiva teksti

Mielipidetekstille on tyypillistä keskustelevuus. Teksti välittää kirjoittajan arvostuksia ja asenteita. Perusasetelma on usein kaksijakoinen. Tyypillisiä piirteitä ovat kieltolauseet ja vastakohtailmaukset.

Tekstit edustavat harvoin puhtaasti yhtä tekstityyppiä. Vaikka aineistoni kirjoitelmat voidaan luokitella kuuluvaksi kantaaottavaan eli argumentoivaan tekstityyppiin ja niiden voidaan ajatella edustavan mielipidetekstejä, silti aineistoni kirjoitelmat sisältävät aineksia ja ominaisuuksia myös muista tekstityypeistä. Esimerkiksi kertova tekstityyppi tulee esiin nuorten kirjoittaessa perustelujaan tarinoiden muotoon. Ohjaileva tekstityyp-

pi tulee puolestaan esiin, kun jotkut nuoret pyrkivät antamaan lukijoille toimintaohjeita ja neuvoja.

3.1.3 Mieliopidekirjoituksen määrittelyä

Tässä tutkimuksessa mieliopidekirjoitus määritellään tekstiksi, jonka yläkäsite on argumentoiva eli kantaaottava tekstityyppi. Mieliopidekirjoitus on siis yksi argumentoivan tekstityypin alalaji. Mieliopidekirjoituksen tavoitteena on vaikuttaminen. Kirjoittajalla on jokin mieliopide tai näkemys jostain asiasta, ja tekstinsä avulla hän pyrkii saamaan lukijan ymmärtämään ja hyväksymään tämän kannan.

Argumentoivan tekstityypin tekstit ovat usein perusasetelmaltaan kaksijakoisia. Vastakkain ovat kirjoittaja ja ennen esitetyt näkemykset. (Kauppinen & Laurinen 1984: 27–29.) Mieliopidetekstissä esitetään usein vastakkaisia näkemyksiä ensin, ja sitten ne kumotaan omilla näkemyksillä. Mieliopidetekstin tärkeä ominaisuus on se, että kirjoittajan näkemys nousee esiin johdonmukaisesti ja selkeästi. Mieliopidetekstejä ovat esimerkiksi lehtien pääkirjoitukset, kolumnit ja mieliopideosaston kirjoitukset. (Kauppinen & Laurinen 1987: 60–61.) Koulussa kirjoitettavat mieliopidekirjoitukset voisivat olla suunnattuja esimerkiksi sanomalehtien tai nuorten lehtien yleisöosastoihin.

Mieliopideteksti muistuttaa keskustelua. Tekstissä voidaan nähdä ikään kuin kaksi osapuolta. Kirjoittaja ottaa kantaa joihinkin aiemmin esitettyihin näkemyksiin ja näin ikään kuin ottaa osaa keskusteluun. Keskustelun ja mieliopidetekstin välillä on kuitenkin myös eroja. Keskustelussa puhuja voi vaihtaa mieliopidettä kesken keskustelun ja perääntyä omista näkemyksistään. Mieliopidetekstissä puolestaan kirjoittajan on esitettävä yksi johdonmukainen näkemys, eikä hän voi perääntyä tekstissä. (Kauppinen & Laurinen 1987: 86.)

Tekstin keskustelunomaisuus näkyy siinä, että teksti on perusrakenteeltaan kaksijakoinen. Toisella puolella eli taustalla on aiemmin esitettyjä käsityksiä. Näitä taustakäsityksiä ilmaistaan tekstissä esimerkiksi passiivimuodoin: *sanotaan, väitetään, on otaksuttu, uskottu ja oletetaan*. Toisella puolella on kirjoittajan näkemys asiasta. Omia näkemyksiään kirjoittaja voi lähteä tuomaan esille käyttämällä kieltoilmauksia esimerkiksi: *ei näytä olevan, ei sinänsä ole ja on mahdotonta*. Taustakäsityksiä voidaan huomioida

myönnyttelevillä ilmauksilla esimerkiksi: *vaikka, tosin, tietysti, eittämättä, kieltämättä, toki, joskin, jos kohta ja jos vaikka*. Näiden myönnyttelyjen rinnalle voidaan tuoda omia näkemyksiä käyttämällä vastakohtapartikkeleja esimerkiksi: *kuitenkin, kumminkin, toisaalta, silti, sittenkin ja siitä huolimatta*. (Kauppinen & Laurinen 1987: 61.)

Argumentoivaa kirjoitelmaa pidetään kirjoittamisen vaativimpana muotona, koska se edellyttää dialogia, kertomusta ja asiallista selostusta syvällisempää ajattelua (Linnakylä 1987: 129).

3.2 Argumentoinnin analyysi

3.2.1 Argumentoinnin määrittelystä

Aristoteles erotti päättelyssä kaksi eri puolta: analyyttisen ja dialektisen. Analyyttinen päättely oli ihmisten mielipiteistä riippumaton ja käsitti päättelyn muodot. Analyyttinen päättely koskee totuutta, kun taas dialektinen päättely koskee mielipidettä. Dialektisessa päättelyssä pyritään vakuuttamaan tai suostuttelemaan ja haetaan hyväksyntää väitteille, jotka ovat tai voivat olla kiistanalaisia. (Perelman 1977: 7–9.)

Uusi retoriikka jatkaa Aristoteleen dialektiikan jäljillä, laajentaen sitä. Uusi retoriikka tutkii perusteluja eli argumentteja, joilla tähdätään jonkun tietyn kiistanalaisen väitteen hyväksymiseen tai hylkäämiseen ja näiden argumenttien esittämisen ehtoja. Argumentaatioteoria, joka kulkee uuden retoriikan nimellä, koskee kaikkia vakuuttamiseen tai suostutteluun tähtääviä esityksiä käsitellyistä asioista tai yleisöstä riippumatta. (Perelman 1977: 11–12.)

Perelmanin (1977:16) mukaan argumentaatio eroaa muodollisesti pätevästä todistamisesta siinä, että todistamisessa käytettävät merkit oletetaan yksiselitteisiksi, mutta argumentaatioissa tulkinnallisuutta ei voida koskaan sulkea pois, koska argumentointi tapahtuu luonnollisella kielellä. Argumentaatioissa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön kannatusta tai hyväksyntää esitetuille väitteille. Argumentaatio ei tapahdu koskaan tyhjiössä, vaan siinä odotetaan ennalta tietty yleisön ja puhujan välinen kohtaaminen.

Toulmin (1979: 13) taas käyttää termiä argumentointi kuvaamaan koko toimintaa, joka sisältää väitteiden esittämisen, niiden kyseenalaistamisen, väitteiden tukemisen perusteluilla, perusteluiden kritiikin ja kritiikkiin vastaamisen. Rieken ja Sillarisin (1997: 2) mukaan argumentointi on kommunikatiivinen prosessi, jolla voidaan edistää, muotoilla, tukea ja arvioida väitteitä niin, että päätöksentekijä voi hyväksyä tai hylätä kannatuksensa.

Amsterdamin koulukuntana tunnettu ryhmä puolestaan määrittelee argumentoinnin sosiaaliseksi, älylliseksi ja kielelliseksi toiminnaksi, joka todistaa mielipiteen oikeaksi tai kumoo sen. Argumentointi sisältää väitteet ja hyväksynnän, joka tulee yleisöltä suoraan. (van Eemeren, Grootendorst & Kruiger 1987: 7.)

Tässä tutkimuksessa määrittelen argumentoinnin pyrkimykseksi todistaa oman mielipiteen oikeus.

3.2.2 Toulminin malli

Käytän tutkimuksessani argumentoinnin analysoimisessa Stephen Toulminin malliin (1979) perustuvaa analyysimenetelmää. Käytän analyysin apuna sekä Toulminin itsensä kehittämää mallia että sen sovellusta, jonka ovat muokanneet Rieke ja Sillars (1997). Toulminin mallin avulla pyrin analysoimaan aineistoni tekstien argumentointirakennetta. Toulminin malli on alun perin kehitelty yksittäisten argumenttien analysoimiseen ja puhuttuun kieleen, mutta sitä on sovellettu myös kirjoitettuun kieleen ja kokonaisiin teksteihin. (ks. esim. Kieli ja sen kieliopit 1994: 91.)

Toulminin malli on lähinnä työkalu, joka auttaa analysoimaan argumentointia ja luokittelemaan argumentoinnin ja argumentin osasia. Käytän apunani myös Rieken ja Sillarsin sovellutusta, koska mielestäni se tarjoaa uudenaikaisemman, laaja-alaisemman ja väljemmän mahdollisuuden analyysiin. Rieken ja Sillars ovat huomioineet Toulminin malliin kohdistuvan kritiikin ja muokanneet mallia sen mukaan.

Toulminin mallin osia on suomennettu erittäin monella eri tavalla. (ks. esim. Laurinen & Marttunen 1998, Summa 1996, Kieli ja sen kieliopit 1994) Käytän tutkimuksessani Summan ja Kieli ja sen kieliopit -kirjan suomennoksia.

Toulminin mallin mukaan argumentti koostuu osasista, jotka ovat yhteydessä toisiinsa ja jokaisesta avoimesti ja selvästi esitetystä argumentista pitäisi löytää kuusi osasta. Esitän seuraavassa Toulminin mallin (1979: 25–27). Olen täydentänyt mallia Rieken ja Sillarsin (1997: 107–111) esityksen mukaan.

Väite (claims)

Yksittäinen väite, jonka kirjoittaja haluaa toisten hyväksyvän tai toimivan väitteen mukaisesti. Argumentilla on aina jokin päämäärä ja tarkoitus, johon se pyrkii. Väitettä voi lähteä etsimään argumentista kysymällä: Mitä itse asiassa väitetään? Millä kannalla väittäjä on asian suhteen?

Peruste (grounds)

Kun väite eli argumentin päämäärä on selvitetty, täytyy lähteä etsimään perusteluja tälle väitteelle. Väite tarvitsee perustelun tuekseen. Perustelu tai perustelut voivat olla väitteitä ihmisistä, tilanteesta, tapahtumista tai asioista, jotka tukevat argumentin varsinaista pääväitettä. Perusteluja voi etsiä tekstistä kysymällä: Mitä informaatiota annetaan? Mihin väite perustuu?

Tae (warrants)

Kun väite ja sen perustelu tai perustelut on löydetty, täytyy selvittää, tukevatko nämä perustelut esitettyä väitettä. Tae on yleinen väittämä, joka oikeuttaa perusteen käyttämisen väitteen tukena. Tae tekee perusteiden ja väitteen välille yhteyden. Tae ei aina ole eksplisiittisesti ilmaistu. Tae kertoo, mihin argumenttityyppiin argumentointi perustuu. Taetta voi etsiä kysymällä: Millä oikeutetaan perustelun käyttäminen väitteen tukena?

Erilaisiin tilanteisiin tarvitaan erilaisia takeita. Kuitenkin perustelujen tutkijat ovat löytäneet tiettyjä tae-tyyppejä, jotka näyttävät olevan ominaisia perusteluissa tilanteesta tai alasta riippumatta. Näitä yleisiä tyyppejä ovat esimerkiksi syy-seuraus, merkki, analogia, yleistys ja auktoriteetti. (Toulmin, Rieke & Janik 1979: 147–155.)

Tuki (backing)

Pelkkä tae ei kuitenkaan riitä, vaan taettakin pitää vielä tukea. Tuki siis antaa lisätukea takeille. Tuki voi olla esimerkiksi arvoja tai todistuksia riippuen minkälaisesta tilanteesta on kysymys. Tukea voi etsiä kysymällä: Johtaako tae todella perusteista väitteeseen? Alkuperäisen Toulminin mallin mukaan tuki voi siis kohdistua vain takeeseen.

Rieken ja Sillarsin mukaan tuki voi kohdistua myös perusteisiin. Tällöin myös perusteita voidaan tukea antamalla lisäinformaatiota ja perusteluja.

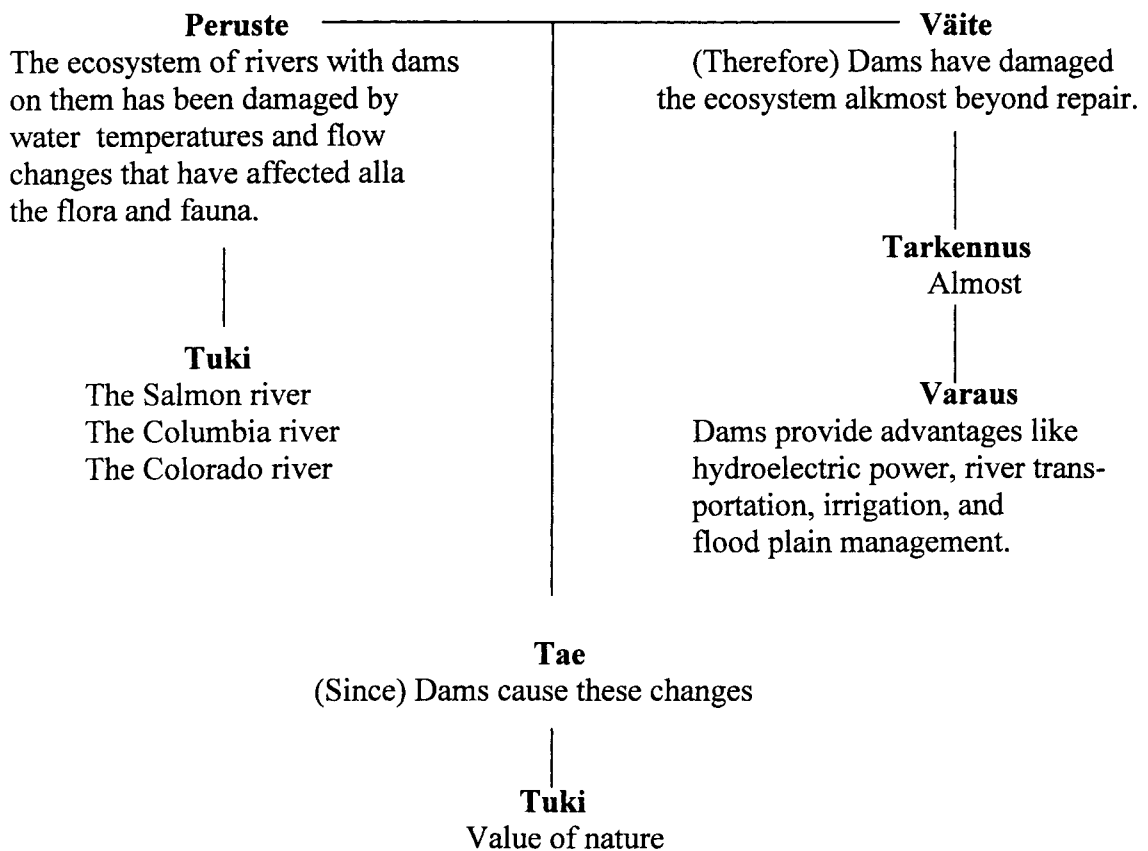
Tarkennus (modal qualifiers)

Kaikki argumentit eivät ole yhtä voimakkaasti ja varmasti esitettyjä. Tarkennus kertoo argumentin voimasta. Tarkennus voi olla yksittäinen sana, joka tarkentaa argumentin voimakkuutta esimerkiksi *mahdollisesti*, *varmasti*, *usein*, *ehkä* jne. Tarkennuksia voi etsiä kysymällä: Miten luotettavasti takeen esitetään johtavan perusteluista väitteeseen?

Varaus (rebuttals)

Varauksen tehtävänä on kertoa, millä perusteilla kirjoittajan väite voidaan asettaa kyseenalaiseksi. Varausta voi etsiä argumentista kysymällä: Minkälaisissa tilanteissa tai tapauksissa väite ei päde? Varauksesta käytetään myös nimitystä vasta-argumentti eli varaus kertoo, missä tapauksissa väite ei päde (Laurinen & Marttunen 1998: 155).

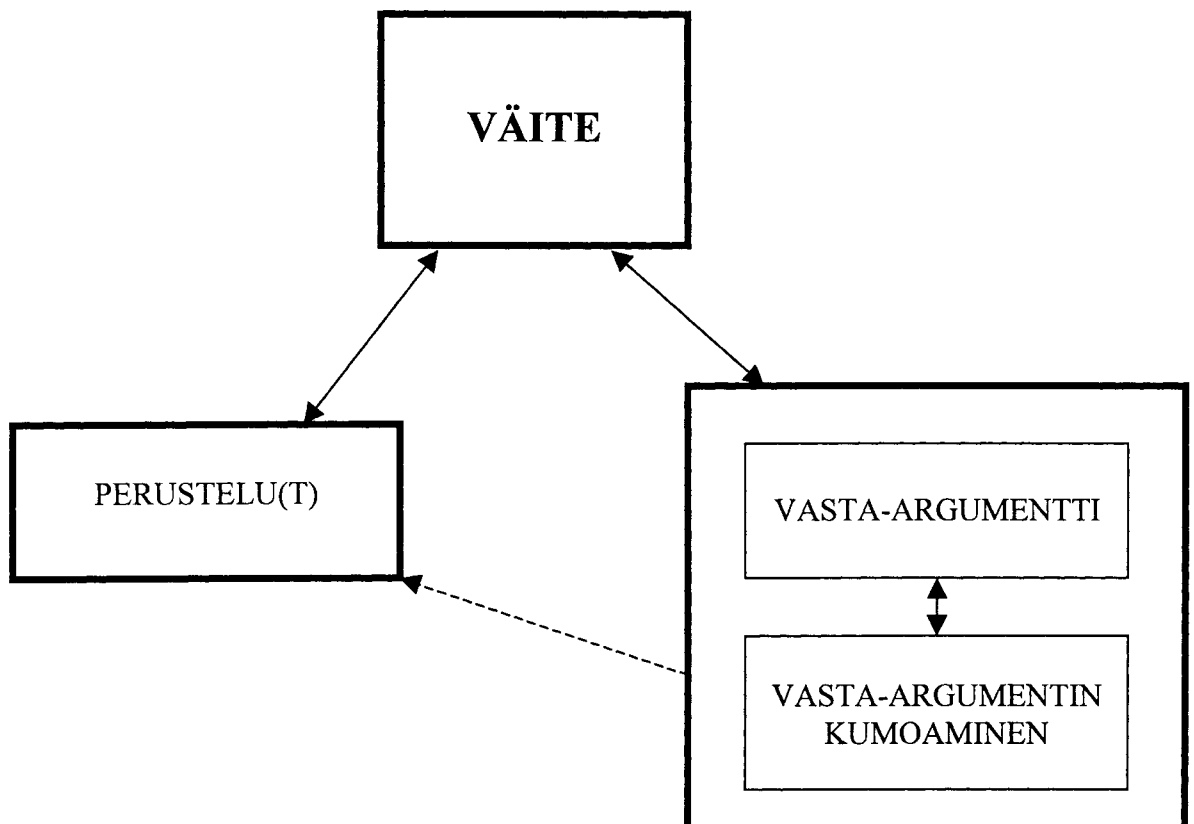
Esimerkki Rieken ja Sillarsin analyysistä (1997: 110) Toulminin sovelletun mallin mukaan.

KUVIO 2 : Rieken ja Sillarsin esimerkki Toulminin mallin soveltamisesta

Tässä esimerkissä tulee hyvin esille argumentin eri osat ja niiden väliset yhteydet. Väitteen ja perustelujen välille muodostuu tae, joka tässä esimerkissä on syy-seuraustyyppiä. Perusteet siis pitäisi tämän argumentointityypin mukaan hyväksyä väitteen tueksi, koska perusteiden ja väitteen välillä kirjoittajan mukaan on syy-seuraussuhde. Perusteita tuetaan kolmen eri joen esimerkkitapauksilla. Takeen tukena puolestaan on ajatus luonnon arvosta. Tämä luonnon arvo on koko argumentin taustalla oleva arvo. Väittämän rajaus tukee tätä tulkintaa, koska siinä myönnetään, että padoista voi siis olla myös hyötyä, mutta kirjoittajan mukaan luonnon arvo ja ekosysteemin luonnonmukaisuus on tärkeämpää kuin padoista saatava hyöty.

Tarkastelen myös vasta-argumentointia ja vasta-argumentoinnin kumoamista eli kaksipuoleista argumentointia. Toulminin mallin varausta voidaan pitää vasta-argumentin huomioimisena, mutta malli ei tarjoa käsitettä vasta-argumentin kumoamiselle. Käytän tästä syystä kaksipuoleisen argumentoinnin tarkastelussa Björkin ja Räisänen (1996: 89) laatimaa mallia, joka sopii lähtökohdiltaan ja käsitteiltään hyvin Toulminin mallin täydennykseksi. Seuraavassa kuviossa on esitelty analyysimalli, jolla voi lähteä analysoimaan vasta-argumentteja ja niiden kumoamista.

KUVIO 3. Malli vasta-argumenttien analysoimiseksi (Björk & Räisänen 1996)

Tämä malli antaa siis mahdollisuuden tarkastella vasta-argumenttien kumoamista. Vasta-argumenttien esittäminen ja kumoaminen ovat luonnollisesti tiiviissä yhteydessä väitteeseen ja niistä on myös linkki perusteluihin. Tässä tutkimuksessa vasta-argumenttien kumoamisessa käytetyt perustelut on luokiteltu myös pääväitteen perusteluiksi, eli ne eivät toimi vain vasta-argumentin kumoamisessa, vaan tukevat myös itsenäisesti pääväitettä. Näin ollen nämä vasta-argumenttien kumoamisessa käytetyt perustelut sisältyvät argumenttityyppien (ks. luku 5) käsittelyyn.

3.2.3 Mallin sovellus 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksiin

Toulminin malli on siis alun perin tarkoitettu puhuttujen tekstien argumenttien ja argumentoinnin analysoimiseen. Mallia on kuitenkin käytetty myös kirjoitettujen tekstien analysoimiseen. Tässä työssä mallia sovelletaan siis kirjoitettuihin teksteihin. Toulminin malli on alun perin kehitelty yksittäisten argumenttien analysoimiseen. Tutkimuksessani sovellan mallia kokonaisten tekstien analysoimiseen. Tämä on yksi syy, miksi en analysoi ja tarkastele mallin kaikkia osia. Olen rajannut analyysini niin, että käsittelen Toulminin mallin osista vain väitettä, perustetta ja taetta. Rajaus on tehty työn laajuus ja tutkimuskysymykset huomioon ottaen. Näiden kolmen Toulminin mallin osien lisäksi tarkastelen siis vasta-argumentteja ja niiden kumoamista Björkin ja Räisäsen mallin avulla.

Ensimmäiseksi analysoin aineiston tekstien pääväitteen eli Toulminin mallin väitteen. Mielipidekirjoitukset ja niihin sisältyvä argumentointi sisältävät luonnollisesti paljon erilaisia väitteitä, koska väitteitä käytetään myös perusteluina. Erotankin tästä syystä yleisestä väite-termistä termin pääväite, joka tässä tutkimuksessa tarkoittaa kirjoituksen pääväittäjää eli kirjoittajan mielipidettä eli kannanottoa. Pääväite on se väite, joka yleisön nimenomaan halutaan hyväksyvän ja minkä mukaiseksi yleisön toiminnan tai ajattelun halutaan muuttuvan. Oletan, että jokaisessa kirjoitelmassa pitäisi olla jokin pääväite, koska tehtävänannossa pyydettiin kirjoittamaan jostain asiasta, josta on varma mielipide ja vaikuttamaan kirjoituksella niin että lukija, joka on asiasta eri mieltä, vaihtaa mielipidettään.

Pääväitteistä tarkastelen ensimmäiseksi niiden eksplisiittisyyttä tai implisiittisyyttä. Eksplisiittiseksi luokitellaan pääväite, joka on tekstistä suoraan osoitettavissa. Esimerkissä 1 on eksplisiittinen pääväite.

1. Minun mielestä tupakka on maailman turhin juttu. (22)¹

Implisiittiseksi pääväitteeksi taas luokitellaan pääväite, joka ei ole suoraan osoitettavissa tekstistä, mutta se on kuitenkin määriteltävissä. Esimerkissä 2 implisiittiseksi pääväitteeksi voi muodostaa väitteen **Suomenajokoira on parempi ajamaan jänistä kuin beagle.**

2. Suomenajokoira ja Beagle ovat molemmat jäniksen rakkaita vihollisia, mutta kumpi on parempi ajamaan jänistä? Suomenajokoira on Suomen yleisin koirarotu varmaankin meidän metsästäjien takia, mutta miksi juuri suomenajokoira. Tässä pari pointtia miksi. (9)

Tässä yhteydessä tarkastelen myös sellaisia tapauksia, joissa pääväitteitä on useampia kuin yksi.

Seuraavaksi pääväitteistä tarkastelen niiden lajia, koska haluan selvittää, missä muodossa ja minkälaisia pääväitteitä nuoret esittävät. Pääväitteet voidaan jakaa kolmeen ryhmään niiden lajin mukaan. Väitteitä on olemassa Rieken ja Sillarsin (1997: 43–45) mukaan kolmenlaisia: **faktaväite** (factual), **arvoväite** (value) ja **menettelyväite** (policy). Faktaväite todistaa oikeaksi jonkun todellisessa maailmassa olevan tilanteen, joka voidaan observeimalla havaita. Arvoväite väittää jotain jonkun ihmisen, paikan, asian tai idean laadusta. Menettelyväite kertoo, miten jonkun pitäisi toimia tai käyttäytyä.

Pääväitteen analysoimisen jälkeen siirryn analyysissä Toulminin mallin osiin perusteet ja takeet. Nämä osat liittyvät kiinteästi yhteen, koska tae on siis linkki väitteen, tässä työssä pääväitteen, ja perusteen välillä. Analysoin vain pääväitteeseen liittyvät perusteet. Kuvaan ja analysoin sitä, millainen tae perusteen ja pääväitteen välille muodostuu. Takeet on jaoteltu viiteen ryhmään: **yleistäminen**, **syy-seuraus**, **vertaus**, **auktoriteetti** ja **periaate**. Nämä viisi luokkaa siis kertovat valitusta argumentointitavasta. **Yleistäminen** on argumenttityyppi, jossa yksittäisten tapausten perusteella todistetaan yleisesti

¹ Esimerkkien numerointi alkaa jokaisen alaluvun jälkeen 1:stä. Esimerkin jälkeen sulussa oleva numero kertoo tekstin järjestysnumeron analyysia varten tehdyssä luokittelussa (1-36).

olemassa oleva periaate tai asia. **Syy-seuraussuhteeseen** perustuvassa argumenttityypissä argumentointi perustuu siihen, että kahdella asialla uskotaan olevan toisiinsa syy-seuraussuhde. **Vertaukseen** perustuvassa argumenttityypissä puolestaan uskotaan, että kaksi asiaa ovat niin samankaltaisia, että niitä voidaan verrata keskenään. **Auktoriteettiin** perustuvassa argumenttityypissä vedotaan johonkin auktoriteettiin. **Periaatteeseen** tukeutuvassa argumenttityypissä taas vedetään yleisestä periaatteesta yksittäinen johtopäätös.

Vasta-argumentteja ja niiden kumoamista käsittelen vasta työni viimeisessä osiossa (luku 7), koska siellä käsittelen myös muita dialogisuuteen ja yleisön huomioimiseen liittyviä asioita.

Argumenttityyppien jälkeen käsittelen kirjoitelmissa esiintyvää argumentoinnin suuntaa. Tämä suunnan käsittely ei liity enää millään tavalla Toulminin malliin. Argumentoinnin suunnan analysoimisessa olen käyttänyt apunani Maurasen (1995) ajatuksia argumentoinnin suunnasta. Argumentoinnin suuntaa analysoin ja tarkastelen pääväitteiden avulla. Pääväitteen paikka kertoo argumentoinnin suunnasta. Jos pääväite esitetään heti tekstin alussa, on kyseessä taaksepäin suuntautuva argumentointi. Jos pääväite esitetään tekstin lopussa, on kyseessä eteenpäin suuntautuva argumentointi. Argumentoinnin suunnan määrittelyn avulla tarkastellaan, onko pääväitteen paikalla vaikutusta tekstin rakenteeseen. Lisäksi tarkastellaan kahden esimerkkitekstin rakennetta käyttäen avuksi niin Toulminin mallia kuin mielipidekirjoitusten rakennemalleja.

Viimeiseksi tarkastelen muutamia tekstin vuorovaikutuksellisuuden liittyviä ilmiöitä. Analysoin kirjoittautumista tekstiin, yleisön määrittelyä ja kaksipuoleista argumentointia retorisina ilmiöinä.

Esimerkki analyysistä

3. Pakkoruotsi

Minun mielestäni pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttaa vapaaehtoiseksi. Onhan se tietysti hyvä, että osaisimme puhua tätä naapurimaan yleisintä kieltä, omaa toista äidinkieltämme. Mutta onhan siitä jo todellakin aikaa, kun Suomi oli Ruotsin vallan alaisena, eikä moinen pahan muistelu tulisi lopettaa.

On nimittäin tutkittu että suurin osa suomalaisista ei tule koskaan tarvitsemaan ruotsinkielen taitojaan. Ja miksi meidän tulisi opetella ruotsin kieltä? Senkö takia, kun maassamme on vähemmistökansoja (esim. suomenruotsalaisia). Minun puolestani

vähemmistökansojen tulisi toimia enemmistön mukaan. Hölmöltähän se kuulostaa, kun suurin osa suomalaisista joutuu opettelemaan puhumaan vähemmistön kieltä.

Jos pakkoruotsin opiskelu saataisiin vapaaehtoiseksi, olisi asia hyvä myös opettajien kannalta. Heidän ei tarvitsisi menettää yöuniaa luokkahuoneilmapiirin takia, sillä tunnilla kävisi vain aineesta kiinnostuneita oppilaita. Tunnit antaisivat myös oppilaille paljon enemmän kielen taitamista, sillä silloin säilyisi työrauha, kun ”häirikkö” oppilaat olisivat poissa.

Uskon että pärjäämme hyvin, jos osaamme puhua suomen lisäksi englantia, sillä tuskin kovin moni muu Eu –maa ruotsia taitaisi.

Ja eikös se ole niin että yksi kansa, kieli ja valtio???

Tyttö –85- (3)

Pääväite: Minun mielestäni pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttua vapaaehtoiseksi.

(Eksplisiittinen menettelyväite)

Peruste 1. Mutta onhan siitä jo todellakin aikaa, kun Suomi oli Ruotsin vallan alaisena, eikö moinen pahan muistelu tulisi lopettaa.	Vertailu: Verrataan nykyistä tilannetta Ruotsin vallan aikaan. sen perusteella halutaan muutosta.
Peruste 2. On nimittäin tutkittu että suurin osa suomalaisista ei tule koskaan tarvitsemaan ruotsinkielen taitojaan.	Yleistys: Tutkimustulos yleistetään.
Peruste 3. Minun puolestani vähemmistökansojen tulisi toimia enemmistön mukaan.	Periaate: Toimitaan enemmistön tahdon mukaan.
Peruste 4. olisi asia hyvä myös opettajien kannalta.	Syy-Seuraus: Kun pakkoruotsi poistuu, seuraa siitä opettajille hyvää.
Peruste 5. Tunnit antaisivat myös oppilaille paljon enemmän kielen taitamista, sillä silloin säilyisi työrauha, kun ”häirikkö” oppilaat olisivat poissa.	Syy-Seuraus: Kun pakkoruotsi poistuu, seuraa oppilaille hyvää.
Peruste 6. Uskon että pärjäämme hyvin, jos osaamme puhua suomen lisäksi englantia, sillä tuskin kovin moni muu Eu –maa ruotsia taitaisi.	Yleistys: Yksittäinen syy miksi ei tarvita ruotsia, on Eu:ssa pärjääminen.

Peruste 7. Ja eikös se ole niin että yksi kansa, kieli ja valtio???

Periaate: Yleinen periaate nostetaan koskemaan yksittäistä tapausta.

Argumentoinnin suunta: taaksepäin suuntautuva argumentointi, koska pääväite esitetään ensimmäisessä lauseessa ja teksti lähtee perustelemaan pääväitettä.

Kirjoittautuminen

1. **Minun mielestäni** pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttaa vapaaehtoiseksi.
2. **Minun puolestani** vähemmistökansojen tulisi toimia enemmistön mukaan.

Me-ilmaukset

1. Onhan se tietysti hyvä, että **osaisimme** puhua tätä naapurimaan yleisintä kieltä, omaa toista **äidinkieltämme**.
2. Ja miksi **meidän** tulisi opetella ruotsin kieltä? Senkö takia, kun **maassamme** on vähemmistökansoja (esim. suomenruotsalaisia).
3. Uskon että **pärjäämme** hyvin, jos **osaamme** puhua suomen lisäksi englantia, sillä tuskin kovin moni muu Eu –maa ruotsia taitaisi.

Yleisö

Ei viittauksia yleisöön.

Kaksipuoleinen argumentointi

1. Onhan se tietysti hyvä, että osaisimme puhua tätä naapurimaan yleisintä kieltä, omaa toista äidinkieltämme. (vasta-argumentti) Mutta onhan siitä jo todellakin aikaa, kun Suomi oli Ruotsin vallan alaisena, eikö moinen pahan muistelu tulisi lopettaa. (vasta-argumentin kumoaminen)
2. Ja miksi meidän tulisi opetella ruotsin kieltä? Senkö takia, kun maassamme on vähemmistökansoja (esim. suomenruotsalaisia). (vasta-argumentti) Minun puolestani vähemmistökansojen tulisi toimia enemmistön mukaan. (vasta-argumentin kumoaminen)

Tehdessäni analyysia olen joutunut tekemään paljon kompromisseja ja laajentamaan erilaisia luokituksia, jotta aineistoni kirjoitusten ilmiöt mahtuisivat niihin. Teoriakirjallisuudessa erilaisista ilmiöistä käytetyt esimerkit on tarkkaan valittuja ja esimerkit kuvaavat tarkasti tiettyä ilmiötä. Esimerkeissä on usein käytetty aineistoa, jonka voidaan olettaa olevan ns. hyvää argumentointia (esimerkiksi poliittisia puheita, tieteellisiä artikkeleita jne.). Oma aineistoni on suurelta osin erittäin kaukana tasoltaan näistä teo-

riakirjojen esimerkkiteksteistä. Analysoidessani aineistoa olen siis pitänyt mielessäni sen, että aineistoni kirjoittajat ovat vasta 15-vuotiaita ja heidän argumentointinsa on tästä syystä luonnollisesti erilaista kuin teoriakirjallisuuden tarkkaan valittujen esimerkkien argumentointi. Olen luokitellut aineiston kirjoituksista myös tietyn argumentointitavan yritykset ja heikoimmatkin pyrkimykset perustella pääväitettä.

Olen työni analyysiosuudessa käyttänyt lihavoitua kahdessa eri merkityksessä. Esimerkeissä lihavoinnilla olen korostanut kohtaa, joka on tekstipätkässä olennainen kohta analysoitavan ilmiön kannalta. Esimerkkien analysoinnissa olen osoittanut lihavoinnilla aineiston teksteistä suoraan otetut ilmaukset ja pääväitteet (sekä eksplisiittiset että muodostamani implisiittiset). Kursiivilla olen merkinnyt lähdekirjallisuuden esimerkit tai ilmaukset.

4. PÄÄVÄITE MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA

4.1. Pääväitteen ilmaiseminen

Pääväittäjä on kirjoituksen päämäärä eli kannanotto. Tehtävänantona oli kirjoittaa mielipidekirjoitus, jolla pyritään vaikuttamaan asiasta eri mieltä olevaan vastaanottajaan, ja saadaan tämä vaihtamaan mielipidettään. Tehtävänannon perusteella voi siis tehdä oletuksen, että jokainen kirjoitus sisältää jonkun kannanoton, pääväitteen, jonka kannalle vastaanottaja halutaan saada. Pääväite on tekstin tärkein väite, jota ei käytetä muiden väitteiden perusteluna (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999: 101). Pääväitteen tulkitseminen ja löytäminen ei ole yksinkertainen tehtävä. Olen pyrkinyt Toulminin mallin avulla selvittämään, mitä kirjoittaja itse asiassa väittää. Pääväitteen paikallistamisessa auttavat myös kielelliset vihjeet. Leiwon ja Pietikäisen (1996: 96) mukaan pääväitettä voivat osoittaa ilmaisut *mielestäni*, *nythän on niin* ja *siis*. Pääväitteen tavallimmat sijoituspaikat ovat tekstin alussa ja lopussa (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999: 101). Pääväittäjää tulkittaessa ei silti voi välttyä tulkintaeroilta, koska eri ihmiset kokevat eri väittämät tekstin kannalta tärkeimmiksi (Mauranen 1993: 210).

4.1.1 Eksplisiittiset pääväitteet

Pääväite on eksplisiittisesti ilmaistu 24:ssä aineiston kirjoitelmassa. Eksplisiittisesti ilmaistuihin pääväitteisiin olen luokitellut ne pääväitteet, jotka voi suoraan osoittaa kirjoitelmasta. Eksplisiittinen pääväite voi olla missä tahansa kohtaa tekstiä, ja se voi olla useampaan kertaan ilmaistu hieman poikkeavilla tavoilla. Eksplisiittinen pääväite on yleisimmin yksi lause tai yksi virke, mutta joissakin kirjoitelmissa pääväitteeseen kuuluu useampia peräkkäisiä virkkeitä. Neljässä kirjoitelmassa eksplisiittinen pääväite ei muodosta yksin virkettä, vaan pääväitteen kanssa samassa virkkeessä on perustelun sisältävä lause. Eksplisiittiset pääväitteet ovat luonnollisestikin eri kirjoitelmissa erilaisia ja eri tavoilla ilmaistuja. Joistakin kirjoitelmista eksplisiittisen pääväitteen löytää helpommin kuin toisista. Joissakin kirjoitelmissa eksplisiittinen pääväite on selvästi ja napakasti ilmaistu, toisissa taas eksplisiittisen pääväitteen ilmaisu on heikompa.

Esimerkkejä eksplisiittisesti ilmaistuista pääväitteistä:

1. **Minun mielestä tupakka on maailman turhin juttu.** Sitä paitsi siitä ei ole mitään hyötyä, se tekee ihmisen sairaaksi ja kaikkea muuta mukavaa. (22)

2. **Rasistiksi voi tulla**

Ihmisten halveksiminen ja syrjiminen ihon värin takia on kieltämättä epäoikeuden mukaista. Monet suomalaiset sanovat, etteivät he ole rasisteja. Toiset taas suoraan ilmaisevat kielteisen mielipiteensä tumma ihoisia kohtaan. Monissa tapauksissa suomalaiselle ja ulkomaalaiselle on tullut riita tai tappelu, juuri sen takia että he ovat ulkonäöltään erilaisia. (30)

3. **Mielestäni Suomen lakiin pitäisi saada joku pykälä jossa kiellettäisiin kokonaan saatananpalvonta. - - Saatananpalvonta todellakin pitäisi kieltää!** (21)

4. Minun mielestä euro vaikuttaa Suomeen aika paljon koska rahan määrä putoaa ja osto tavaran arvo nousee. **Siis euro on huono Suomalaisille ihmisille** koska heidän palkkansa putoaa. (36)

5. **Yrittäkää olla erilaisia, se on rikkaus. Koettakaa löytää oma tyylinne ja pitäkää siitä kiinni.** Sillä esim Suomessa on niin paljon samanlaisiin vaatteisiin puukeutuvia nuoria että jokainen erilainen persoona olisi tarpeen. (1)

Esimerkissä 1 on erittäin tyypillinen eksplisiittisesti ilmaistu pääväite. Pääväite on selkeästi ilmaistu, ja se erottuu tekstistä helposti. Esimerkissä 2 pääväite on ilmaistu otsikossa. Kirjoitelmassa ei missään viitata uudestaan pääväitteeseen, ja siksi kirjoitelman tarkoitus voi helposti jäädä selviämättä. Kirjoitelma perustelee otsikossa ollutta pääväitettä, mutta pelkästään otsikossa ilmaistuna pääväite voi jäädä huomaamatta. Esimerkissä 3 pääväite ilmaistaan kirjoitelman ensimmäisessä virkkeessä selkeästi ja napakasti. Kirjoitelmassa toistetaan vielä viimeisenä lauseena sama pääväite hieman lyhyemmässä muodossa. Esimerkissä 4 kirjoitelman pääväite esitetään samassa virkkeessä perustelun kanssa. Tällä tavalla ilmaistu pääväite on vaikeampi löytää, koska se on virkkeen osana. Esimerkissä 5 pääväite muodostuu kahdesta peräkkäisestä virkkeestä. Tässä tapauksessa molemmat voidaan luokitella pääväitteiksi, koska ne liittyvät toisiinsa ja esiintyvät yhdessä. Tällaiset kahden eri virkkeen pääväitteet on helppo molemmat luokitella pääväitteiksi, koska ne esiintyvät peräkkäin ja kirjoitelma perustelee molempia.

4.1.2 Implisiittiset pääväitteet

Viidessä aineiston kirjoitelmassa on implisiittisesti ilmaistu pääväite. Näistä kirjoitelmista pääväite on kuitenkin suhteellisen helposti muodostettavissa. Näissä kirjoitelmissa pääväitteen voi muotoilla yleensä muutamien tekstin omien virkkeiden perusteella.

Näissä tapauksissa pääväite on siis ilmaistu epäsuorasti tekstissä. Pääväitteen löytämistä helpottaa näissäkin teksteissä perusteluiden analysoiminen.

Implisiittinen pääväite voi olla tietoinen valinta. Kirjoittaja ei ole halunnut sanoa suoraan mielipidettään, mutta on tuonut sen kuitenkin niin selvästi esiin, että lukija oivaltaa sen. Tässä piileekin implisiittisen pääväitteen vaara. Heikoimmassa kirjoitelmissa implisiittinen pääväite voi jäädä epäselväksi, ja näin ollen kirjoitelman vaikuttamispyrkimykset heikentyvät. Toisaalta taas hyvissä kirjoitelmissa implisiittisesti ilmaistu pääväite voi olla erittäin taitava ja hyvä valinta.

Esimerkkejä implisiittisesti ilmaistuista pääväitteistä:

1. Miksi ringetteä syrjitään?

Etelä-Suomessa ringette on aika suosittua, ja siellä tätä ongelmaa ei varmaankaan ole, mutta ainakin täällä pohjoisemmassa kovin moni ei arvosta ringetteä. (14)

2. Suomenajokoira ja Beagle ovat molemmat jäniksen rakkaita vihollisia, mutta kumpi on parempi ajamaan jänistä? Suomenajokoira on Suomen yleisin koirarotu varmaankin meidän metsästäjien takia, mutta miksi juuri suomenajokoira. Tässä pari pointtia miksi. (9)

3. Joku on sanonut, että saatananpalvojat ovat Jumalan sanassa kirottuja ja siksi aliarvoisia. Mutta Raamatussa puhutaan myös lähimmäisenrakkaudesta ja sanotaan, että eivät he, jotka rakastavat niitä joiden tietävät rakastavan itseään, ole kummoisia, vaan hyviä ihmisiä ovat ne, jotka rakastavat vihamiestään. Meidän tehtävämme ihmisinä ei ole tuomita toisiamme, vaan auttaa, ja palvella Jumalaa sovussa. Jumala on se tuomari, joka katsoo oikean ja väärän, sekä erottaa hyvän ja pahan. Miksi uskovat sitten tuomitsevat saatananpalvojia? Ovatko he muka niin täydellisiä, jotta olisivat kykeneviä tuomitsemaan? (16)

Esimerkissä 1 pääväite on ilmaistu otsikossa kysymyksen muodossa. Olen luokitellut tällaiset kysymyksen muodossa esitetyt pääväitteet implisiittisiksi, koska niissä ei suoraan väitetä mitään, vaan kysymyksen kautta ilmaistaan mielipide. Pääväite on siis tässä kirjoitelmassa väitteen muodossa **Ringetteä syrjitään**, koska kysymys **Miksi ringetteä syrjitään?** sisältää presupposition ringetteä syrjitään. Tällainen tapa esittää pääväite kysymyksen muodossa on erittäin tehokas, koska se ei anna lukijalle mahdollisuutta pohtia, syrjitäänkö ringetteä vai ei, vaan lukija saa lähtöoletuksen, jonka mukaan ringetteä syrjitään. Esimerkin 1 kirjoitelma keskittyy kuitenkin perustelemaan sitä väitettä, että ringetteä syrjitään.

Esimerkissä 2 pääväite uhkaa jäädä epäselväksi, koska kirjoittaja ei sitä suoraan ilmaise. Kirjoitelman perustelut kuitenkin paljastavat sen, että kirjoitelman pääväite on **Suo-**

menajokaira on parempi ajamaan jänistä kuin beagle. Tässä esimerkissä kirjoittaja ilmeisestikin luottaa siihen, että lukija päättelee suomenajokoiran olevan parempi ajamaan jänistä, koska se on metsästäjien takia yleisin koirarotu Suomessa. Tällaisissa ilmaisultaan heikommista kirjoitelmissa pääväitteen toivoisi olevan ilmaistu suoraan, koska se voi muuten jäädä huomaamatta.

Esimerkissä 3 pääväitteen voisi muotoilla **Älä tuomitse saatananpalvojaa, koska hänkin on lähimmäisesi.** Tässä kirjoitelmassa pääväite on suhteellisen helposti muo- toiltavissa, vaikka se ilmaistaankin useassa eri virkkeessä. Kirjoitelman ilmaisu on kuitenkin niin selkeää, että pääväitteen oivaltaa ilman suurempia ongelmia.

4.1.3 Kaksi tai useampia pääväitteitä

Aineistosta löytyy kolme kirjoitelmaa, joissa on selvästi useampia pääväittämiä kuin yksi. Kahdessa kirjoitelmassa niitä on kaksi ja yhdessä kolme. Nämä kirjoitelmat eivät kuitenkaan ole niin ongelmallisia kuin kirjoitelmat, joista pääväitettä ei löydy ollenkaan. Koska nämä kolme kirjoitelmaa ovat toisistaan poikkeavia pääväitteen ilmaisussa, olen ottanut kaikki kolme tekstiä esimerkeiksi.

Esimerkkejä teksteistä, joissa on kaksi tai useampia toisistaan poikkeavia pääväittämiä:

1. Koulun ruoka on pahaa

Koulun ruokailu ei ole tarpeeksi monipuolinen. Siellä on todella yksitoikkoinen salaattipöytä vaikka se onkin hyvä idea, mutta siellä ei ole kerralla kuin korkeintaan kahta salaatti lajia. Spagetti on yksi lempi ruuistani, mutta koulussa se lilluu veden seassa, kastike on mautonta, siihen ei laiteta ollenkaan mausteita ainakaan maun perusteella. Kasvispihvit maistuvat ruoholle ja peruniin ei edes haarukka uppoa kun se on niin hel... kovia. **Kouluun parempi ruoka!!** (6)

Esimerkissä 1 pääväittämiä on kolme: **Koulun ruoka on pahaa, Koulun ruokailu ei ole tarpeeksi monipuolinen ja Kouluun parempi ruoka.** Näistä kolmesta pääväittä- mästä ensimmäinen esitetään otsikossa, toinen ensimmäisenä lauseena ja kolmas vii- meisenä lauseena. On mahdotonta sanoa, mikä näistä kolmesta on pääväite. Kaikki kolme ovat kirjoitelmassa paikoilla, jossa pääväite yleisimmin on. Tässä kirjoitelmassa myöskään perustelut eivät paljasta pääväitettä, koska ne kävisivät minkä tahansa pää- väitteen perusteluiksi. Tässä kirjoitelmassa yhden pääväitteen osoittaminen kolmesta ei ole edes tarpeellista, koska pääväitteen liittyvät niin kiinteästi toisiinsa ja ovat kaikki

tavallaan saman asian eri puolia. Ongelmalliseksi kirjoitelma kävisi vasta, jos pääväitteet olisivat ristiriidassa keskenään.

2. Meille jokaiselle:

Tiet ovat jäässä, on hämärä aamu ja tuntuu, että kaupungin koko väestö on liikkeellä yhtä aikaa. Otan pyöräni ja lähden poukkoilemaan sekaan. Jokainen pikkulapsi tuntuu haluavan jäädä alleni ja autoilija ajaa päälle.

Aivan. Suomen kansan olisi aika opetella liikennesäännöt! En tiedä mitään rasittavampaa kuin autoilijat, jotka eivät vaivaudu näyttämään vilkkua, koirankuljettajat jotka kulkevat tien vasenta laitaa tai mopoilijat, jotka ajelevat jalkakäytävillä.

Jotkut ihmiset vaarantavat henkiä silkkaa piittaamattomuuttaan.

Tietysti asiaan on monia näkökulmia. Aamulla ei ehken ole aina terävimmillään, mutta kannattaako silloin hypätä ratin taakse? Pieni kävelylenkki ei tee kenellekkään pahaa. Kiirekin painaa päälle, mutta niin kaikilla muillakin, ja epäilemättä on mukavampi nähdä kiitollisia nyökkäyksiä, kuin kansainvälisiä käsimerkkejä.

Joten pientä toisten huomioon ottamista peliin niin kaikkien meidän maanantaisia saattaisivat olla mukavampia!

-Kyllästynyt pyöräilijä- (17)

Tässä kirjoitelmassa on kaksi pääväittämää, jotka eivät liity toisiinsa niin selvästi kuin esimerkin 1 pääväittämät. Ensimmäinen pääväittäjä on **Suomen kansan olisi aika opetella liikennesäännöt** ja toinen pääväite on **Joten pientä toisten huomioon ottamista peliin niin kaikkien meidän maanantaisia saattaisivat olla mukavampia**. Tässä kirjoitelmassa kaksi pääväitettä näyttäisi johtuvan siitä, että kirjoitelma jakaantuu kahteen osaan, jolloin kummallakin osalla on oma pääväitteensä. Kirjoitelman toinen osa alkaa lauseesta **Jotkut ihmiset vaarantavat henkiä silkkaa piittaamattomuuttaan**. Ensimmäisessä osassa käsitellään liikennesääntöjen vastaista käyttäytymistä ja toisessa osassa enemmänkin huonoa käyttäytymistä toisia ihmisiä kohtaan liikenteessä. Tämä selittää myös kaksi pääväitettä. Tässä kirjoitelmassa kaksi pääväitettä näyttäisi toimivan hyvin.

3. Puhuttelu

Olen aina ollut eläinkokeita vastaan. Niissä eläimet vain kituvat turhaan esim. ihmisten turhamaisuuden vuoksi. Meikit ovat hyvä esimerkki. Onhan eläinkokeilla tietysti testattu hyödyllisempiäkin asioita, kuten lääkkeitä. **Mutta eikö niitä voisi testata jollain muulla kuin viattomilla eläinraukoilla?** Eläimet eivät ole koskaan tehneet tahallisesti pahaa ihmisille, miksi ihmisten pitäisi eläimille? Ihmiset lukitsevat eläimiä, mm. hiiriä, rottia ja apinoita älyttömän pieniin häkkeihin, joissa eläimet eivät mahdu edes kääntymään. **Onko se oikein?**

Toinen älytön eläinten kustannuksella tehtävä asia on turkistarhaus. Turkiseläimiä pidetään tässäkin pienen pienissä häkeissä pennusta aikuisiksi asti, jonka jälkeen ne tapetaan ja turkit nyljetään, että hienot rouvat saisivat kantaa niitä olkapäillään tai ehkä jopa tehdä niistä kokonaisia turkiksia, jotka kieltämättä ovat lämpimiä. Muuta hyvää niissä ei olekaan. Ja kaiken lisäksi turkikset ovat tuhohtoman kalliita. Entä jos eläimet nylkisivät ihmisiä, tuntuisiko se kivalta. Tuskin...
Nim. eläinten ystävä (31)

Tämä kirjoitelma jakaantuu vielä esimerkin 2 kirjoitelmaa selvemmin kahteen osaan. Kirjoittaja on halunnut selvästi tuoda esiin kaksi kannanottoa. Tässä kirjoitelmassa osat on erotettu selvästi toisistaan kappalejaon avulla. Lisäksi jakoa ilmaistaan toisen kappaleen alussa lauseella **Toinen älytön eläinten kustannuksella tehtävä asia on turkistarhaus.** Toisen kappaleen toisessa virkkeessä sidotaan vielä tekstiä ensimmäiseen kappaleeseen kertomalla, että tässäkin pidetään pienissä häkeissä. Tässä kirjoitelmassa ensimmäisen kappaleen pääväite on implisiittisesti **Eläinkokeet eivät ole oikein.** Tämän pääväitteen voi muodostaa kolmesta kappaleen lauseesta: **Olen aina ollut eläinkokeita vastaan ja Mutta eikö niitä voisi testata jollain muulla kuin viattomilla eläinraukoilla? sekä Onko se oikein?**

Toisen kappaleen pääväitteenä voisi pitää kappaleen ensimmäistä lausetta **Toinen älytön eläinten kustannuksella tehtävä asia on turkistarhaus.** Kirjoitelman pohjalta voisi muotoilla yhteisen pääväitteen liittyen eläinten oikeuksiin, mutta mielestäni se tuntuisi liialta tulkinnalta.

4.1.4 Ongelmatapaukset

Aineiston neljästä kirjoitelmasta en ole löytänyt pääväitettä, vaikka olen pyrkinyt analysoimaan tekstit tarkasti. Näistä kirjoitelmista voisi tietysti kaikista nostaa jonkin väitteen pääväitteeksi, mutta en ole löytänyt teksteistä tarpeeksi tukea minkään väitteen nostamisesta pääväitteeksi. Esitän nämä tekstit kokonaisuudessaan tässä kohdassa, koska nämä tekstit ovat luonnollisestikin ongelmia myös seuraavissa luvuissa. Kun pääväitettä ei löydy, on argumentoinnin suuntaa vaikea määritellä. Kun pääväitettä ei löydy, ei sitä tietystikään voi luokitella kuuluvaksi mihinkään alaluokkaan. Pääväitteen puuttumien voi tehdä argumentoinnin sekavaksi, koska kirjoittajan pyrkimykset voivat jäädä lukijalle epäselviksi (Mikkonen 1999: 168).

1. Haloo artistit, menkää lakkoon!

Levyttävät muusikot ovat mukavia veikkoja, koska he mahdollistavat ”tavallisille” ihmisille musiikin kuuntelun kotona. Levy-yhtiöt, verot ja jälleenmyyjät eivät ole niin mukavia veikkoja, vaikka he mahdollistavat musiikin hyvän laadun ja saataavuuden. Sen lisäksi he vievät suuren osan levyn myyntituloista. Itse artistille jää vain 5% tuloista, joka on 120 mk maksavasta cd-levystä vain 6 mk. Jos vaikka nämä ”ryöstäjät” jättäisivät vähän osuudestaan pois niin, että levyn hinta laskisi 80 mk:n, mutta että artisti saisi silti sen 6 mk. Se helpottaisi myös kuluttajia, jolloin levyn myyntikin kasvaisi ja levy saisi hyvää promoa.

-Änssö the Artist (4)

Tässä kirjoitelmassa on ongelmana se, että siinä on useita eri vaihtoehtoja pääväitteeksi. Pääväite voisi olla otsikko **Haloo artistit, menkää lakkoon!** Pääväite voisi yhtä hyvin olla lause **Levy-yhtiöt, verot ja jälleenmyyjät eivät ole niin mukavia veikkoja.** Pääväite on luultavimmin kirjoituksen lopussa oleva ehdotus **Jos vaikka nämä ”ryöstäjät” jättäisivät vähän osuudestaan pois niin, että levyn hinta laskisi 80 mk:n, mutta että artisti saisi silti sen 6 mk.** Tätä väitettä on tuettu viimeisen virkkeen perusteluilla, mutta mielestäni ne eivät riitä todistamaan pääväitettä. Joka tapauksessa pääväitteen löytäminen tästä kirjoituksesta on hankalaa kirjoitelman lyhyden, heikon ilmaisun ja epäloogisuuden vuoksi. Kirjoittaja nimittäin ehdottaa artistien menemistä lakkoon ja väittää samalla, että jos ryöstäjät jättäisivät osuudestaan pois, se helpottaisi myös kuluttajia. Kirjoittaja ehdottaa kuitenkin, että artisti saisi edelleen saman 6 mk levystä. Tällaisissa lyhyissä ja heikoissa kirjoitelmissa pääväitteen löytäminen on erityisen hankalaa perusteluiden vähyyden vuoksi.

2. Alkoholi ja sen vaikutukset elämään

Minun mielestäni nuoret käyttävät liikaa alkoholia, he käyvät joka viikonloppu ryyppämässä ja vetävät pään täyteen viinaa.

Minä en ole mikään absolutisti ja olen juonut alkoholia, mutta ei todellakaan joka perjantai. Kyllä minä ymmärrän sen, että halutaan kokeilla ja elää nuoruus täysillä, mutta sitä minä en ymmärrä että pitää esittää kavereille olevansa äly kova kun uskaltaa vetää päänsä täyteen. Voihan se olla, että nuori ei uskalla kieltäytyä vaikka haluaisi, koska pelkää, että häntä ruvetaan haukkumaan tai muuten syrjimään. Mutta minulla ainakin ollut kavereita vaikka en käytäkään paljon alkoholia. Eihän sitä tiedä vaikka se olisikin hauskaa ja kyllä minullekin on jäänyt positiiviset fiilikset niistä kerroista.

Minä voin kyllä vakuuttaa, että juomisessa liikaa käytettynä ei ole muuta kuin haittaa, minulla on siitä itse kokemuksia kun tuttavapiirissäni on ollut niin paljon alkoholi ongelmia ja he ovat olleet niin pahassa jamassa että en todellakaan suosittelut sitä kenellekkään. Heidän elämäänsä ei mahtunut muukuin alkoholi. Rahat meni viinaan, ruokaa ja laskujen maksamiseen ei jäänyt sitten rahaa ollenkaan. Oli paljon putka ja tappelu kertoja muu elämä sai siten jäädä. Eli pointti on siinä että jos liian nuorena aloittaa niin siitä saa kyllä maksaa vanhempana koska nuorempana koulu

on ehkä mennyt huonosti tai muuten on jäänyt kiinni alkoholiin ja jatkaa juomista vanhempanakin.

Nim. Joku (7)

Myös tässä kirjoitelmassa ongelmana on se, että mahdollisia pääväite-ehdokkaita on useita. Pääväite voisi olla ensimmäinen virke **Minun mielestäni nuoret käyttävät liikaa alkoholia, he käyvät joka viikonloppu ryyppäämässä ja vetävät pään täyteen viinaa.** Pääväite voisi yhtä hyvin olla viimeisen kappaleen ensimmäinen virke **Minä voin kyllä vakuuttaa, että juomisessa liikaa käytettynä ei ole muuta kuin haittaa.** Kolmas pääväitevaihtoehto on kirjoitelman viimeinen virke **Eli pointti on siinä että jos liian nuorena aloittaa niin siitä saa kyllä maksaa vanhempana koska nuorempana koulu on ehkä mennyt huonosti tai muuten on jäänyt kiinni alkoholiin ja jatkaa juomista vanhempanakin.** Kirjoitelma ei kuitenkaan perustele oikeastaan mitään näistä väitteistä, vaan sen pääväite voisi olla **Nuorten ei kannata käyttää liikaa alkoholia.** Tällaisen implisiittisen pääväitteen muodostaminen on mielestäni kuitenkin liikaa tulkintaa ja antaisi aineiston teksteistä liian helpon ja yksinkertaisen kuvan. Tästä kirjoitelmasta jää sekava vaikutelma, vaikka se käsittelee kirjoittajan antamaa otsikkoa. Pääväitteen osoittamista vaikeuttaa se, että kirjoittaja on selvästi tarkoittanut pääväitteeksi joko ensimmäisen tai viimeisen virkkeen. Mutta koska kirjoitelma ei kuitenkaan perustele näitä väitteitä, ei näistä kumpaakaan voi nostaa pääväitteeksi. Tällaisten kirjoitelmien ongelmana voi olla suunnittelemattomuus. Kirjoittaja on lähtenyt liikkeelle alussa esitetystä pääväitteestä, mutta eksynyt käsittelemään ja perustelemaan muita asioita. Lopussa on vedetty yhteenveto, joka ei kuitenkaan perustu kirjoitelmassa esitettyihin asioihin.

3. Rauhaa, ei aseita

Saatana on luonut aseet. Aseet on tappamista varten ja koska tappaminen on täysin turhaa, aseetkin ovat turhia. Tekee pahaa katsoa kun lapsille mainostetaan jotain Action Man -nukkeja, jotka ampuvat viholliselta silmät pihalle ja maksat muusiksi. Vielä pahemmalta tuntuu, kun vanhemmat ostavat niitä. Ja sitten ihmetellään miksi 10-vuotiaat surmaavat koulu kavereitaan Amerikassa. Tollaset sota- ja tappelulelut ohjaa lapsia ihan väärään suuntaan. Ei kai kukaan halua, että omat lapset murhaavat toisia aikuisina. ”Pikkupojat tykkää sotalaikkeista ja toiminnasta.” Juuri pikkupojille täytyisi opettaa ystävyysleikkejä eikä mitenkä osutaan vastustajaan. Ja jos lapsille toimintaa halutaan antaa, laittakaa lapset partioon. Mikään ei ole parempaa toimintaa kuin metsässä retkeily.

Lapsissa on tulevaisuus, heille pitäisi opettaa rauhaa ja rakkautta, niiden tärkeyttä. Älkää antako lastenne leikkiä leluaseilla, ne antavat kuvan, että aseet on okei ja että vaikka niillä ampuu, ei satu.

Against the guns (25)

Tässä kirjoitelmassa ongelmana on myös se, että se esittää niin paljon erilaisia väittämiä, että pääväitteen osoittamien niistä on vaikeaa. Edellisen kirjoitelman tavoin tästäkin kirjoitelmasta pystyisi väkisin muodostamaan yhden siistin pääväittämän, mutta se ei antaisi kirjoitelmasta tarkoituksenmukaista kuvaa. Tässä kirjoitelmassa pääväitteenä voisi olla esimerkiksi otsikko **Rauhaa, ei aseita**. Pääväite voisi olla myös ensimmäinen lause **Saatana on luonut aseet**. Pääväite voisi olla myös toinen virke **Aseet on tappamista varten ja koska tappaminen on täysin turhaa, aseetkin ovat turhia**. Pääväitteen voisi löytää myös kirjoitelman viimeisessä kappaleessa olevista virkkeistä. Tällainen kirjoitelma, joka on täynnä väittämiä vaikuttaa aggressiiviselta ja sekavalta.

4. LUE TÄMÄ!!!

Muistuuko mieleen kertoja, jolloin olet tullut valittaneeksi, että ruoka on pahaa tai että kylläpä me olemme köyhiä?

Ajattele! Maailmassa on paljon ihmisiä, joilla ei ole ollenkaan ruokaa, vaatteita tai kotia. Ja sinä valitat, ettei kastikkeessa ole tarpeeksi suolaa, tai että kodin sisustus on mauton...

Mekin voisimme auttaa! Esimerkiksi Kuopiossa ihmisiä on n. 80 000. Jos jokainen antaisi YHDEN markan, koossa olisi jo 80 000 markkaa ja niillä saisi ostettua vaikka jonkinlaisen talon asunnottomille. Jos jokainen antaisi KAKSI markkaa, rahaa olisi jo 160000 markkaa! Se on iso summa ja se auttaisi varmasti monia! Onko sinussa voimaa auttamaan?

Nimin. Autetaan toisiamme (29)

Tässä kirjoitelmassa on edellisten tapaan ongelmana pääväitteen osoittaminen tekstistä. Pääväite on luultavasti se, että toisia pitää auttaa. Kirjoitelman pääväite voisi olla myös se, että kun jokainen auttaa vähän, siitä koostuu isoja summia. Kirjoitelma on kuitenkin lyhyt ja sisältää niin vähän perusteluja, että on mahdotonta erottaa pääväitettä.

4.2 Pääväitteen laji

Pääväitteet voidaan luokitella kolmeen eri luokkaan, sen mukaan mihin ne pyrkivät. Väitteitä on olemassa Rieken ja Sillarsin (1997: 43–45) mukaan kolmenlaisia: **faktaväite** (factual), **arvoväite** (value) ja **menettelyväite** (policy). Faktaväite todistaa oikeaksi jonkun todellisessa maailmassa olevan tilanteen, joka voidaan observoimalla havaita. Esimerkiksi väite *New Mexicosta tuli osavaltio vuonna 1912* on luonteeltaan faktaväite. Arvoväite väittää jotain jonkun ihmisen, paikan, asian tai idean laadusta. Esimerkiksi väite *Luonnonkaasu on paras energianlähteemme* on arvoväite. Arvoväite sisältää aina

jonkin arvotermin esimerkiksi *paras, huonoin, hyvä, oikea, väärä, ruma, kaunis jne.* Menettelyväite kertoo miten jonkun pitäisi toimia tai käyttäytyä. Esimerkiksi väite *Marihuanan käyttö pitäisi laillistaa* on menettelyväite. Menettelyväitteellä pyritään siis muuttamaan jotain, faktaväite kertoo jotain jonkun asian tilasta, ja arvoväite väittää jotakin jonkun asian laadusta. Jokaisesta kirjoitelmasta on luokiteltu vain yksi pääväite, vaikka joissakin kirjoitelmissa pääväite koostuu kahdesta virkkeestä. Implisiittiset pääväitteet olen luokitellut muodostamani pääväitteen perusteella. Kirjoitelmia, joissa on kaksi tai useampia pääväitteitä ei ole luokiteltu tässä ollenkaan. Myöskään kirjoitelmia, joista pääväitettä ei löytynyt, ei ole luokiteltu tässä.

4.2.1 Menettelyväite

Suurin osa aineiston kirjoitusten pääväittämisestä on menettelyväitteitä. Pääväite on menettelyväite 20:ssä aineiston kirjoitelmassa. Syynä voi olla se, että nuoret ovat ottaneet tehtävänannon konkreettisesti ja halunneet, että joku todella tekee jotain muuttaessaan mielipidettään. Menettelyväitteiden runsaus voi johtua myös siitä, että kirjoittajat mielellään antavat lukijoilleen ohjeita ja neuvoja ja nämä ohjeet ja neuvot koskevat usein käyttäytymistä.

Esimerkkejä menettelyväitteistä:

1. **Mielestäni huumeita ei kannattaisi käyttää ja niiden tuomista tänne suomeen pitäisi valvoa tarkemmin.** (2)
2. Eikö maassamme ole tarpeeksi jo näitä sosiaalipummeja, työttömiä, narkkareita ja rikollisia että haluamme niitä vielä ihan vapaaehtoisesti lisää??? (33)
3. **Kuopion torille pitäisi suunnitella vähän enemmän jotain muuta. -- olisi kivaa jos kaupunki tekisi talveksi torille muuta kivaa.** (12)

Ensimmäisessä esimerkissä on erittäin tyypillinen menettelyväite. Kirjoittaja esittää yhdessä virkkeessä pääväitteensä, eli mitä hänen mielestään pitäisi tehdä ja millä tavalla toimia. Esimerkki 2 edustaa implisiittistä menettelyväitettä. Pääväitteen voi muodostaa tämän kysymyksen ja koko kirjoitelman tukemana **Ei lisää pakolaisia Suomeen.** Esimerkissä 3 on tapaus, jossa pääväite toistetaan kirjoitelman lopussa vähän eri tavalla, mutta molemmat tavat ovat menettelyväitteitä.

4.2.2 Faktaväite

Pääväitteistä neljä on faktaväitteitä tai ainakin niiden yrityksiä. Faktaväitteiden vähyys ei mielestäni ollut mikään yllättävä tulos, koska faktaväitteet ovat varmasti tyypillisempiä tieteellisille teksteille kuin nuorten mielipidekirjoituksille. Nämä neljä pääväitettä voi kuitenkin luokitella faktaväitteiksi, koska niissä pyritään osoittamaan jokin olemassa oleva asiantila. Nämä faktaväitteet tosin ovat hyvin lähellä kolmatta ryhmää eli arvoväitteitä. Arvoväite vaatii, että siihen liittyy jokin arvioiva sana ja sitä ei näistä pääväitteistä löydy.

Esimerkkejä faktaväitteistä:

1. **Miksi ringetteä syrjitään?** (14)
2. **Rasistiksi voi tulla** (30)
3. En muuten ole pakolaisia vastaan, mutta se ärsyttää kun **he eivät ole tyytyväisiä siihen mitä saavat ja eivät tajua, että täällä on erilainen kulttuuri kuin heidän kotimaassaan.** (34)
4. mutta **laillistaminen pudottaisi nuorten tupakointia huomattavasti** ei laillinen silleen kiinnosta varsinkaan nuoria (27)

Esimerkki 1 sisältää implisiittisen väitteen siitä, että **ringetteä syrjitään**. Kirjoittaja pyrki tekstissään osoittamaan, että näin todella on. Esimerkissä 2 faktaväite on, että **Rasistiksi voi tulla** ja esimerkissä 3 se, että **he eivät ole tyytyväisiä siihen mitä saavat ja eivät tajua, että täällä on erilainen kulttuuri kuin heidän kotimaassaan**. Esimerkissä 4 faktaväite on, että **laillistaminen pudottaisi nuorten tupakointia huomattavasti**. Tämä väite sisältää arvioivan termin huomattavasti, mutta se ei riitä tekemään siitä arvoväitettä.

4.2.3 Arvoväite

Pääväite on arvoväite viidessä aineiston kirjoitelmassa. Arvoväitteitä olisi voinut olla enemmänkin, mutta ilmeisesti nuoret ajattelevat, että arvoja on vaikeampi muuttaa kuin toimintaa. Nuorten arvoväitteet ja faktaväitteet ovat hyvin lähellä toisiaan.

Esimerkkejä arvoväitteistä:

1. **Minun mielestä tupakka on maailman turhin juttu.** (22)

2. **Siis euro on huono Suomalaisille ihmisille** koska heidän palkkansa putoaa. (36)

Molemmat esimerkit ovat hyvin tyypillisiä arvoväitteitä. Niissä väitetään jotain jonkun asian laadusta ja niihin liittyy jokin arvioiva termi.

Pääväitteen luokka ei näyttäisi olevan merkittävä erottaja tekstien välillä. Kyse on lähinnä siitä, millä tavalla pääväite on muotoiltu. Nuorille näyttäisi olevan tyypillisintä muotoilla pääväite menettelyväitteeksi. Kirjoitelmat, joiden pääväite on faktaväite, eroavat muista sillä tavalla, että niistä on hieman vaikeampi hahmottaa pääväitettä. Faktaväitettä on varmasti myös vaikeampi todistaa täysin oikeaksi, ja se vaatii painavimmat perustelut kuin menettelyväite.

Yhteenveto pääväitteistä

Pääväitteistä 24 oli ilmaistu eksplisiittisesti kirjoitelmassa, eli pääväitteen pystyi osoittamaan kirjoitelmasta. Eksplisiittinen pääväite voi muodostua useammasta virkkeestä tai lauseesta. Pääväite oli implisiittinen viidessä aineiston kirjoitelmassa. Implisiittistä pääväitettä ei voi suoraan osoittaa kirjoitelmasta, mutta sen pystyy kuitenkin muodostamaan kirjoitelman avulla. Kolmessa kirjoitelmassa oli useampia pääväitteitä. Kahdessa kirjoitelmassa oli kaksi pääväitettä ja yhdessä kirjoitelmassa kolme pääväitettä. Neljästä aineiston kirjoitelmasta ei löytynyt pääväitettä. Syynä siihen, että pääväitettä ei löytynyt, oli tekstien sekavuus, lyhyys tai useat kilpailevat pääväitteet, joista oli mahdoton erottaa varsinaista pääväitettä.

Aineiston kirjoitelmien pääväitteistä 20 kappaletta oli lajiltaan menettelyväitteitä. Pääväite oli faktaväite neljässä kirjoitelmassa. Viidessä kirjoitelmassa pääväite oli puolestaan arvoväite.

5. ARGUMENTOINTITYYPIT

Argumentilla voidaan tarkoittaa kahta eri asiaa, joko kiistaa tai argumentoinnin yksikköä. Argumentoinnin yksikkönä argumentti sisältää väitteen ja sen perustelun, jotka voivat esiintyä joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti. (Rieke & Sillars 1997: 4.)

Argumentteja voidaan luokitella niiden tyyppien mukaan. Tyyppi kertoo sen, mihin argumentti perustuu. Erilaiset argumenttityypit sopivat erilaisiin tilanteisiin. Toulminin mallissa argumenttityypistä kertoo *tae*, joka muodostuu väitteen ja perusteen välille. Argumenttityypin muodostaa siis väite, peruste ja *tae* yhdessä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vain perusteluja, jotka liittyvät suoraan pääväitteeseen. Tarkoituksena on siis tarkastella nimenomaan sitä, miten kirjoittajien esittämät perustelut tukevat pääväitettä. Useinhan perustelut ovat väitteitä, jotka vaativat omat perustelunsa, ja muodostavat näin oman argumenttirakenteensa. Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan mennä näin hienosyiseen analyysiin.

Yksi tapa luokitella argumentointia on jakaa se teoreettiseen ja ateoreettiseen argumentointiin. Teoreettinen argumentointi koostuu teoreettisista lauseista ja ateoreettinen argumentointi puolestaan kuvailee tai esittää asioita (Walton 1970: 38–39). Teoreettinen argumentointi perustuu teoreettisiin lauseisiin. Teoreettinen lause on väitelause, josta voidaan sanoa sen olevan tosi tai epätosi. Ateoreettinen argumentointi puolestaan perustuu ateoreettisiin lauseisiin. Ateoreettiset lauseet ilmaisevat esimerkiksi kirjoittajan asenteita, toivomuksia ja arvostuksia, eikä niistä voi sanoa niiden olevan tosia tai epätosia. (Leiwo, Luukka & Nikula 1992: 93.) Teoreettinen–ateoreettinen jakoa on käytetty hyväksi useissa pro gradu -töissä. Katja Leskisen (2000) lisäksi esimerkiksi Pirkko Kainulainen (1980) on analysoinut Helsingin Sanomien pääkirjoitusten argumentointia ja Päivi Tuovinen (1996) Keski-suomalaisen presidentinvaaleja koskevien pääkirjoitusten argumentointia. En ole ottanut teoreettinen–ateoreettinen jaottelua työni lähtökohdaksi, koska se on hyvin yksinkertaistava malli. Lisäksi olen huomannut, että usein argumentointi sisältä sekä teoreettista että ateoreettista ainesta.

Perelman luokittelee argumentaatiotekniikat neljään eri luokkaan: kvasiologiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit, todellisuuden rakennetta luovat argumentit ja erotteluun perustuvat argumentit. Kvasiologiset argumentit rinnastetaan loogiseen tai matemaattiseen päättelyyn. Todellisuuden rakenteeseen perustuvat

argumentit puolestaan perustuvat todellisuuden eri osien välisiin suhteisiin esimerkiksi syysuhteisiin. Todellisuuden rakennetta luovat argumentit perustuvat siihen, että niissä tehdään päättelyn tueksi jostain annetusta tilanteesta ennakkotapaus, malli tai yleinen sääntö. Erotteluun perustuvissa argumenteissa tehdään ero esimerkiksi vastakohtapari-
en avulla ja näin jäsenetään tietoa uudella tavalla. (Perelman 1977: 59–61.)

Inka Mikkonen (1999) on analysoinut abiturienttien argumentointia ylioppilaskirjoitusten aineistoaineissa ja käyttänyt Perelmanin jaottelua työssään. Itse valitsin Rieken ja Sillarsin jaottelun, koska mielestäni se sopisi yläasteikäisten opetukseen selkeytensä ja yksinkertaisuutensa vuoksi. Rieke ja Sillars esittelevät viisi erilaista argumentointityyppiä: yleistäminen, syy-seuraussuhde, vertaus, auktoriteetti ja merkki (Rieke & Sillars 1997: 111–118). Olen analysoinut aineistoni näiden tyyppien mukaan. Merkkiin perustuvia argumentteja ei aineistosta löytynyt.

Argumentointia analysoitaessa ja luokiteltaessa on muistettava, että luokittelu ei ole mitenkään yksiselitteistä ja lukijan tulkinnat ohjaavat analyysia. Usein kirjoituksissa argumentit kietoutuvat toisiinsa ja lopulta on vaikea sanoa, mikä on syytä ja mikä seurausta tai mitä oikeastaan väitetään ja mitä perustellaan. Olen joutunut analyysissäni tekemään joitakin tiukkoja valintoja kahden eri tyyppin välillä. Olen pyrkinyt siihen, että luokittelen argumenttityypin sen mukaan, mikä näyttäisi olevan argumentin tärkein funktio. Välillä tuntuu esimerkiksi mahdottomalta sanoa, onko kyseessä auktoriteettiin vai yleistyksen perustuva argumenttityyppi. Näissä tapauksissa olen tehnyt luokittelun tarkan analysoinnin jälkeen ja luokitellut argumentin siihen luokkaan, kumpi tuntuisi olevan painokkaammin esillä argumentissa. Jo aikaisemmassa luvussa (4.1.4 Ongelmatapaukset) olen esitellyt aineiston neljä kirjoitelmaa, joista en ole löytänyt pääväitettä. Näitä neljää kirjoitelmaa ei ole analysoitu tässä luvussa, koska pääväitteen puuttuminen tekee analysoinnin mahdottomaksi.

5.1 Yleistäminen

Yleistäminen (Argument by generalization) tai toiselta nimeltään retorinen induktio on argumentti, jossa yksittäisten tapausten ja esimerkkien perusteella osoitetaan yleisen periaatteen olemassaolo. Esimerkki yleistämisestä on mielipidetiedustelut. Jotakin asiaa kysytään otosjoukolta, ja tulos yleistetään koskemaan kaikkien mielipidettä. Yleistämi-

nen voidaan tehdä myös yksittäisten tapahtumien pohjalta. (Rieke & Sillars 1997: 111–112.)

Yleistämiseen perustuvat argumentit ovat selvästi eniten käytetty argumenttityyppi aineistossani. 29 kirjoitelmassa on käytetty yleistykseen perustuvaa argumenttia ja 9 kirjoitelmassa on käytetty pelkästään yleistykseen perustuvia argumentteja. Yleistämisen käytön laajuuden vuoksi yleistämistapoja on hyvin erilaisia. Olen jaotellut yleistämiseen perustuvia argumentteja alaluokkiin, jotta erilaiset yleistämistavat tulisivat paremmin esille ja yleistämiseen perustuvan argumenttityypin moninaisuus näkyisi paremmin. Olen jaotellut tapaukset puhtaasti aineistosta nousseitten luokkien perusteella, joten jaottelu ei ole mitenkään pitävä ja erilaisia tapoja jaotella olisi varmasti löytynyt. Tavoitteenani oli kuitenkin saada yleistämisen tapojen erilaisuus esille, ja sitä tehtävää jaotteluni mielestäni palvelee.

Ensimmäiseen luokkaan olen kerännyt tapaukset, joissa yleistäminen tapahtuu esimerkiksi tapauksen tai oman kokemuksen kautta. Toisessa luokassa olevat tapaukset ovat faktoja, joilla kirjoittajat pyrkivät yleistykseen. Kolmannessa luokassa yleistäminen perustuu omaan mielipiteeseen tai yleiseen oletukseen. Neljännessä luokassa yleistäminen perustuu osaongelmien luettelemiseen.

Esimerkkitapaus tai oma kokemus

Nuorille kirjoittajille näyttäisi olevan hyvin tyypillistä käyttää perusteluna yksittäisiä esimerkkejä ja niiden avulla pyrkiä vaikuttamaan lukijaan. Esimerkit voivat olla nuorten itse keksimiä eli hypoteettisia esimerkkejä, nuorten itse kokemia tai jonkun toisen kokemia. Esimerkkitapauksiin ja omiin kokemuksiin perustuvat argumentit ovat usein pieniä tarinoita, joissa nuorten mieltymys narratiivisten tekstien kirjoittamiseen tulee ilmi. Nuoret kertovat mielellään pieniä tarinoita, joita heille itselleen tai jollekin muulle on sattunut. Nuoret muodostavat mielellään myös hypoteettisia esimerkkejä, joissa voi narraation tapaan päästää mielikuvituksen valloilleen.

Esimerkkitapauksen perusteella tehtävä yleistys on usein varsin tehokas ja nuorten hyvin hallitsema keino. Esimerkkitapauksiin liittyy usein implisiittinen väittäjä, jota esimerkkitarina välittää.

Esimerkkejä esimerkeistä, minitarinoista ja omista kokemuksista:

1. Koulun käytävillä tai kaupungilla seurattessani ohikulkijoita, huomaan että joka toisella on samanlaisia vaatteita ja kaikki viimeisintä muotia. (1) (Yrittäkää olla erilaisia, se on rikkaus. Koettakaa löytää oma tyylinne ja pitäkää siitä kiinni.)²

2. Noin viikko sitten kävi asuinpaikallani tapaus; tumma ihoista mielestä ammuttiin. Olin katsomassa tapahtumaa tässä kyseisessä pihassa missä murhayritys oli käynyt. Minua säählitti tämä mies, joka makasi haavoittuneena erään kerrostalon pihassa. Mutta jälkeinpäin sain kuulla, että tämä uhriksi joutunut mies onkin naisten raiskaaja. Mietin, että kuinka olen voinut sääliä miestä joka on raiskannut useita naisia. (33) (Implisiittisesti: Ei lisää pakolaisia Suomeen.)

3. Eräs mies kertoi kaveristaan, kuinka tämän elämä loppui huumeiden käyttöön. Hän ei yksinkertaisesti jaksanut elää ja ampui itseltään puolet päästään irti. Mies joka kertoi minulle tämän, oli itse nähnyt sen. Toinen tarina jonka hän kertoi minulle oli seuraavanlainen. Mies oli kavereidensa kanssa ollut järven rannalla. Yksi kavereista luuli olleensa moottorivene. Hän lähti uimaan järven toiselle puolelle, mutta hukkui matkallansa. (2) (Mielestäni huumeita ei kannattaisi käyttää ja niiden tuomista tänne suomeen pitäisi valvoa tarkemmin.)

4. En usko että ketään pahemmin naurattaisi, jos sattuisi heräämään katuojasta jonkun toisen oksennuksessa. Ei minua ainakaan. Mitä into itsensä känniin juomisessa ylipäättään on? Aluksi voi olla hyvä olo, se täytyy myöntää. Voi olla esim. helpompi tutustua uusiin ihmisiin jne. Onko hetkellinen hyvänolon tunne sen arvoista että aamulla on niin hitsin paha olo? Ja mitä kommunikointiin tulee, mitä virkaa on umpikännissä solmitulla ”ikuisella ystävyydellä”, jos aamulla herää vieraasta sängystä vaatteet revittyinä ja täysin epätietoisenä edellisen illan/yön tapahtumista? Ainahan näin ei käy, mutta kuultuja tapauksia on useita. (15) (Siispä te, hyvät, rakkaat nuoret. Keksikää nyt ihmeessä parempaa tekemistä kuin kannäminen. Urheilkaa, tavatkaa ystäviä, nauttikaa elämästä täysillä, ilman alkoholia!)

Esimerkissä 1 kirjoittaja käyttää perusteluna omaa kokemustaan ja omia havaintojaan. Esimerkissä 2 kirjoittaja kertoo pienen tarinan, jossa hän on itse ollut mukana. Kirjoittaja kertoo, kuinka tummaihoista miestä oli ammuttu, mutta myöhemmin selvisi, että tämä on raiskaaja. Tällä pikkukertomuksella kirjoittaja leimaa implisiittisesti tummaihoiset raiskaajiksi. Sama kirjoittaja käyttää useita tällaisia pieniä tarinoita, joista kaikista välittyy joku negatiivinen piirre pakolaisissa.

Esimerkissä 3 kirjoittaja kertoo kaksi pientä esimerkkitapausta, jotka hän on kuullut eräältä mieheltä. Näitten esimerkkitapausten perusteella kirjoittaja väittää pääväitteensä, että **Mielestäni huumeita ei kannattaisi käyttää ja niiden tuomista tänne suomeen pitäisi valvoa tarkemmin.**

Esimerkissä 4 kirjoittaja esittää useita hypoteettisia esimerkkejä siitä, mitä voi seurata

² Esimerkkien perässä on suluisia kirjoitelman pääväite.

humalaan juomisesta. Voi herätä katuojasta toisen oksennuksessa, voi olla aamulla hitsin paha olla ja voi herätä vieraasta sängystä vaatteet revittynä. Kirjoittaja kertoo kyllä, että aina näin ei käy, mutta kuultuja tapauksia on useita.

Tällaiset pienet kertomukset ja narraatiot ovat aivan hyväksyttäviä ja usein varsin tehokkaitakin tapoja argumentoida. Narratiivisuuden sekoittaminen argumentoivaan tekstilajiin tällaisina pieninä esimerkkitapauksina on varsin hyvä keino käyttää hyväkseen kertojan lahjoja, ja minitarinat värittävät ja elävöittävät tekstiä. Usein nuoret, jotka ovat mieltyneet kertomuksien kirjoittamiseen, käyttävät narratiivisuutta mielipidekirjoituksissa myös siellä, missä se ei kuulu asiaan eli ei ole perusteluna käytetty esimerkkitarina.

Esimerkkejä narratiivisuuden esiintymisestä:

1. Minunkin mielestä asiaan olisi tehtävä muutos koska käväisin katsomassa toria tappaakseni aikaa tylsänä viikonlopun päivänä. Mutta kuinkas ollakaan tori näyttää kuin näyttääkin Venäläiseltä ” lentoasemalta”, tosi vanhalle semmoiselle. (12)

2. Olen kiinnittänyt viikonloppu iltaisin kaupungin halki kulkiessani huomiota ”hilpeässä mielentilassa” oleviin, enemmän tai vähemmän juopuneisiin kansalaisiimme. Etenkin nuoret – jotkut jopa vielä ala-asteella – saavat minut ajattelemaan, pysähtymään hetkeksi kapulampun alle, miettimään maailman menoa. (15)

3. Tiet ovat jäässä, on hämärä aamu ja tuntuu, että kaupungin koko väestö on liikkeellä yhtä aikaa. Otan pyöräni ja lähdän poukkoilemaan sekaan. Jokainen pikkulapsi tuntuu haluavan jäädä alleni ja autoilija ajaa päälle. (17)

4. Rasismi on turhaa

Katsoin eräänä kauniina päivänä televisiota. Selailin kanavia ja huomasin Nelosella mielenkiintoisen ohjelman. Ohjelman nimi oli Palaneen käry, jossa oli vieraina eri maista kotoisin olevia pakolaisia. He olivat kaikki asuneet Suomessa jo monta vuotta, jotkut ihan pienestä asti. Kaikki puhuivat suomea ja heillä kaikilla oli työpaikka tai opiskelupaikka. Järkyttävää ohjelmassa oli kuulla, että he kaikki olivat joutuneet rasismin uhreiksi.

Studioon kutsuttiin mies, joka oli sitä mieltä, että Suomi kuuluu suomalaisille. Hän on ollut mukana ja johtamassakin mielenosoituksia. Hän on saanut sakkorangaistuksia ja vankilatuomion. Silti hän väitti, että ulkomaalaiset tai pakolaiset eivät osaa noudattaa Suomen lakeja. Mielestäni on väärin yleistää tuolla tavoin. On niitä pakolaisia, jotka rikkovat lakeja, mutta on myös suomalaisia, jotka rikkovat Suomen lakia. Toisaalta kaikki suomalaisetkin voitaisiin yleistää rikollisiksi. (24)

Esimerkissä 1 kirjoittaja käyttää mielestäni tarpeettomasti narraatiota kertoessaan omasta mielipiteestä koskien Kuopion toria. Miten tylsä viikonlopun päivä kuuluu asiaan? Esimerkissä 2 ensimmäisessä virkkeessä kerrotaan kirjoittajan oman kokemuksen kautta nuorten alkoholin käytöstä, mikä on vielä aivan hyvä tapa perustella pääväitettä,

jonka mukaan nuorten kannattaisi keksiä parempaa tekemistä kuin kännääminen. Seuraavassa virkkeessä kirjoittaja lähtee kuitenkin argumentoivalle tekstilajille epätyypilliseen tapaan kertomaan omista mietteistään.

Esimerkissä 3 on erään kirjoitelman alku. Kirjoitelma lähtee liikkeelle narratiiviselle tekstille tyypilliseen tapaan. Kirjoittaja haluaa ilmeisestikin johdatella lukijan tunnelmaan taustakertomuksen avulla. Esimerkissä 4 taustakertomus on erittäin pitkä. Kirjoittaja lähtee selvästi kertomukselle tyypilliseen tapaan aikajärjestyksessä kuvailemaan tapahtumia. Kirjoittaja pääsee vasta toisen kappaleen lopussa varsinaisesti omiin väitteisiinsä ja perusteluihinsa.

Narratiivisuuden esiintyminen on siis toisaalla hyvä ja toisaalla huono asia mielipidekirjoituksessa. Perusteluina käytetyt minitarinat elävöittävät ja ovat yleisesti hyväksyttäviä ja käytettyjä tapoja argumentoinnissa. Kirjoitelmissa muuten esiintyvä narratiivisuus taas ei ole niinkään hyvä asia. Kirjoittajat lähtevät suotta tarinoimaan ja unohtavat kirjoituksen tarkoituksen eli vastaanottajaan vakuuttamisen.

Faktat

Tähän luokkaan olen luokitellut argumentit, joissa jonkin faktan avulla pyritään perustelemaan omaa pääväitettä. Nämä faktat ovat sellaisia, jotka pystyisi periaatteessa todistamaan oikeaksi tai vääräksi. Nuoret esittävät tällaisia faktoja perusteluinaan. Nuoret eivät kuitenkaan täsmällisesti kerro, mistä tieto on saatu. Kirjoittajat siis luottavat siihen, että lukija uskoo heidän puhuvan totta.

Esimerkkejä faktan avulla yleistämisestä:

1. 15-17-vuotiaista nuorista kuitenkin 30% polttaa tupakkaa. (13) (Tupakan oston ikärajaa tulisi alentaa! - - Siis sitä pitäisi alentaa.)
2. Tiesitkös että nämä pakolaiset tekevät prosentuaalisesti enemmän rikoksia. (33) (Implisiittisesti: Ei lisää pakolaisia Suomeen.)
3. Kuopiossa ei ole kuin kerran tai kaksi vuodessa nuorten tapahtumia. (5) (Joten lisää tapahtumia kuopioon nuorille ja miksi ei vanhemmillekin.)

Kaikki kolme esimerkkiä ovat väitteitä, jotka pystyisi todistamaan oikeaksi tai vääräksi. Kirjoittajat pyrkivät faktojen avulla tukemaan pääväitettään ja osoittamaan sen oikeutusta. Esimerkin 1 kirjoitelmassa pääväite on, että tupakan ostamisen ikärajaa tulisi

alentaa. Esimerkin 2 kirjoitelmassa pääväite on, että Suomeen ei enää otettaisi lisää pakolaisia. Esimerkin 3 kirjoitelmassa pääväite on, että Kuopioon pitäisi saada lisää tapahtumia nuorille.

Oma mielipide tai yleinen oletus

Tähän luokkaan kuuluvat yleistämiseen perustuvat argumentit ovat kaikista ongelmallisimpia. Tähän luokkaan kuuluvat argumentit perustuvat kirjoittajan omaan mielipiteeseen tai yleiseen oletukseen, jota ei voida suoraan todistaa oikeaksi tai vääräksi, kuten faktaan perustuvat yleistyksiset. Tähän luokkaan kuuluvat argumentit ovat juuri niitä argumentteja, joita yleensä kutsutaan yleistämiseksi. Ongelmana on vielä se, että kirjoittajat eivät yleensääkään perustele näitä väitteitään millään tavalla. Tällaiset yleistämiset laittavat kirjoittajan uskottavuuden koville. Hyväksyäkseen tällaisen argumentin lukijan pitää luottaa kirjoittajan totuudenmukaisuuteen. Kun vielä huomioi, että tehtävänannossa kehoitettiin suuntaamaan kirjoitus jollekin, joka on asiasta eri mieltä, voi todeta tämän tyyppisten yleistyksien olevan melko heikoilla.

Esimerkkejä omaan mielipiteeseen tai yleiseen oletukseen perustuvista argumenteista:

1. Nämä niin sanotut ”mutakuonot” yrittävät jollain tavalla omistaa tätä maata ja he käyttäytyvät yleensä hyvin vihamielisesti meitä suomalaisia kohtaan. (33) (Implisiittisesti: Ei lisää pakolaisia Suomeen.)
2. Monen mielestä se on vain tyttöjen nössö peli, jossa ei saa edes taklata. (14) (Implisiittisesti: Ringetteä syrjitään.)
3. Muoti saa aivopestyä nuoret, käännyttämään ajattelemaan tietyllä tavalla. (1) (Yrittäkää olla erilaisia, se on rikkaus. Koettakaa löytää oma tyylinne ja pitäkää siitä kiinni.)

Esimerkissä 1 kirjoittaja esittää melko rankan väitteen kirjoittamalla, että ”mutakuonot” yrittävät omistaa tätä maata ja käyttäytyvät yleensä vihamielisesti suomalaisia kohtaan. Tällaisen yleistämisen kohdalla voisi arvella, että valmiiksi samaa mieltä oleva yleisö varmasti hyväksyy väitteen, mutta miten väitteeseen suhtautuu eri mieltä oleva yleisö, jolle kirjoitelma piti suunnata.

Esimerkissä 2 kirjoittaja käyttää ilmausta **monen mielestä**. Tällaiset epämääräiset ilmaukset ovat yksi keino yleistää asioita. Kirjoittaja ei suoraan kerro, kenen mielestä rin-

gette on vain tyttöjen nössö peli. Kirjoittaja kuitenkin tuntuu tietävän, että monen mielestä se on vain tyttöjen nössö peli.

Esimerkissä 3 kirjoittaja esittää väitteen, jonka mukaan muoti aivopesee nuoret ja saa heidät ajattelemaan tietyllä tavalla.

Osaongelmien luetteleminen

Tähän luokkaan olen luokitellut argumentit, jotka perustuvat siihen, että ne tuovan esiin jonkun yksittäisen ongelman pääväitteeseen liittyen. Aineiston kaksi kirjoitelmää perustuvat pelkästään tällaisten osaongelmien luuttelemiseen. Osaongelmien käsittelyä esiintyy muillakin, mutta esittelen ja analysoin tässä toisen niistä kirjoitelmista, joissa argumentointi perustuu pelkästään osaongelmien luuttelemiseen ja perustelemiseen.

1. Puhuttelu

Minun mielestäni koulu-uinnin pitäisi olla vapaaehtoista. Siis jos ei ui, niin se ei saisi vaikuttaa liikunnan numeroon. Syitä on monia. Esimerkiksi toiset ihmiset ovat ujoja vartalostaan ja se saattaa aiheuttaa traumoja. Jotkut eivät edes omista uimapukua ja sen ostaminen saattaa olla yhtä trauma-altista, kuin uiminen, koska uimapukuhan pitää sovittaa ja joissain paikoissa sovituskoppien ovissa ei ole lukkoja. Huonotuurisilla joku tietenkin ryntää just kriittisimmässä vaiheessa sinne... ja hyvällä tuurilla näkee kaiken. Pojilla varsinkin uimahousujen käyttö saattaa olla ongelma. Pojathan voivat varsinkin olla herkempiä kuin tytöt, ja koska he ovat myös sisään päin kääntyneempiä puhuminen asiasta ei tule kuuloonkaan. Tyttöillä eräs ”estävä” syy on meikit. Päivässä kaksi kertaa meikkaaminen rasittaa ihoa ja yleensä meikit ovat myös niin kalliita, että köyhyyhän siinä iskee. Ilman meikkejäkään moni ei suostu menemään julkisille paikoille. Hiuksissa on melkein samat ongelmat. Pääsyy on tietenkin uimahallin vesi. Se kuivattaa ihoa ihan mielettömästi ja saa silmät punaisiksi. Toisilla myös aatteen esim. nudistisuus saattaa joutua vaakalaudalle sen liikunnan numeron kanssa. Loppujen lopuksi uiminen saattaa olla hyvin epämiellyttävä ja traumaattinen kokemus.

Nim. perhe on paras? (20) (Minun mielestä koulu-uinnin pitäisi olla vapaaehtoista.)

Tässä kirjoitelmassa esitetään pääväite heti ensimmäisessä lauseessa ja sitä tarkennetaan toisessa virkkeessä. Sen jälkeen kirjoittaja kertoo, että syitä on monia ja tämän jälkeen hän rupeaa luettelemaan yksittäisiä syitä, joita hänen mielestään koulu-uinnin vapaaehtoisuudelle on. Syiksi kirjoittaja luettelee esimerkiksi hiusten ongelmat, meikkiongelmat, uimahallin veden, ujouden, uimapuvun jne. Kirjoittaja uskoo, että kun tuo tarpeeksi yksittäisiä ongelmia esille, lukija lopulta vakuuttuu asiasta. Tässä esimerkkikirjoitelmassa ei huomioida ollenkaan vastaväitteitä tai tuoda esiin uimisen hyviä puolia. Tässä

kirjoitelmassa perustellaan lähes kaikki syyt, ja se tekee kirjoitelmasta selvästi uskottavamman. Jos perusteluja ei olisi tuettu selityksillä, kirjoitelma olisi selvästi heikompi.

Tällaiselle osaongelmien luettelemiseen perustuville kirjoitelmille on tyypillistä, että ne perustelevat pääväitettä sillä, että nykyinen tilanne on huono ja sen takia tarvitaan muutosta. Kirjoittajat kuvailevat nykyisen tilanteen ongelmia ja heikkouksia ja sitä kautta hakevat oikeutusta omalle väitteelleen.

5.2 Syy-seuraussuhde

Syy-seuraus argumentti (Argument by Cause) perustuu siihen uskomukseen, että kaikella on syynsä. Jos maassa on inflaatio, uskotaan, että presidentti tai kongressi on aiheuttanut sen. Syy-seuraus argumentti voi edetä syystä seuraukseen tai päinvastoin seurauksesta syyhyn. (Rike & Sillars 1997: 113–114.)

Aineiston kirjoittajista 12 on käyttänyt syy-seuraus argumenttia kirjoitelmassaan. Yhdessä kirjoitelmassa on käytetty syy-seuraus argumenttia ainoana argumenttityyppinä. Olen luokitellut syy-seuraus argumenteiksi tapaukset, joissa pääväitteen ja perustelun välille syntyy syy-seuraussuhde suuntaan tai toiseen. Lisäksi olen luokitellut syy-seuraus argumenteiksi tapaukset, joissa kirjoittaja esittää hypoteettisia seurauksia sille, mitä tulee tapahtumaan tulevaisuudessa, jos hänen esittämänsä pääväite toteutuu tai vastaavasti ei toteudu. Tällaiset hypoteettiset syy-seuraus argumentit muodostavat usein ketjuja, joissa esitetään useita syy-seuraus argumentteja peräkkäin.

Esimerkkejä syy-seuraus argumenteista:

1. Mistäköhän johtuu, että meidän joukkueemme häviää melkein kaikki pelit? No ehkäpä siitä, että muut joukkueet harjoittelevat 2-4 kertaa viikossa, mutta kuinkas ollakaan meillä on harjoitukset kerran viikossa. (8) (Siis vaihtakaa vuorojen paikkoja ja antakaa niitä muillekin kuin Kalpalle.)
2. Jos pakkoruotsin opiskelu saataisiin vapaaehtoiseksi, olisi asia hyvä myös opettajien kannalta. Heidän ei tarvitsisi menettää yöuniaan luokkahuoneilmapiirin takia, sillä tunnilla kävisi vain aineesta kiinnostuneita oppilaita. Tunnit antaisivat myös oppilaille paljon enemmän kielen taitamista, sillä silloin säilyisi työrauha, kun ”häirikkö” oppilaat olisivat poissa. (3) (Minun mielestäni pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttaa vapaaehtoiseksi.)

Esimerkissä 1 kirjoittaja esittää syy-seuraus argumentin. Syy hävittyihin peleihin on harjoitusten vähäisyys. Kirjoittajan pääväite on, että harjoitusvuoroja pitäisi saada lisää. Kun harjoitusvuoroja saataisiin lisää, pelejäkin voitettaisiin.

Esimerkissä 2 kirjoittaja käyttää itse muodostamaansa hypoteettista syy-seurausketjua. Kirjoittaja kuvaa, mitä tulee tapahtumaan sen seurauksena, että pakkoruotsi poistetaan koulusta. Opettajien ei tarvitsisi menettää yöuniaa, kun tunnilla kävisi vain aineesta kiinnostuneita oppilaita. Pakkoruotsin poistamisen seurauksena myös oppilaat hyötyisivät. Kun pakkoruotsi poistetaan, häiriköt poistuvat ja työrauha säilyy, mikä taas takaa kielen parempaa oppimista. Voisi ajatella, että kirjoittaja auttaa tällaisten hypoteettisten ketjujen avulla lukijaa näkemään, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, jos kirjoittajan ehdotama väite toteutuu.

5.3 Vertaus

Käytettäessä analogiaan perustuvaa argumenttia (Argument by Analogy) oletetaan, että kaksi tilannetta ovat niin samankaltaiset, että niitä voidaan verrata ja uskotaan, että yhdessä tilanteessa pätevät asiat pätevät myös toiseen asiaan. (Rieke & Sillars 1197: 115–116.) Analogiaan perustuvan argumenttityypin alle on tässä tutkimuksessa luokiteltu kaikki vertailuun perustuvat argumentit. Vertailuksi on luokiteltu kaikki perustelut, joissa rinnastetaan kaksi tilannetta ja niitten vertailun avulla pyritään perustelemaan pääväitettä ja sitä kautta vaikuttamaan lukijaan. Tässä ei siis oleteta, että vertailun tarvitsisi tapahtua pääväitteen ja perusteen välillä, vaan riittää kun perustelussa oleva vertailu tukee pääväitettä.

15:ssä aineiston kirjoitelmassa on käytetty vertailuun perustuvaa argumenttityyppiä. Yhdessäkään kirjoitelmassa ei ole käytetty pelkästään vertailuun perustuvaa argumenttityyppiä, vaan vertailua on käytetty yhdessä muiden tyyppien kanssa.

Esimerkkejä analogiaan perustuvista argumenteista.

1. Ymmärrän kyllä, että ei ihmiset pysty olemaan maassaan sodan vallitessa. Mutta oudointa on, että mitä ihmettä ne miehet joidenka pitäisi olla puolustamassa maataan täällä tekee. **Eihän suomalaiset miehetkään lähtenyt ruotsinpuolelle pakoon kun tänne tuli sota.** (33) (Implisiittisesti: Ei lisää pakolaisia Suomeen.)

2. Mieleen voisi juolahtaa että 15-vuotiaan ovat liian nuoria, mutta omasta kokemuksesta tiedän että se ei ole totta. Omat lapsenne voivat ulospäin näyttää lapsellisilta, kilteilta pyhäkoulu pojilta/tytöiltä, vaikka kuoren alta löytyykin itsenäinen ja varma nuori ihminen. **Kyllähän Intiassakin lapset paljon nuorempana n. 12 v joutuvat olemaan itsenäisiä.** (23) (15-vuotiaat irti kahleista - - Mielestäni 15-vuotiaatkin ovat myös riittävän itsenäisiä päättämään asioistaan.)

3. **Hänen sydämensä sykkii ihan niin kuin sinun ja minun sydän.** Hän odottaa, että näkisi maailman, mutta se riistetään häneltä. Hänelle ei anneta oikeutta päättää omasta elämästään. Häneltä ei kysytä, haluaako hän elää. (32) (Implisiittisesti: Abortti on murha ja siksi väärin.)

Esimerkissä 1 kirjoittaja rinnastaa pakolaisiksi Suomeen sodan takia tulleet miehet sodassa taistelleisiin suomalaisiin miehiin. Kirjoittajan mielestä siis nämä tapaukset ovat tarpeeksi samankaltaisia, että ne voidaan rinnastaa ja tämä argumentti tukee sitä varsinnaista pääväittämää, että pakolaisten tuloa Suomeen pitäisi rajoittaa.

Esimerkissä 2 kirjoittaja rinnastaa suomalaiset nuoret intialaisiin lapsiin. Kirjoittaja käyttää analogiaan perustuvaa argumenttia perusteluna sille, että 15-vuotiaitten pitäisi päästä irti kahleista eli päästä muuttamaan omaan kotiin.

Esimerkissä 3 kirjoittaja vertaa syntymätöntä lasta ja lukijaa sekä itseään. Tällä vertailulla kirjoittaja pyrkii perustelemaan pääväitettään, että **Abortti on murha ja siksi väärin.** Tämän esimerkin kirjoittaja vetoaa vertailulla voimakkaasti lukijan tunteisiin.

5.4 Auktoriteetti

Käytettäessä auktoriteettiin perustuvaa argumenttia (Argument by Authority) uskotaan, että jollakin auktoriteetilla on niin paljon uskottavuutta, että siihen tai häneen voidaan vedota argumentissa. Yleensä auktoriteetti on joku muu kuin kirjoittaja itse. Esimerkiksi sitaatti on yleinen auktoriteettiin perustuva argumentti. (Rieke & Sillars 1997: 117–118.)

Kolmessa aineistoni kirjoitelmassa on käytetty auktoriteettiin perustuvaa argumenttia. Olen luokitellut auktoriteettiin perustuviksi argumenteiksi tapaukset, joissa kirjoittaja vetoaa ulkopuoliseen auktoriteettiin. Auktoriteettiin perustuvissa argumenteissa ei oleteta, että auktoriteettisuhde syntyisi pääväitteen ja perusteen välille, vaan riittää, että auktoriteettiin perustuvalla argumentilla on pyritty tukemaan pääväitettä.

Joissakin kirjoitelmissa oli havaittavissa pyrkimystä auktoriteetin käyttöön. Esimerkiksi pakkoruotsin poistamista vaativa kirjoittaja perusteli kantaansa **Tutkimusten mukaan suurin osa suomalaisista ei tule koskaan tarvitsemaan ruotsinkielen taitojaan**. Tämä argumentti on kuitenkin enemmän yleistyksen perustuva kuin tutkimukseen auktoriteettina perustuva.

Esimerkkejä aineistossani olevista auktoriteettiin perustuvista argumenteista:

1. Mutta **Raamatussa** puhutaan myös lähimmäisenrakkaudesta ja sanotaan, että eivät he, jotka rakastavat niitä joiden tietävät rakastavan itseään, ole kummoisia, vaan hyviä ihmisiä ovat ne, jotka rakastavat vihamiestään. (16) (Implisiittisesti: Älä tuomitse saatananpalvojaa, koska hänkin on lähimmäisesi.)

2. Tori näyttää tavalliselta Venäläiseltä lentokentältä, kuvailee **muuan lehtimies Savon Sanomissa**. (12) (Kuopion torille pitäisi suunnitella vähän enemmän jotain muuta. - - olisi kivaa jos kaupunki tekisi talveksi torille muuta kivaa.)

Esimerkissä 1 kirjoittaja pitää auktoriteettina Raamattua. Kirjoittaja uskoo, että Raamattu on auktoriteetti, jolla on vaikuttavuutta. Sama kirjoittaja käyttää myös Jumalaa auktoriteettinaan.

Esimerkissä 2 kirjoittaja pitää auktoriteettina Savon Sanomissa kirjoittavaa lehtimiestä. Kirjoittaja vetoaa sanomalehdessä esitettyyn kuvailuun perustellessaan, miksi **Kuopion torille pitäisi suunnitella vähän enemmän jotain muuta**.

5.5 Periaate

Rieke ja Sillars eivät ole uusimmassa painoksessa ottaneet mukaan kuudetta argumenttityyppiä, joka esiintyy edellisissä painoksissa. Otan omaan luokitteluuni mukaan kuudennenkin tyypin, koska sen alle tulevia argumentteja aineistostani löytyy.

Periaatteeseen tukeutuva argumentti (Argument from Principle) on vastakohta yleistyksele. Yleistyksen perustuvassa argumentissa yksittäisistä esimerkeistä vedetään yleinen johtopäätös, kun taas periaatteeseen tukeutuvassa argumentissa yleisestä periaatteesta vedetään yksittäinen johtopäätös. Tunnettu esimerkki periaatteeseen tukeutuvasta argumentista on seuraava:

Kaikki ihmiset ovat kuolevaisia.

Sokrates on ihminen.

Sokrates on kuolevainen. (Rieke & Sillars 1984: 71.)

Neljässä aineiston kirjoitelmassa on käytetty periaatteeseen tukeutuvaa argumenttia. Syitä argumenttityypin käytön vähyyteen voi olla useita. Periaatteeseen tukeutuvan argumenttityypin vastakohtaa yleistystä on käytetty ylivoimaisesti eniten kaikista argumenttityypeistä. Vaikuttaisi siltä, että yksittäisten esimerkkien perusteella on helpompi tehdä yleistyksiä, kuin yleistysten avulla pyrkiä osoittamaan yksittäistä asiaa. Syynä voi olla myös se, että nuorten esittämät kannanotot ja mielipiteet ovat useimmin laajoja asioita kuin yksittäisiä tapauksia. Nuoret ottavat kantaa suuriin kysymyksiin, eivätkä pyri osoittamaan yksittäisiä asioita. Syynä periaatteeseen tukeutuvan argumenttityypin vähyyteen voi olla myös se, että nuoret eivät suoraan käytä periaatteeseen tukeutuvaa argumenttityyppiä, vaan yleiset periaatteet välittyvät kirjoituksissa olevien arvojen kautta. Nuorten kirjoitusten taustalla voi olla implisiittisesti esiin tulevia periaatteita, mutta niitä ei käytetä suoraan argumenttityypinä.

Esimerkkejä periaatteeseen tukeutuvista argumenteista:

1. Ja eikös se ole niin että yksi kansa, kieli ja valtio??? (3) (Minun mielestäni pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttaa vapaaehtoiseksi.)
2. Sehän on tiedetty aina kielletyssä on ihmisten silmissä aina ollut ja tulee olemaan oma viehätyksensä.(27) (mutta laillistaminen pudottaisi nuorten tupakointia huomattavasti)

Esimerkissä 1 pakkoruotsin poistamista perustellaan yleisellä väittämällä: yksi kansa, kieli ja valtio. Esimerkissä 2 tupakan laillistamista nuorille perustellaan kielletyn viehätyksellä. Käytetään siis hyväksi sitä yleistä oletusta, että kielletty viehättää ihmisiä.

5.6 Pääväitettä ei perustella kirjoitelmassa

Pääväitteen löytyminen tekstistä ei vielä tee tekstistä onnistunutta, sillä eräs ongelma mielipidekirjoitelmissa näyttäisi olevan se, että tekstit eivät aina perustele pääväitettä. Tällainen aiheesta harhaan joutuminen on varmasti yleinen ongelma kaikenlaisissa teksteissä. Ruvetaan käsittelemään yhtä asiaa, mutta päädytäänkin aivan toisaalle. Aineistoni kirjoitelmissa on havaittavissa tällaista aiheesta eksymistä. On mahdotonta

määritellä, kuinka monessa kirjoitelmassa on tällaista aiheesta poikkeamista, koska rajaa aiheeseen liittyvän ja aiheen ulkopuolelle menevän välille on vaikea vetää. Jossakin kirjoitelmassa voi olla yksi lause tai virke, joka ei suoranaisesti liity asiaan, kun taas toisessa kirjoitelmassa voidaan joutua lähes kokonaan harhaan aiheesta. Esittelen tässä kolme kirjoitelmaa, joissa ongelmana on nimenomaan se, että kirjoitelma ei perustele pääväitettä, vaan ajautuu suurimmaksi osaksi käsittelemään jotain muuta aihetta.

1. Kuopion ongelma

Kuopiossahan on monenlaisia ongelmia mutta minä kirjoitan nuorten mielestä hyvin rasittavasta ongelmasta.

Kuopiossa ei ole kuin kerran tai kaksi vuodessa nuorten tapahtumia ja Helsingissä joka viikko, varmaan siksi kun se on pääkaupunki ja siihen panostetaan huomattavasti enemmän. Mutta silti voisi varsinkin näin talven aikaan olla jotain isoja musiikki tapahtumia. Tapahtumat ei saa olla nolla promille jutskia koska silloin sinne ei tule paljon ketään nuoria ja silloin ne olisi tylsiä.

Onhan kuopiossa nuorille monitoimitaloja ja niissä pidetään discoja mutta nekin on aina nolla promille discoja.

Jos nolla promille discoilla yritetään ehkäistä nuorten alkoholin käyttöä niin väärässä ovat, koska silloin ne juovat ulkona ja silloinhan ne voivat joutua vaaroihin esim: sammua hankeen ja paleltua kuoliaaksi tai rikkoa ikkunoita...yms.

Joten lisää tapahtumia kuopioon nuorille ja miksi ei vanhemmillekin.

By: Kuopiossa tylsää...? (5)

Tässä kirjoitelmassa pääväite on selvästi kirjoitelman viimeinen lause **Joten lisää tapahtumia kuopioon nuorille ja miksi ei vanhemmillekin**. Kirjoitelmassa tätä kannanottoa perustellaan vain kahdella perustelulla. Ensimmäinen perustelu on, että Kuopiossa tapahtumia on niin harvoin. Toisena perusteluna käytetään vertailua Helsinkiin. Kirjoitelma ajautuu kuitenkin suurimmaksi osaksi käsittelemään sitä, että tapahtumissa ei saisi olla promillerajoituksia. Kirjoitelma vastaa kyllä annettua otsikkoa **Kuopion ongelma**, jos ongelmana pitää sitä, että nuorten tapahtumia on vähän ja ne vähäisetkin pilalla promillerajoitusten takia.

2. Laki jota ei voida koskaan toteuttaa

Tupakkalaki on kyllä yksi Suomen huonoimmista laeista, koska sitä ei pystytä valvomaan/toteuttamaan käytännössä. Monet alle 18-vuotiaat nuoret polttavat, kaikkihan sen tietävät...alikäisiä näkee melkein kaikkialla polttamassa tupakkaa tai kappan nurkilla "ahdistelemassa" mummoja, pyytämällä hakemaan heille tupakkaa ja yleensä tulee aina joku joka sitten käykin ostamassa. Eli tupakan hommaaminen on alikäisille helppoa. Nythän nuorten tupakointia on yritetty saada kuriin kaiken maailman sakoilla, mutta luuletko te, että jos saa tupakasta parin kymppin sakon

niin se estäisi polttamasta uudelleen, eikä sitä paitsi poliisit pysty millään olemaan kaikkialla käyttämässä ja sakkoja antamassa jokaiselle alaikäiselle joka polttaa. Tai sitten koulussa kun opettajat käskevät tumppaamaan tupakan, niin ei sekään auta mitään, heti opettajan lähdettyä nuoret sytyttävät tupakan uudelleen ja menevät vähän kauemmas. Siis tupakkalakia olisi ihan sama alentaa 15-vuoden ikärajaan, sitä ei nimittäin pystytä ikinä toteuttamaan.

-Smoke- (26)

Tämän kirjoitelman ongelmana on, että se perustelee enemmänkin pääväitteelle esitettyä yhtä perustelua kuin itse pääväitettä. Pääväite on tekstin viimeisessä virkkeessä oleva väite **Siis tupakkalakia olisi ihan sama alentaa 15-vuoden ikärajaan**. Kirjoitelma keskittyy kuitenkin perustelemaan pääväitteen perässä olevaa väitettä **sitä ei nimittäin pystytä ikinä toteuttamaan**. Kirjoitelma käsittelee sitä, että tupakkalaki on huono laki, koska sitä ei pystytä valvomaan/toteuttamaan käytännössä. En kuitenkaan usko, että kirjoittaja on tarkoittanut tätä väittämää pääväitteeksi, vaan kirjoittaja hakee tukea sille, että tupakkalakia pitäisi alentaa. Pääväitteen osoittamista tukee myös **siis**-sana (ks. 4.1). Tässäkin tapauksessa kirjoitelma käsittelee otsikossa annettua aihetta. Kirjoitelmaa voisi moittia myös sen ajatuskulusta, että laki olisi turha, jos sitä ei pystytä valvomaan.

3. Kaapelikanavista ilmaisia

Tavalliset tv-ohjelmat on aika laaduttomia South Parkia lukuun ottamatta, jota saisi-kin telkusta tulla enemmän. Urheiluanti on yksi, jota on näytetty liian vähän, esim. koripalloa en ole nähnyt telkusta juuri yhtään, vaikka se onkin urheilun parasta antai minusta. Juri sitä tuleekin kalleista kaapelikanavista paljon, samoin elokuvia; raa-koja kauhu ja vivahteikkaita ”action” –elokuvia, jotka ovatkin juuri parhaita. ”Raa-ka ja räähvitön South Park on pahaksi pikkuiselleni” – Äidit sopertavat. And my Ass! South Park on kylläkin humoristinen yläasteikäisille suunnattu ohjelma. Itepähän pennut sitä tuijottavat ja sitten haukkuvat äitinsä, kivaahan se! Ja South Parkin kaltaista viihdettä on kaapelikanavilla paljon! Tylsän torstaisen koulupäivän päätteeksi se on loistava piriste. Kannattas kokeilla ja sitten tekin mankuisitte kaapelikanavista ilmaisia. ”So, whollow my leed and respect my authority!

ERIC CARTMAN nimim. (18)

Tässä kirjoitelmassa pääväite on ilmaistu otsikossa **Kaapelikanavista ilmaisia**. Pääväitteeseen palataan kirjoitelman toiseksi viimeisessä virkkeessä **Kannattas kokeilla ja sitten tekin mankuisitte kaapelikanavista ilmaisia**. Kirjoitelmassa ei kuitenkaan esitetä mitään muuta perustelua kaapelikanavien ilmaisuudelle kuin se, että kaapelikanavilta tulee hyviä ohjelmia. Tämäkään perustelu ei millään tavalla kerro siitä, miksi kaapelikanavien pitäisi olla ilmaisia. Kirjoitelma pikemminkin käsittelee sitä, että kaapelikanavilta tulee hyviä ohjelmia. Lisäksi kirjoitelma eksyy käsittelemään South Park -ohjelmaa, joka ei edes tule kaapelikanavalta.

Yhteenveto argumentointityypeistä

Yleistäminen oli eniten käytetty argumenttityyppi. Peräti 29 kirjoittajaa käytti yleistämiseen perustuvaa argumenttityyppiä. Täytyy kuitenkin muistaa, että yleistäminen oli laaja luokka ja sen alle mahtui monia erilaisia yleistämistapoja. Syy-seuraussuhteeseen perustuvaa argumenttityyppiä käytti 12 kirjoittajaa. Vertailuun perustuvaa argumenttityyppiä käytti 15 kirjoittajaa, auktoriteettiin perustuvaa kolme ja periaatteeseen perustuvaa argumenttityyppiä neljä kirjoittajaa.

Kymmenessä kirjoitelmassa oli käytetty vain yhtä argumenttityyppiä. Yhdeksän kirjoittajaa oli käyttänyt vain yleistämistä ja yksi vain syy-seuraussuhdetta. Kirjoittajista 16 oli käyttänyt kahta erilaista argumenttityyppiä. Kolme erilaista tyyppiä oli käyttänyt viisi kirjoittajaa. Vain yhdessä kirjoitelmassa oli käytetty neljää eri tyyppiä. Yhdessäkään ei ollut käytetty kaikkia viittä tyyppiä. Argumenttityyppejä käytettiin ja yhdisteltiin hyvin eri tavoilla. Mitään tiettyjä tyyppiejä ei käytetty selvästi enemmän yhdessä.

6. MIELIPIDEKIRJOITUKSEN RAKENNE

Kirjoittajan on päätettävä, missä järjestyksessä hän asiansa esittää eli kirjoittajan on suunniteltava tekstinsä rakenne. Kirjoittaja joutuu päättämään, esittääkö hän pääväitteensä heti tekstin alussa ja lähtee perustelemaan sitä vai esittääkö hän pääväitteensä vasta lopuksi, jolloin teksti ikään kuin etenee väittämää kohti perusteluiden avulla. Eteenpäin suuntautuva argumentointi etenee lopussa esitettävää väitettä kohti, ja taaksepäin suuntautuva argumentointi puolestaan perustelee ja selittää alussa esitettyä pääväitettä. Molemmilla tavoilla voidaan saada lukija vakuuttuneeksi väitteen oikeellisuudesta. Jos pääväite esitetään alussa, lukija pohtii lukiessaan tekstiä perusteiden ja selitysten onnistuneisuutta. Jos pääväite esitetään vasta lopussa, lukija voi jo tekstiä lukiessaan päätellä pääväittämän kanssa samalla tavalla. (Mauranen 1995: 213–215.)

Suomalaisille tyypillinen tapa argumentoida on esittää väittämä lopussa päätelmänä aikaisemmin esitetystä. Angloamerikkalaisille tyypillistä on puolestaan aloittaa argumentointi pääväittämällä ja perustella ja tukea sitä tekstin edetessä. (Mauranen 1995: 217–218.)

Kauppisen ja Laurisen mukaan mielipidetekstissä on aina jokin teesi eli lause, jossa kirjoittaja esittää oman näkemyksensä tai ehdotuksensa. Teesin paikka tekstissä voi kertoa mielipiteen voimakkuudesta ja varmuudesta. Jos teesi esitetään tekstin alussa, se tekee tekstistä napakan ja selkeän. Jos teesi on tekstin alussa, kirjoittajalla on asiasta varma mielipide. Jos kirjoittaja ei halua olla niin jyrkkä mielipiteessään, hän todennäköisemmin esittelee eri ilmiöitä alussa ja teesinsä vasta tekstin loppupuolella. Jos kirjoittajalla on maltillinen ote asiaan, hän myöntelee vastakkaisia näkemyksiä ja esittää vasta sitten ponnekkaasti oman teesinsä. Kärkevässä kirjoituksessa vastakkaiset väitteet esitetään tuttuina ja rinnalle nostetaan oma näkemys myönnittelemättä. (Kauppinen & Laurinen 1987: 86–87.)

Maurasen mukaan teksti voi muodostua niin, että otsikko ilmaisee keskeisen ajatuksen, johdannossa ajatus esitetään uudestaan kysymyksenä tai hypoteesina ja lopulta päätelmässä tämä ajatus toistuu tekstissä esitettyjen perusteluiden ja tietojen tukemana (Mauranen 1995: 212).

Eräs argumenttien järjestystä kuvaava analyysimalli perustuu argumenttien voimaan. Vähenevää voimaa käyttävä kirjoittaja sijoittaa tärkeimmän asian alkuun. Ongelmana tässä valinnassa voi olla se, että loppu ei tuo asiaan mitään uutta. Kasvavaa voimaa käyttävä kirjoittaja sijoittaa pääväitteen loppuun. Tällöin ongelmana on heikko aloitus. Nestorilaista eli homeerista järjestystä käyttävä kirjoittaja sijoittaa vahvimmat argumentit sekä alkuun että loppuun. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1971: 499.)

Argumentoivalle tekstille muotoutui jo antiikin aikana tietty rakenne. Kriian kaavaksi kutsuttu rakenne sisälsi seuraavat osat: aloitus, kerronta ja/tai kuvaus, väite, väitteen erittely, oikeaksi todistaminen, vastaväitteiden osoittaminen vääriksi ja johtopäätökset. Kriian kaava on vaikuttanut myös Suomessa kirjoitelmien rakenteiden opettamiseen. (Vähäpassi 1987b: 115.) Kriian kaavan lisäksi on olemassa erilaisia rakennemalleja, joilla pyritään helpottamaan kirjoitelman rakentamista. Kauppinen ja Laurinen (1987: 86–87) esittävät seuraavanlaisen mielipidetekstin perusrakennemallin.

(asian esittely)

(ongelma)

teesi

näytöt, todisteet

johtopäätös

ohje, toive

Perusrakennemalli ei tarkoita sitä, että asiat pitäisi esittää välttämättä tässä järjestyksessä, vaan mallia voi soveltaa haluamallaan tavalla.

Kakkuri-Knuutila (1999: 236) puolestaan esittelee kaavion tekstin kokonaisuuden tarkasteluun. Seuraava kaavio on perinteinen puheen jäsenitys, mutta sopii myös esimerkiksi sanomalehtien pääkirjoitusten jäsenityksen rungoksi.

Puheen jäsenitys:

1. Johdanto: aiheen esittely
2. Pääväitteen esittely
3. Tärkeimmät perustelut
4. Vasta-argumenttien tarkastelu
5. Lisäperustelut
6. Yhteenvedo

Edellä esitellyt kolme rakennemallia poikkeavat hieman toisistaan, mutta ovat kaikki kuitenkin malleja, joita voitaisiin käyttää ja luultavasti myös käytetään kouluissa opettaessa mielipidekirjoittamista. Kauppisen ja Laurisen rakennemalli ei ota huomioon vasta-argumentteja, mutta muuten mallit sisältävät lähes samat osat, tosin eri järjestyksissä.

Olen luokitellut tekstit argumentoinnin suunnan mukaan neljään eri luokkaan. Ensimmäisessä luokassa pääväite esitetään tekstin alussa, toisessa pääväite esitetään tekstin lopussa, kolmannessa pääväite esiintyy sekä tekstin alussa että lopussa ja neljänteen luokkaan on koottu ongelmalliset tapaukset. Viimeisenä esittelen kahden esimerkkitekstin kokonaisrakennetta rakennemallien avulla.

6.1 Pääväite alussa

Jos pääväite esitetään tekstin alussa, kirjoitelma muodostuu pääväitteen perusteluista. Alussa esitetään jokin väite, ja sitä lähdetään perustelemaan. Pääväite esiintyy kirjoitelman alussa 11:ssä aineiston kirjoitelmassa. Pääväitteen paikka on tällöin joko otsikossa, ensimmäisessä lauseessa tai virkkeessä tai muuten heti kirjoitelman alussa. Pääväite alussa on eksplisiittisesti ilmaistu 9 kertaa ja implisiittisesti kaksi kertaa. Implisiittisistä pääväitteistä toinen esiintyy otsikossa kysymyksen muodossa ja toisen pääväitteen löytää kirjoitelman ensimmäisistä virkkeistä. Viidessä kirjoitelmassa tekstin ensimmäinen virke ilmaisee pääväitteen. Niin ikään viidessä kirjoitelmassa pääväite ilmaistaan jo otsikossa, mutta näistä kolme kertaa pääväite toistetaan heti tekstin alussa uudestaan. Kahdessa kirjoitelmassa pääväite ilmaistaan siis vain otsikossa. Kuten jo aikaisemmin totesin, pelkästään otsikossa esitetty pääväite voi jäädä huomaamatta ja pilata koko tekstin vakuuttavuuden.

Kuudessa kirjoitelmassa pääväitteeseen kirjoitelman alussa liittyy **minun mielestäni**, **mielestäni** tai **mielipiteeni on** -ilmaus. Kahdessa näistä kirjoitelmista pääväite on esitetty jo otsikossa, ja kun se toistetaan kirjoitelman alussa, käytetään ilmauksia **mielestäni** ja **mielipiteeni on**. Tällainen **mielestäni**-ilmaus näyttäisi olevan ominaista vain tekstin alussa esitetylle pääväitteelle. Aineistostani ei löytynyt yhtään kirjoitelmaa, jossa tätä ilmausta olisi käytetty lopussa tai keskellä esiintyvässä pääväitteessä. Tällainen

mielestäni-ilmaus selkeyttää tekstin pääväitettä ja ilmoittaa selkeästi, mitä mieltä kirjoittaja asiasta on.

Kirjoitelmat, joissa pääväite on kirjoitelman alussa, ovat rakenteeltaan melko samanlaisia. Alussa esitetään pääväite, ja sitä lähdetään perustelemaan kirjoitelman myötä. Alussa esitetty pääväite tekee usein tekstistä selkeän ja yhtenäisen, mutta se ei yksin riitä tekemään kirjoitelmasta selkeää.

Esimerkkejä pääväitteestä tekstin alussa:

1. **Minun mielestäni koulu-uinnin pitäisi olla vapaaehtoista.** Siis jos ei ui, niin se ei saisi vaikuttaa liikunnan numeroon. Syitä on monia. Esimerkiksi toiset ihmiset ovat ujoja vartalostaan ja se saattaa aiheuttaa traumoja. (20)

2. **Internetistä ilmainen?**

...**Mielipiteeni on, että internetistä pitäisi tulla ilmainen.** Myöskin puhelinmaksut voisivat olla ilmaisia, tai ainakin paljon halvempia, kuin nyt. Jos internet olisi ilmainen, olisi jokaisella käyttäjällä oltava oma palvelin, koska yhteispalvelimet olisivat koko ajan tukossa. (19)

3. **Rasistiksi voi tulla**

Ihmisten halveksiminen ja syrjiminen ihon värin takia on kieltämättä epäoikeuden mukaista. Monet suomalaiset sanovat, etteivät he ole rasisteja. Toiset taas suoraan ilmaisevat kielteisen mielipiteensä tumma ihoisia kohtaan. Monissa tapauksissa suomalaiselle ja ulkomaalaiselle on tullut riita tai tappelu, juuri sen takia että he ovat ulkonäöltään erilaisia. (30)

4. **Suomenajokoira vai Beagle**

Suomenajokoira ja Beagle ovat molemmat jäniksen rakkaita vihollisia, mutta kumpi on parempi ajamaan jänistä? Suomenajokoira on Suomen yleisin koirarotu varmaankin meidän metsästäjien takia, mutta miksi juuri suomenajokoira. Tässä pari pointtia miksi. (9)

Ensimmäisessä esimerkissä pääväite esitetään kirjoitelman ensimmäisessä lauseessa ja sitä tarkennetaan toisessa virkkeessä. Tämä esimerkki on hyvä tyyppiesimerkki alussa ilmaistusta pääväitteestä. Tässä esimerkissä pääväitteeseen sisältyy **minun mielestäni**-ilmaus, joka tekee sanomasta selkeän ja varman tuntuisen. Kirjoitelma lähtee myös etenemään tyyppillisesti kirjoitelmalle, jossa pääväite esitetään heti alussa. Kirjoittaja kertoo jo valmiiksi, että syitä on monia ja lähtee sitten luettelemaan niitä.

Esimerkissä 2 pääväite ilmaistaan otsikossa kysymyksen muodossa ja toistetaan heti ensimmäisessä virkkeessä mielipiteen muodossa. Tässä tekstissä esitetään toisessa virkkeessä lisäväite. Esimerkissä 3 pääväite esitetään vain otsikossa ja kirjoitelmassa pe-

rustellaan tätä faktaväitettä. Esimerkissä 4 pääväite on implisiittisesti ilmaistu heti kirjoitelman alussa. Tämäkin kirjoitelma lähtee etenemään perusteluiden luettelolla, joka ilmaistaan kertomalla **tässä pari pointtia miksi**.

6.2 Pääväite lopussa

Pääväite kirjoitelman lopussa on ikään kuin johtopäätös kirjoituksesta. Kirjoitelma perusteluineen johdattelee lukijaa kohti lopussa esitettävää johtopäätöstä. Aineiston kirjoitelmissa pääväite esiintyy lopussa 11 kertaa. Pääväitteen paikka on tällöin viimeisessä tai viimeisissä virkkeissä. Lopussa esitettävistä pääväitteistä kahdeksan on eksplisiittisesti ilmaistu ja kolme implisiittisesti ilmaistu. Implisiittiset pääväitteet lopussa tunnistaa johtopäätösrakenteesta. Lopussa esiintyvän implisiittisen pääväitteen löytää viimeisestä kappaleesta. Pääväitteeseen on neljässä kirjoitelmassa viitattu melko selvästi jo jossain vaiheessa kirjoitelmaa, mutta lopussa pääväite esitetään suoraan ja selvästi.

Kun alussa esitetylle pääväitteelle oli tyypillistä **mielestän**-ilmaus, on lopussa esitettävälle pääväitteelle tyypillistä **siis** tai **joten**-ilmaus. **Siis**-ilmaus esiintyy neljä kertaa ja **joten** yhden kerran. **Siis**-sanalla vedetään ikään kuin loppuyhteen veto ja johtopäätös. **Siis**-sana ilmaisee sen, että kirjoitelmassa esitettyjen perustelujen perusteella voidaan esittää seuraavanlainen johtopäätös. Nämä ilmaukset helpottavat varsinkin heikommissa teksteissä löytämään pääväitteen.

Kirjoitelmat, joissa pääväite esitetään lopussa noudattavat melko samanlaista rakennetta. Kaikista teksteistä on tunnistettavissa johtopäätösrakenne. Tekstit etenevät kohti lopussa tulevaa johtopäätöstä. Kirjoitelmissa saatetaan jo aikaisemmin viitata jollain tavalla pääväitteeseen ja johdatella lukijaa tällä tavalla kohti pääväitettä. Pääväitteen sijoittaminen loppuun voi johtua siitä, että ajatellaan lopussa olevan väitteen jäävän lukijalle paremmin mieleen. Kun pääväite esitetään lopussa, täytyy kirjoittajan olla tarkkana, että pääväitteenä esitetty johtopäätös saa tukea tekstistä.

Kirjoitelmat, joissa pääväite esitetään lopussa eroavat rakenteeltaan selvästi kirjoitelmissa, joissa pääväite esitetään alussa. Olisikin varmasti järkevää esitellä oppilaille nämä erilaiset rakennemahdollisuudet ja tähdentää rakenteiden eroa.

Esimerkkejä kirjoituksista, joissa pääväite esitetään tekstin lopussa:

1. Onko teistä oikein, että aikuiset pelaa päivisin ja lapset ja nuoret pelaa öisin ja myöhään illalla? No ei!! **Siis vaihtakaa vuorojen paikkoja ja antakaa niitä muillekin kuin Kalpalle!** (8)

2. Eläin kokeet

Jotkut sanovat että eläimillä ei saisi tehdä kokeita, mutta sehän on aika hyväkin asia kun olisiko se hyvä jos ihmisillä testattaisiin ihmisiä kuolisi. Eikä kaikkia voi laboratoriossa testata.

Eläin kokeita voisi tehdä mahdollisimman vähän. (11)

3. Tuollaisessa tilanteessa tehty abortti ei ole niin kauhea teko, sillä meillähän on oikeus suojella henkeämme. 99% aborteista tehdään kuitenkin vain omaa etua ajatellen. Niissä ei ajatella lapsen tunteita ollenkaan, vain omaa hyvinvointia.

Maaailma on julma, sen me tiedämme, mutta siltikään meillä ei ole oikeutta riistää viattoman ihmisen henkeä. Siksi kysynkin sinulta uudelleen: Olisitko todellakin valmis murhaan? (32)

4. Kyllä nuoret on niin viisaita että ne jostain tupakat saa vaikka se olis kuinka kiellettyä, **mutta laillistaminen pudottaisi nuorten tupakointia huomattavasti ei laillinen silleen kiinnosta varsinkaan nuoria** (27)

Esimerkissä 1 pääväite esitetään viimeisessä virkkeessä. Pääväitteeseen on viitattu jo aikaisemmin kirjoitelman keskellä ilmauksella **siis me tarvittaisiin lisää vuoroja**. Lopussa pääväite kuitenkin on johtopäätöksen ja ratkaisunomaisesti ilmaistu selvästi ja vielä huutomerkkin kanssa. Esimerkissä 1 on käytetty **siis**-ilmausta selventämään, mitä edellä perustellusta kannattaa päätellä.

Esimerkissä 2 pääväite ilmaistaan viimeisenä lauseena **Eläin kokeita voisi tehdä mahdollisimman vähän**. Mielipidekirjoituksen pitäisi muistuttaa ajatteluprosessin lopputulosta, ei itse ajatusprosessia. Tässä esimerkkitekstissä kirjoitus etenee selvästi ajattelun mukaisesti. Kirjoitus lähtee liikkeelle siitä, että joidenkin mukaan eläimillä ei saisi tehdä kokeita. Kirjoitus etenee ajatukseen, että sehän on aika hyväkin asia kun eläimillä testataan. Tätä ajatusta perustellaan sillä, että ihmisillä testattaessa ihmisiä kuolisi. Erityisesti tämä esimerkin ensimmäinen virke kuvaa ajatusprosessia, ja virkkeen rakennekin tukee tätä tulkintaa. Kirjoittaja on laittanut yhteen virkkeeseen useita ajatuksia peräkkäin ja kehitellyt asiaa näin eteenpäin. Lopulta kirjoittaja etenee ajatukseen, että kaikkia ei voi laboratoriossa testata ja viimeiseksi seuraa johtopäätös, jonka mukaan eläinkokeita voisi tehdä mahdollisimman vähän.

Muutamista muistakin kirjoitelmista, joissa pääväite esitetään lopussa, syntyy vaikutelma ajatusprosessista. Kirjoittaja on lähtenyt purkamaan ajatuksiaan paperille, ja lopussa päädytään johonkin johtopäätökseen, jota ei vielä kirjoitusta aloitettaessa edes ajateltu. Tämä ei tietenkään päde kaikkiin kirjoitelmiin, joissa pääväite on lopussa. Esimerkki 3 on kirjoitelma, joka on varmasti suunniteltu hyvin etukäteen ja asiat esitetty suurimmaksi osaksi harkitussa järjestyksessä.

Esimerkissä 3 pääväite on implisiittisesti ilmaistu viimeisessä kappaleessa ja muotoiltavissa asuun **Abortti on murha ja siksi väärin**. Kirjoitelmassa viitataan jo alussa murhaan ja verrataan aborttia siihen. Kirjoitelma noudattaa kuitenkin rakennetta, jossa johtopäätös seuraa lopussa. Kirjoitelma on poikkeuksellisen pitkä, ja se perustuu voimakkaasti vasta-argumenttien kumoamiseen. Kirjoitelma etenee kuitenkin erittäin johdonmukaisesti kohti lopussa esitettävää implisiittistä pääväitettä. Kirjoitelma on myös esimerkki erittäin taitavasti rakennetusta implisiittisestä pääväitteestä. Kirjoitelman sanoma ei voi jäädä lukijalle epäselväksi, vaikka sitä ei aivan suoraan sanotakaan. Kirjoittaja heittää lukijalle vastuun lopun kysymyksellään.

Esimerkki 4 on puolestaan esimerkki kirjoitelmasta, jossa lopussa esitetty pääväite ei ole selvästi ilmaistu, vaan se sisältyy virkkeeseen, jossa esitetään vielä perusteluja pääväitteelle. Kirjoitelmassa tosin viitataan jo aikaisemmin pääväitteeseen ilmauksella **Entä jos sen laillistas nuorille**.

6.3 Pääväite alussa ja lopussa

Aineistoni kirjoituksissa esiintyy myös tapauksia, joissa pääväite esitetään tekstin alussa ja se toistetaan lopussa lähes samanlaisena. Pääväite esiintyy sekä alussa että toistettuna lähes samoin sanoin lopussa kuudessa aineiston kirjoitelmassa. Näistä kahdessa kirjoitelma muistuttaa rakenteeltaan enemmän pääväittä alussa eli taaksepäin suuntautuvaa argumentointia. Näissä kahdessa kirjoitelmassa lopun pääväite esitetään luultavasti joko muistutuksena tai tehokeinona. Molemmissa kirjoitelmissä pääväite esitetään kirjoitelman ensimmäisessä lauseessa. Toisessa esiintyy **mielestäni**-ilmaus.

Kolmessa kirjoitelmassa, joissa pääväite esitetään sekä alussa että lopussa, argumentointi muistuttaa enemmän eteenpäin suuntautuvaa argumentointia eli pääväite ilmaistaan lopussa. Kaikissa näissä kolmessa kirjoitelmassa pääväite esitetään otsikossa en-

simmäisen kerran ja sitten viimeisenä tai toiseksi viimeisenä virkkeenä tai lauseena. Kahdessa näistä kirjoitelmista pääväitteeseen liittyy **siis**-sana. Näissä kirjoitelmissa selityksenä voi olla se, että otsikko on keksitty vasta jälkikäteen, kuten usein on tapana, kun annettua otsikkoa ei ole.

Yhdestä kirjoitelmasta on mahdoton sanoa kumpaan suuntaan argumentointi etenee. Alussa esitetään pääväite **minusta**-ilmauksen kanssa ja lopussa pienellä lisäyksellä yhteenvetona. Kirjoitelma on niin lyhyt, että sen rakenteen perusteella ei voi argumentoinnin suuntaa määrittellä.

Esimerkkejä kirjoitelmista, joissa pääväite sekä alussa että lopussa:

1. Mielestäni Suomen lakiin pitäisi saada joku pykälä jossa kiellettäisiin kokonaan saatananpalvonta. - - Saatananpalvonta todellakin pitäisi kieltää! (21)

2. Rasismi on turhaa

- - Minun mielestäni kaikki ihmiset ovat tasa-arvoisia. Joidenkin ihmisten kotimaissa on vaikea asua, esim. sodan vuoksi, jolloin on aivan luonnollista, että paetaan toiseen maahan. Ihonvärilleen ihmiset eivät mitään voi. Varmasti osa suomalaisistakin lähtisi täältä pakoon sotaa. **Rasismi on siis aivan turhaa ja väärin. (24)**

3. Huumeneulojen vaihtaminen

Minusta huumeiden käyttäjien pitäisi vaihtaa likaiset neulat puhtaisiin. Jos narkkarit käyttäisivät likaisia neuloja niin he saisivat monia tauteja mm.: aidsia, c-hepatiittia yms.

Neulojen vaihtaminen voisi tapahtua jossain syrjäisessä paikassa, eikä missään yleisellä paikalla. Miksi neuloja ei jaettaisi?

Jotkut ajattelevat että se kamalan kallista. Se tulee kunnalle itseasiassa halvemmaksi kuin sairaiden narkkareiden hoito. Puhtaita neuloja pitäisi olla saatavilla esim. koulun terveyden hoitajalla.

Yhteenveto: puhtaita huumeeneuloja pitää jakaa, muttei yleisellä paikalla.

-Siku- (28)

Esimerkissä 1 pääväite esitetään kirjoitelma ensimmäisessä virkkeessä ja toistetaan hieman lyhyemmässä muodossa viimeisenä lauseena. Tässä kirjoitelmassa argumentoinnin suunta on taaksepäin eli muistuttaa kirjoitelmaa, jossa pääväite esiintyy alussa. Lopun toistoa voidaan pitää tehokeinona ja muistutuksena pääväitteestä.

Esimerkissä 2 pääväite esitetään otsikossa ja kirjoitelman viimeisenä lauseena. Kirjoitelma muistuttaa rakenteeltaan enemmän kirjoitelmää, jossa pääväite on esitetty lopussa johtopäätöksenä. Tätä tulkintaa tukee myös **siis**-ilmaus johtopäätöksen yhteydessä.

Esimerkistä 3 on mahdoton sanoa, mihin suuntaa argumentointi etenee.

6.4 Ongelmatapaukset

Tässä luvussa esittelen kirjoitelmia, joiden argumentoinnin suuntaa ei voida luokitella suoraan kolmeen edelliseen luokkaan. Tämän luvun kirjoitelmien ongelmia ovat pääväite keskellä tekstiä, useat pääväitteet tai se, että pääväitettä ei ole pystytty osoittamaan.

Aineiston kirjoitelmista yhdessä (esimerkki 1) pääväite esiintyy keskellä tekstiä. Pääväite keskellä tekstiä tekee kirjoitelmasta hieman sekavan tuntuisen. Lisäksi pääväitettä on vaikea löytää keskeltä tekstiä.

1. Abortti, tehdäkö vai eikö tehdä

Minulla ei henkilökohtaisesti ole mitään aborttia vastaan, mutta kyllä se kuitenkin jonkinverran ärsyttää, kun varsinkin nuoret naiset hankkiutuvat puolitahallaan raskaaksi ja ajattelevat että voinhan minä aina abortin tehdä!! Ajatusmaailma näillä naisilla täytyy olla aika yksitoikkoista, sillä abortti on aina rankka kokemus ja se täytyisi estää käyttämällä aina ehkäisyä. Abortti joissa esim. sikiöllä on huomattu joitain erittäin vakavia vammoja on hyväksyttäviä jos äiti ei tällöin halua lasta. Hyvät naiset ja tietenkin myös miehet, jotka ajattelette että voidaan me harrastaa sexiä ilman ehkäisyä ja jos nainen tulee raskaaksi niin tehdään abortti!!

Muistakaa että ensin kannattaa käyttää ehkäisyä ja vasta viimeisimmistä viimeisin vaihtoehto on abortti.

Nyt te jotka luette tätä ajattelette että eihän se ole kuin olematon solumöykky joka sieltä kohdusta kaavitaan, se on ihmisen alku ja sillä alulla on oikeus elämään ja luonnolliseen kuolemaan.

ärsyyntynyt (10)

Loput tässä luvussa esitettävät kirjoitelmat ovat tulleet esille jo aikaisemmissa luvuissa. Kolmessa kirjoitelmassa ongelmana oli se, että pääväitteitä oli useita. Näistä kaksi oli kirjoitelmia, joista löytyi kaksi pääväitettä, jotka jakoivat tekstin kahtia.

2. Olen aina ollut eläinkokeita vastaan. Niissä eläimet vain kituvat turhaan esim. ihmisten turhamaisuuden vuoksi. Meikit ovat hyvä esimerkki. Onhan eläinkokeilla tietysti testattu hyödyllisempiäkin asioita, kuten lääkkeitä. **Mutta eikö niitä voisi testata jollain muulla kuin viattomilla eläinraukoilla?** Eläimet eivät ole koskaan tehneet tahallisesti pahaa ihmisille, miksi ihmisten pitäisi eläimille? Ihmiset lukitsevat eläimiä, mm. hiiriä, rottia ja apinoita älyttömän pieniin häkkeihin, joissa eläimet eivät mahdu edes kääntymään. **Onko se oikein? - - Toinen älytön eläinten kustannuksella tehtävä asia on turkistarhaus.** (31)

Esimerkin 2 kirjoitelma jakaantuu siis kahteen osaan. Ensimmäisen osan pääväitteen voi muodostaa kolmen kappaleen lauseen avulla: **Olen aina ollut eläinkokeita vastaan ja Mutta eikö niitä voisi testata jollain muulla kuin viattomilla eläinraukoilla sekä Onko se oikein?** Eli pääväite on implisiittisesti **Eläinkokeet eivät ole oikein.** Tästä kappaleesta on mahdoton arvioida argumentoinnin suuntaa. Toinen kirjoitelman kappale taas alkaa pääväitteellä **Toinen älytön eläinten kustannuksella tehtävä asia on turkistarhaus.** Tässä kappaleessa argumentointi on taaksepäin suuntautunutta.

3. Suomen kansan olisi aika opetella liikennesäännöt! - - Joten pientä toisten huomioon ottamista peliin niin kaikkien meidän maanantiaamat saattaisivat olla mukavampia! (17)

Esimerkin 3 kirjoitelmassa on myös kaksi pääväitettä, jotka jakavat tekstin kahteen osaan. Molemmat pääväitteet esitetään johtopäätöksenä eli argumentointi on eteenpäin suuntautuvaa, jolloin pääväite esitetään lopussa.

4. Koulun ruoka on pahaa - - Koulun ruokailu ei ole tarpeeksi monipuolinen. - - Koulun parempi ruoka!! (6)

Esimerkin 4 kirjoitelmassa on kolme pääväite-ehdokasta, joista ensimmäinen otsikossa, toinen ensimmäisenä lauseena ja kolmas viimeisenä lauseena. Kaikki kolme väitettä esiintyvät pääväitteelle tyypillisillä paikoilla, joten myöskään pääväitteen paikan perusteella ei voi sanoa, mikä on pääväite. Tästä kirjoitelmasta on myös vaikea nähdä argumentoinnin suuntaa. Alussa esitetään mielipide, ja sitä lähdetään perustelemaan luettelemalla heikkouksia nykyisessä ruokailussa. Lopussa esitetään johtopäätös, jota perustelut ovat myös voineet tukea.

Lopuissa neljässä kirjoitelmassa, jotka on jo kokonaisuudessaan esitelty kappaleessa Ongelmatapaukset (4.1.4), on mahdotonta määritellä argumentoinnin suuntaa, koska en ole pystynyt nimeämään niistä pääväitettä.

6.5 Esimerkkitekstien rakenteen esittelyä

Mielipidetekstien rakentamista varten on esitetty erilaisia rakennemalleja, joiden tarkoituksena on helpottaa kirjoittajaa rakentamaan tekstinsä. Esitän seuraavaksi kahden aineistoni kirjoitelman rakenteen. Pyrin näillä esimerkeillä osoittamaan, että hyvän mielipidekirjoituksen voi rakentaa hyvin erilaisilla tavoilla. Käytän tässä rakenteen esittelyssä myös Toulminin mallin tuki-elementtiä. Toisessa esimerkkitekstissä käytän termejä, joilla pyrin mahdollisimman tarkasti kuvaamaan tekstin rakenteen osia.

Esimerkki 1

Pakkoruotsi

Minun mielestäni pakkoruotsin opiskelu pitäisi muuttaa vapaaehtoiseksi.

Pääväite (menettelyväite)

Onhan se tietysti hyvä, että osaisimme puhua tätä naapurimaan yleisintä kieltä, omaa toista äidinkieltämme. Mutta onhan siitä jo todellakin aikaa, kun Suomi oli Ruotsin vallan alaisena, eikä moinen pahan muistelu tulisi lopettaa.

**Vasta-argumentoinnin
huomioiminen ja
kumoaminen
perustelulla (vertailu)**

On nimittäin tutkittu että suurin osa suomalaisista ei tule koskaan tarvitsemaan ruotsinkielen taitojaan.

Perustelu (yleistys)

Ja miksi meidän tulisi opetella ruotsin kieltä? Senkö takia, kun maassamme on vähemmistö-kansoja (esim. suomenruotsalaisia). Minun puolestani vähemmistökansojen tulisi toimia enemmistön mukaan.

**Vasta-argumentin
huomioiminen
ja kumoaminen
perustelulla (periaate)**

Hölmöltähän se kuulostaa, kun suurin osa suomalaisista joutuu opettelemaan puhumaan vähemmistön kieltä.

ja perustelun tuella

Jos pakkoruotsin opiskelu saataisiin vapaaehtoiseksi, olisi asia hyvä myös opettajien kannalta.

Heidän ei tarvitsisi menettää yöuniaan luokkahuoneilmapiirin takia, sillä tunnilla kävisi vain aineesta kiinnostuneita oppilaita.

Tunnit antaisivat myös oppilaille paljon enemmän kielen taitamista, sillä silloin säilyisi työrauha, kun ”häirikkö” oppilaat olisivat poissa.

Uskon että pärjäämme hyvin, jos osaamme puhua suomen lisäksi englantia, sillä tuskin kovin moni muu Eu –maa ruotsia taitaisi.

Ja eikös se ole niin että yksi kansa, kieli ja valtio???

Tyttö -85- (3)

Perustelu (syy-seuraus)

ja perustelun tuki

Perustelu (syy-seuraus)

ja perustelun tuki

Perustelu (yleistys)

ja perustelun tuki

Perustelu (periaate)

Esimerkin 1 rakennemalli

1. Pääväite
2. Vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen perustelulla
3. Perustelu
4. Vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen perustelulla ja perustelun tuella
5. Perustelu ja perustelun tuki
6. Perustelu ja perustelun tuki
7. Perustelu

Esimerkki 2

Mihin tämä maailma on menossa? Olen kiinnittänyt viikonloppu iltaisin kaupungin halki kulkiessani huomiota ”hilpeässä mielentilassa” oleviin, enemmän tai vähemmän juopuneisiin kansalaisiimme. Etenkin nuoret – jotkut jopa vielä ala-asteella – saavat minut ajattelemaan, pysähtymään hetkeksi katulampun alle, miettimään maailman menoa.

Aiheen esittely

Mikä saa lapsen juomaan? Eikö tämän ikäisen kuuluisi olla myöhään illalla kotona? Vanhempien luona? Pelaamassa vaikka Nintendoa, jos ei muuta.

**Ongelman esittely
kysymysten avulla**

Joku neropaatti voisi tähän väläyttää etteivät kaksitoista vuotiaat pelaa Nintendoa ja että kännissä kekkulointi on hubaa.

**Vasta-argumentin
huomioiminen**

Mielipiteensä kullakin, mutta minun mielestäni jotain on kyllä pahasti vialla, jos hauskuutta löytyy ainoastaan ns. upottamalla päänsä pulloon.

**ja kumoaminen
perustelulla (yleistys)**

Ja entäpä seuraukset sitten?

**Seuraavan aiheen
esittely kysymyksen
avulla**

En usko että ketään pahemmin naurattaisi, jos sattuisi heräämään katuojasta jonkun toisen oksennuksessa. Ei minua ainakaan.

Perustelu (yleistys)

ja perustelun tuki

Mitä intoa itsensä känniin juomisessa ylipäättään on?

**Ongelman esittely
kysymyksen avulla**

Aluksi voi olla hyvä olo, se täytyy myöntää. Voi olla esim. helpompi tutustua uusiin ihmisiin jne.

**Vasta-argumentin
huomioiminen**

Onko hetkellinen hyvänolon tunne sen arvoista että aamulla on niin hitsin paha olo?

**ja kumoaminen
epäsuorasti
kysymyksen avulla
(yleistys)**

Ja mitä kommunikointiin tulee, mitä virkaa on umpikännissä solmitulla ”ikuisella ystävyydellä”, jos aamulla herää vieraasta sängystä vaatteet revittyinä ja täysin epätietoisena edellisen illan/yön tapahtumista?

Perustelu (yleistys)

Ainahan näin ei käy, mutta kuultuja tapauksia on useita.

**Vasta-argumentin
huomioiminen
ja kumoaminen
perustelulla (yleistys)**

Viimeiseksi haluaisin tuoda esille alkoholin vaikutukset etenkin nuoriin ihmisiin.

**Seuraavan aiheen
esittely**

Ns. kaverit voivat kannustaa juomaan esim. periaatteella ” kuka pystyy juomaan litran kossupuollon nopeimmin”. Seurauksia ihan hirvittää ajatella. Selvä alkoholimyrkytyshän siinä on edessä ilman muuta.

Perustelu (yleistys)

Olen lukenut lehdestä mitä kaikkea alkoholi suurina määrinä tekee nuorelle ihmiselle, eikä pahemmin hymyilytä.

**Perustelu
(auktoriteetti)**

Surullisinta on, etteivät nuoret aina välttämättä edes tiedä mitä liika alkoholi heidän elimistössään saa aikaan.

Perustelu (yleistys)

Siispä te, hyvät, rakkaat nuoret.

Puhuttelu

Keksikää nyt ihmeessä parempaa tekemistä kuin kannäminen. Urheilkaa, tavatkaa ystäviä, nauttikaa elämästä täysillä, ilman alkoholia!
Nim. Selvät sävelet (15)

**Pääväite
(menettelyväite)**

Esimerkin 2 rakennemalli

1. Aiheen esittely
2. Ongelman esittely kysymysten avulla
3. Vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen perustelulla
4. Seuraavan aiheen esittely kysymysten avulla

5. Perustelu ja perustelun tuki
6. Ongelman esittely kysymysten avulla
7. Vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen epäsuorasti kysymyksen avulla
8. Perustelu
9. Vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen
10. Seuraavan aiheen esittely
11. Perustelu
12. Perustelu
13. Perustelu
14. Puhuttelu
15. Pääväite

Toisen esimerkkitekstin rakenne ei ole ollenkaan niin selkeä kuin edellisen. Mielestäni molemmat tekstit ovat silti hyviä niin rakenteeltaan kuin argumentoinniltaankin. Kirjoittajat ovat vain täysin eri tavalla käsitelleet asioita. Ensimmäinen esimerkki on kirjoitelma, joka noudattaa melko läheisesti mielipideteksteistä esitettyjä rakennemalleja. Ensimmäinen esimerkki ei sisällä juuri muuta kuin perusteluja, pääväitteen ja vasta-argumentoinnin huomioimista ja kumoamista. Toisessa esimerkissä puolestaan on runsaasti sellaista, joka ei mene suoraan mihinkään rakennemallin osaan. Kirjoittaja esittää kysymyksiä ja metatekstiä, jossa esittelee tulevaa aihetta. Ensimmäisessä esimerkissä pääväite on alussa ja perustelut tukevat tätä pääväitettä. Toisessa esimerkissä pääväite on viimeisenä ikään kuin johtopäätöksenä esitetyistä asioista.

Aineistoni kirjoitelmat ovat rakenteiltaan hyvin erilaisia. Osa teksteistä ovat esimerkin 1 kaltaisia. Niistä on helppo osoittaa argumentoinnin osasia ja soveltaa Toulminin mallin argumentointirakennetta. Toiset tekstit puolestaan ovat esimerkin 2 kaltaisia. Teksteissä on kyllä löydettävissä argumentoinnin osasia ja Toulminin mallin rakenteita, mutta tekstit sisältävät myös paljon sellaista, mikä ei mene mihinkään luokitukseen.

Yhteenveto argumentoinnin suunnasta

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella nuorille näyttäisi olevan lähes yhtä tyypillistä käyttää eteenpäin ja taaksepäin suuntautuvaa argumentointia. Jos mukaan lasketaan kirjoitelmat, joissa pääväite oli sekä alussa että lopussa, mutta joista pystyi kuitenkin sanomaan argumentoinnin suunnan, oli pääväite alussa eli argumentointi taaksepäin

suuntautuvaa yhteensä 13 kirjoitelmassa. Tällöin eteenpäin suuntautuvia eli pääväite lopussa olevia kirjoitelmia oli 14 kappaletta. Yhdessä kirjoitelmassa pääväite oli keskellä tekstiä, ja kahdessa kirjoitelmassa kaksi pääväitettä saivat argumentoinnin kulkemaan toisessa kaksi kertaa eteenpäin ja toisessa argumentointi kulki kerran eteenpäin ja toista suuntaa oli mahdoton määritellä. Kirjoitelmia, joista argumentoinnin suuntaa en pystynyt määrittelemään oli yhteensä 7 kappaletta.

Aineiston perusteella voi sanoa, että pääväitteen paikka vaikuttaa kirjoitelman rakentamiseen. Kun pääväite esitetään alussa, kirjoitelma rakentuu tämän pääväitteen perusteluille. Kun pääväite esitetään lopussa, kirjoitelman rakenne on johtopäätökseen pyrkivä. Molemmat tavat ovat hyviä tapoja rakentaa teksti, mutta alussa esitettävän pääväitteen etuna on, että kirjoitelman tarkoitus tulee varmasti selväksi. Lopussa esitettävän pääväitteen hyvä puoli näyttäisi olevan se, että kirjoitelma huipentuu lopussa olevaan pääväitteeseen, joka voi jäädä lukijalle paremmin mieleen. Varsin tehokkaalta vaikutti myös pääväitteen toistaminen kirjoituksen alussa ja lopussa.

7. DIALOGISUUS MIELIPIDEKIRJOITUKSISSA

Vuorovaikutteisuus on niin kielen kuin tekstienkin keskeisimpiä ominaisuuksia. Tekstit tuotetaan toisille ihmisille jotakin tiettyä tarkoitusta varten. (Luukka 1994: 25.) Perinteisessä koulun ainekirjoituksessa tämä vuorovaikutteisuus ei ole tullut ilmi. Aineet on kirjoitettu kirjoittamista varten, ja niiden ainoa lukija on ollut opettaja. Parhaita aineita on ehkä luettu ääneen luokalle, mutta suurin osa aineista on jäänyt vaille yleisöä. Nykyään kouluissa on nähtävissä pyrkimyksiä siihen suuntaan, että oppilaiden kirjoittamille teksteille pyritään löytämään yleisö. Esimerkkinä tästä yleisön etsimisestä on mm. luokka- ja koululehdet sekä mielipidekirjoitusten lähettäminen julkaistavaksi sanomalehteen.

Kielen- ja kirjallisuudentutkimuksessa on viime aikoina eri tavoin korostettu kielen dialogisuutta. Tarkasteltaessa kirjoitettua tekstiä lähemmin osoittautuu se usein tavalla tai toisella dialogiseksi. Tekstin dialogisuus tarkoittaa sitä, että jokaista tekstiä voidaan pitää tavallaan puheenvuorona, siis reaktiona tai vastineena johonkin meneillään olevaan dialogiin. Teksti voi olla suunnattu vastaanottajalle, joka on joko kuvitteellinen tai todellinen. (Kieli ja sen kielioipit 1994: 95–96.)

Aineistoni tekstien pitäisi olla vuorovaikutteisuuden huomioon ottavia ja dialogisia, koska tehtävänannossa pyydettiin suuntaamaan kirjoitus jollekin, joka on asiasta eri mieltä. Tällä tehtävänannolla pyrittiin siihen, että kirjoittaja todella ajattelisi jotain tiettyä yleisöä tekstiä tehdessään.

Kirjoittaja voi pitää yllä vuorovaikutusta lukijoiden kanssa tuomalla tekstissä esiin itseään, tekstin vastaanottajia ja luomalla me-henkeä (Luukka 1992: 138). On olemassa useita erilaisia tapoja tuoda henkilöitä esiin kielen avulla. Persoonapronominien ja -päätteiden käyttö, henkilön nimen esittäminen ja possessiivisuffiksi ovat tyypillisimpiä tapoja. (Luukka 1994: 27.)

Tässä luvussa tarkastelen muutamia tekstien vuorovaikutteisuuteen liittyviä piirteitä. Tarkastelen vain piirteiden esiintymistä teksteissä, enkä siis analysoi piirteiden häivyttämistä tai puuttumista teksteistä. Ensiksi käsittelen kirjoittautumista tekstiin eli sitä, miten kirjoittaja tuo itseään esille tekstissään. Seuraavaksi tarkastelen yleisön määrittelyä teksteissä. Sitten tarkastelen me-ilmausten käyttöä kirjoitelmissa. Viimeiseksi ana-

lysoin vasta-argumentointia ja sen kumoamista eli kaksipuoleista argumentointia sekä kysymysten käyttöä teksteissä.

7.1 Kirjoittautuminen tekstiin

Kirjoittautuminen tekstiin tarkoittaa sitä, että kirjoittaja tuo itseään esiin tekstissään. Minän esiintuonti tarkoittaa kirjoittajan läsnäoloa tekstissä (Luukka 1992: 139). Minän esiintuonniksi tekstissä olen laskenut tapaukset, jossa minä tuodaan esiin *minä*-pronominilla, verbin yksikön 1. persoonamuodon avulla, persoonapäätteen avulla tai ilmausten *mielestäni*, *minusta* jne. avulla.

Aineistoni kirjoittajat kirjoittautuvat voimakkaasti teksteihinsä. 36 kirjoittajasta 29 kirjoittautuu tekstiin. Toiset mainitsevat itsensä vain muutamaan kertaan, kun taas osa tuo itseään erittäin voimakkaasti esille tekstissään. Kirjoittajat tuovat itseään esille teksteissään hyvin erilaisissa yhteyksissä. Olen luokitellut minän esiintuonnit kolmeen aineistosta nousseeseen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ilmaukset, joissa minän avulla esitetään omia mielipiteitä tai näkemyksiä. Toiseen ryhmään kuuluvat ilmaukset, joissa minä esitetään toimijana. Kolmannessa ryhmässä minä esiintyy tekstin kertojana.

Syitä siihen, että nuoret kirjoittautuvat teksteihinsä voimakkaasti, on varmasti useita. Kirjoittautuminen tekstiin on todennäköisesti asia, johon kirjoittajat eivät itse ole kiinnittäneet huomiota. Toisin sanoen he eivät ole luultavasti pohtineet omaa kirjoittautumistaan tekstiin. Jollekin kirjoittajalle minän esiintuonti voi olla omaan kirjoitustyyliin liittyvä asia. Toinen voi kirjoittautua voimakkaasti tekstiin korostaakseen mielipidettään ja tuodakseen vaikuttavuutta tekstiin. Mikkosen tutkimuksen mukaan heikot kirjoittajat kirjoittautuvat voimakkaasti tekstiin (Mikkonen 1999: 158). Luultavasti myös oman aineistoni kirjoittajien kokemattomuus ja harjaantumattomuus kirjoittajina on yksi syy voimakkaaseen kirjoittautumiseen. Nuorten ajatusmaailma voi 15-vuotiaana olla vielä kovin itsekeskeinen ja mustavalkoinen, mikä näkyy varmasti myös heidän teksteissään.

Minä mielipiteen esittäjänä

27 kirjoittajaa kirjoittautuu tekstiin mielipiteen tai oman näkemyksensä esittäjänä.

Esimerkkejä minän esiintuonnista mielipiteen esittäjänä:

1. **Mielestäni** Suomen lakiin pitäisi saada joku pykälä jossa kiellettäisiin kokonaan saatananpalvonta. (21)

2. **En ole** rasisti, mutta **en silti suhtaudu** heihin ihan normaalisti. (30)

Esimerkissä 1 kirjoittaja tuo itsensä esiin pääväitteen yhteydessä. Kuten jo aikaisemmin on tullut ilmi, useat kirjoittajat käyttävät mielipiteensä esiin tuonnissa **mielestäni**-ilmausta. Minän esiintuonti pääväitteen yhteydessä voi olla merkki siitä, että kirjoittaja haluaa ilmaista selvästi oman mielipiteensä. Toisaalta minän esiintuonti voi olla pääväitteen yhteydessä siksi, että kirjoittaja haluaa korostaa sitä, että väite on hänen mielipiteensä, eikä muiden tarvitse välttämättä olla samaa mieltä.

Esimerkissä 2 kirjoittaja tuo esiin oman näkemyksensä pakolaisista. Kirjoittaja tuo esiin sen, että vaikka hän kirjoittaa siitä, että rasistiksi voi tulla, hän ei itse ole rasisti. Aineistoni kirjoittajat tuovat itseään usein esiin juuri omien näkemystensä ja ajatustensa yhteydessä.

Minä toimijana

12 kirjoittajaa tuo itsensä esiin tekstissään toimijana. Usein minän esiintuonti toimijana liittyy esitettyihin perusteluihin. Kirjoittaja tuo itseään esiin kertoessaan, mitä hänelle on tapahtunut tai mitä jollekin toiselle on tapahtunut. Kirjoittautumista esiintyy runsaasti myös narratiivisuuden yhteydessä.

Esimerkkejä kirjoittautumisesta toimijana:

1. **En ole** ainakaan tähän mennessä **löytännyt** mistään kaupasta varusteita, jotka olisi tehty ringetteä varten. (14)

2. Toinen tarina jonka hän kertoi **minulle** oli seuraavanlainen. (2)

Esimerkissä 1 kirjoittaja perustelee pääväitettään **ringetteä syrjitään** sillä, että hän itse ei ainakaan ole löytänyt ringetteä varten tehtyjä varusteita. Kirjoittaja ei väitä suoraan, että varusteita ei ole, vaan hän kertoo, että ei ole itse löytänyt tähän mennessä niitä. Syynä kirjoittautumiseen voi siis olla väitteen lieventäminen tai toisaalta lukijalta voidaan tavoitella sympatiaa omakohtaisella kokemuksella. Esimerkissä 2 kirjoittaja tuo itsensä esiin tarinan välittäjänä. Hänelle on kerrottu tarina, jonka hän haluaa välittää eteenpäin. Kirjoittaja voi tuoda itsensä esiin eräänlaisena todistajana. Tarina ei ole joku huhupuhe, vaan hänelle itselleen on se kerrottu.

Minä kertojana

Vain kolme kirjoittajaa tuo itsensä esille tekstin kertojana ja eteenpäin viejänä. Aineiston kirjoittajat eivät käytä kirjoitelmissaan muutenkaan metatekstiä, jossa selittäisivät kirjoitelmaa ja sen kulkua.

Esimerkki minästä kertojana:

1. Kuopiossahan on monenlaisia ongelmia mutta **minä kirjoitan** nuorten mielestä hyvin rasittavasta ongelmasta. (5)

Tässä esimerkissä kirjoittaja on tuonut itsensä esiin nimenomaan kirjoittajana. Tällä **minä kirjoitan** -ilmauksella kirjoittaja selventää aihetta, josta itse aikoo kirjoittaa.

7.2 Yleisön ilmaiseminen

Argumentaatiossa annetaan yleisön mielipiteille arvo, koska siinä pyritään vaikuttamaan yleisöön, muuttamaan sen vakaumuksia tai taipumuksia ja hakemaan sen kannustusta ilman pakkoa tai painostusta (Perelman 1977: 17–18).

Yleisöön luetaan kakki ne, joihin argumentaatiolla halutaan vaikuttaa. Perelman jakaa yleisön asiantuntijayleisöön ja universaaliyleisöön. Asiantuntijayleisön oletetaan tunustavan tietyt väitteet ja menetelmän ennalta. Universaaliyleisön ollessa kyseessä ei voi olettaa ennalta tiettyjä käsityksiä tai perusväittämiä. Tällöin on vedottava terveeseen järkeen, yleiseen mielipiteeseen, intuitioon tai itsestäänselvyyksiin. Universaaliyleisö tarkoittaa kaikkia niitä, joilla on edellytykset ymmärtää ja seurata argumentointia. (Perelman 1977: 21–24.)

Olen jaotellut omassa analyysissäni yleisön niin, että universaaliyleisön ja asiantuntijayleisön välin voi nähdä jatkumona. Tällöin universaaliyleisö on kyseessä silloin, kun kirjoittaja ei mainitse erikseen sitä, kenelle hän tekstinsä osoittaa. Asiantuntijayleisöstä puolestaan on kysymys silloin, kun kirjoittaja määrittelee tarkasti, kenelle kirjoitelmasa suuntaa. Universaaliyleisön ja asiantuntijayleisön välille olen muodostanut luokat, joista ensimmäisessä yleisöä puhutellaan nimityksillä *sinä* tai *te*. Tämä luokka on lähempänä universaaliyleisöä. Toisen luokan yleisön ilmaisemistavat ovat spesifimpiä ja

lähempänä asiantuntijayleisöä, mutta eivät kuitenkaan sisällä tarkkaa määrittelyä yleisöstä.

Tehtävänannon yhteydessä mainittiin, että kirjoitelma pitää suunnata jollekin, jonka tietää olevan asiasta eri mieltä. Osa kirjoittajista on selvästi ilmaissut kenelle haluaa kirjoitelmansa suunnata, kun taas toiset eivät tuo millään tavalla esiin yleisöä, jolle kirjoitelma on suunnattu. Yhteensä 18 kirjoittajaa tuo esiin yleisönsä tavalla, jonka voi tekstistä osoittaa. Loput 18 kirjoittajaa puolestaan eivät tuo esiin yleisöään tavalla, jonka voisi tekstistä osoittaa.

Asiantuntijayleisö

Neljä kirjoittajaa mainitsee tarkasti yleisön, jolle kirjoitus on suunnattu.

Esimerkkejä asiantuntijayleisöstä:

1. **Hei te jäävuorojen jakajat!** (8)
2. **Haloo artistit, menkää lakkoon!** (4)

Esimerkki 1 on kirjoitelman otsikko. Kirjoittaja on tuonut erittäin selvästi esiin, kenelle hän kirjoitelmansa suuntaa. Jäävuorojen jakajat on yleisö, jolle kirjoitus on suunnattu. Esimerkki 2 on myös otsikko. Kirjoittaja on suunnannut tai ainakin aikonut suunnata kirjoitelmansa artisteille, joilla hän siis tarkoittaa levyttäviä muusikkoja. Kirjoittajat mainitsevat yleisön usein kehotusten yhteydessä, kuten tässäkin esimerkissä.

Ryhmä

Viisi kirjoittajaa on maininnut kirjoitelmassaan yleisöksi nuoret tai vanhemmat tai jokin muun suuren ryhmän.

Esimerkkejä ryhmästä yleisönä:

1. **Siispä te, hyvät, rakkaat nuoret. Keksikää** nyt ihmeessä parempaa tekemistä kuin kännääminen. **Urheilkaa, tavatkaa** ystäviä, **nauttikaa** elämästä täysillä, ilman alkoholia! (15)
2. **Omat lapsenne** voivat ulospäin näyttää lapsellisilta, kilteilta pyhäkoulu pojilta/tytöiltä, vaikka kuoren alta löytyykin itsenäinen ja varma nuori ihminen. (23)

Esimerkissä 1 kirjoittaja mainitsee pääväitteensä esittämisen yhteydessä yleisönsä, joka on siis nuoret. Kirjoittaja on määritellyt yleisöään ilmauksilla **hyvät** ja **rakkaat**, mihin syynä voi olla se, että kirjoittaja ei halua syyttää tai saarnata nuorille, onhan kirjoittaja itsekin nuori. Esimerkissä 2 kirjoittaja on maininnut yleisönsä epäsuorasti ilmauksella **omat lapsenne**. Kirjoittajan kohdeyleisö on siis vanhemmat. Kirjoittaja ei tuo tekstissään missään muussa kohdassa esiin yleisöään.

Sinä tai te

Yhdeksän kirjoittajaa puhuttelee yleisöään ilmauksilla **sinä** tai **te**. Tähän ryhmään olen laskenut myös ne tapaukset, joissa te-yleisö ilmenee kehotusten yhteydessä verbin muodosta.

Esimerkkejä sinä- tai te-yleisöstä:

1. Tuskin kaverit **sinut** hylkää jos **et polta** tai joku pitää **sinua** epähienona jos **et polta**. (22)
2. Nythän nuorten tupakointia on yritetty saada kuriin kaiken maailman sakoilla, mutta **luuletteko te**, että jos saa tupakasta parin kympin sakon niin se estäisi polttamasta uudelleen, eikä sitä paitsi poliisit pysty millään olemaan kaikkialla käyttämässä ja sakkoja antamassa jokaiselle alaikäiselle joka polttaa. (26)

Esimerkissä 1 kirjoittaja puhuttelee yleisöään ilmauksella **sinä**. **Sinä** vaikuttaa melko tuttavalliselta tavalta puhutella yleisöä. **Sinä**-ilmauksen käytöllä kirjoittaja on voinut hakea läheisyyttä lukijaan tai ajatellut, että **sinä**-ilmauksen käyttö on vaikuttava tapa mielipiteen muokkauksessa. Esimerkissä 2 kirjoittaja puhuttelee lukijaa ilmauksella **te**. Ilmaus **te** on jo lähellä universaaliyleisöä, koska **te**-ilmauksella kirjoittaja todennäköisesti tarkoittaa lukijaa, joka voi siis olla melkein kuka tahansa

Universaaliyleisö

18 kirjoittajaa ei ole tuonut tekstissään kielen avulla esiin yleisöä. Voi olla, että näilläkin kirjoittajilla on ollut mielessään jokin yleisö, mutta he eivät ole sitä maininneet. Tehtävänanto, jossa piti siis suunnata kirjoitus jollekin, jonka tiesi olevan asiasta eri mieltä, on voinut aiheuttaa sen, että joidenkin kirjoittajien yleisö on määritelty erimielisyyden perusteella. Kirjoittaja on siis voinut suunnata kirjoitelmansa ihmisille, jotka ovat asiasta hänen kanssaan eri mieltä. Kirjoittajia ei millään tavalla pyydetty mainitsemaan mahdollisia lukijoita.

7.3 Me-ilmaukset

Kirjoittaja voi halutessaan korostaa tekstissään kirjoittajan ja vastaanottajan me-henkeä eli luoda yhteyden tunnetta yleisöönsä (Luukka 1994: 31). Kirjoittaja voi ilmaista me-henkeä joko *me*-pronominin, verbin monikoin 1. persoonan tai possessiivisuffiksin avulla. Me-ilmauksilla kirjoittaja voi rajata erilaisia ryhmiä.

Aineistoni kirjoittajista 12 käyttää kirjoitelmissaan me-ilmauksia. Näillä kirjoittajien me-ilmauksilla on erilaisia merkityksiä. Olen luokitellut kirjoitelmat kolmeen luokkaan me-ilmausten erilaisen merkityksen mukaan, joista jokaisesta annan alla yhden esimerkin. Ensimmäisessä luokassa me-ilmausta käytetään rajaamaan jokin tietty ryhmä, johon kirjoittaja itse kuuluu, mutta lukija ei kuulu. Toisessa luokassa me-ilmaukset viittaavat suoraan Suomen kansaan. Me tarkoittaa siis tässä luokassa me suomalaiset. Kolmannessa luokassa on viitattu *me*-pronominilla ihmisiin yleensä. Toisessa ja kolmannessa luokassa sekä kirjoittaja itse että lukija sisältyvät me-ilmaukseen.

Esimerkkejä me-ilmauksista:

1. Siis todella myöhään 9-vuotiaille pelaajille, joita on muutama **meidän joukkueesamme**. Viimekkin vuonna **vuoromme** oli huono. (8)
2. Minne tämä **meidän suomalaisuus** on menossa? - - Olisi hyvä, että **maamme** pysyisi vielä oikeana suomalaisten maana. (35)
3. Maailma on julma, sen **me tiedämme**, mutta siltikään **meillä ei ole** oikeutta riistää viattoman ihmisen henkeä.(32)

Esimerkissä 1 kirjoittaja tarkoittaa me-ilmauksellaan omaa ringette-joukkuettaan, johon lukija ei siis kuulu. Kirjoittaja vahvistaa omia näkemyksiään tuomalla koko joukkueensa sanojensa taakse. Kirjoittajan tarkoituksena voi olla me-ilmauksilla lukijaan vaikuttaminen. Kun asian takana on suurempi rintama, voi vaikutuskin olla suurempi.

Esimerkissä 2 kirjoittaja käyttää sekä **meidän**-ilmausta että selventävää **suomalaisuus**-ilmausta. Kirjoittaja voi pyrkiä näillä ilmauksillaan vahvistamaan suomalaisten yhteenkuuluvuutta. Kirjoittajan pääväite on pakolaisten Suomeen tulon vähentäminen ja me-ilmauksillaan kirjoittaja korostaa eroa pakolaisten ja suomalaisten välillä.

Esimerkissä 3 kirjoittaja tarkoittaa me-ilmauksella kaikkia ihmisiä yleensä. Kirjoittaja vetoaa yleisöön me-ilmauksen avulla. Samalla hän sitouttaa itsensäkin esittämäänsä vetoomukseen.

7.4 Kaksipuoleinen argumentointi

Suomalaisnuorten mielipidekirjoituksia on moitittu siitä, että ne eivät ota huomioon vasta-argumentteja, eivätkä näin ollen myöskään kumoa niitä (Linnakylä 1987: 129). Aineistoni kirjoittajille annettiin tehtäväksi kirjoittaa mielipidekirjoitus aiheesta, josta kirjoittajalla on varma mielipide ja suunnata kirjoitus jollekin, jonka tietää olevan asiasta eri mieltä. Tämän tehtävänannon voisi kuvitella lisäävän vasta-argumentteja, koska tarkoituksena oli, että kirjoittaja miettii ennen kirjoittamisen aloittamista yleisön, jolle haluaa kirjoitelmansa osoittaa. Voisi olettaa, että jos kirjoittajalla on mielessään kirjoitelman lukija, kirjoittaja myös paremmin pystyisi huomioimaan tämän mahdolliset vasta-argumentit, kuin tilanteessa jolloin kirjoitelmaa ei suunnata varsinaisesti kenellekään.

Aineistoni nuorten kirjoitelmissa on voitu ottaa huomioon vasta-argumentteja ilman, että niitä on eksplisiittisesti kirjoitelmissa mainittu. Koko kirjoitelma voi olla eräänlaista vastausta aiheesta käytävään keskusteluun. En kuitenkaan pyri tutkimuksessani etsimään näitä ennakko-oletuksia, vaan olen analysoinut kirjoitelmista sellaiset vasta-argumentin huomioimiset ja kumoamiset, jotka on selvästi eksplisiittisesti ilmaistu. Tällainen rajaus voi antaa liian kapean kuvan vasta-argumentoinnista, mutta tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista lähteä tarkempaan analyysiin. Olen halunnut ottaa tähän tutkimukseen mukaan myös vasta-argumenttien huomioimisen ja kumoamisen, koska näyttäisi siltä, että se on joidenkin kirjoittajien strategia tukea pääväitettä ja osoittaa sen oikeutusta.

Olen käyttänyt vasta-argumenttien ja niiden kumoamisen tarkastelussa Björkin ja Räsäsen mallia (ks. 3.2.2), joka sopii käsitteiltään ja ajattelultaan Toulminin malliin.

Nuoret ilmaisevat vasta-argumentointia hyvin erilaisilla tavoilla. Jotkut mainitsevat vasta-argumentoinnin alkamista ilmauksilla **jotkut sanovat, on totta, voihan olla, monen mielestä, nyt te ajattelette** jne. Yksi tapa, jota nuoret käyttävät on kysymys, johon

kirjoittaja itse vastaa. Osa tapauksista on sellaisia, joissa esitetään väite ja se kumotaan seuraavassa lauseessa tai virkkeessä.

Aineiston kirjoitelmista kaksipuolisen argumentoinnin tunnistaa usein **mutta-** ja **vaikka-**ilmauksista. *Mutta*-sana osoittaa virkkeessä, kumpi sen osa on painokkaampi. *Mutta*-sanan jälkeen tuleva osa on painokkaampi. *Vaikka*-sanan jälkeen puolestaan seuraa toteamuksista heikompi. (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999: 99–100.) *Mutta*-sanan avulla voi myös torjua mahdollisia vastaväitteitä tai vääriä johtopäätöksiä. Tällaisissa tapauksissa *mutta*-sanaa käytetään vähentämään vastaväitteen painoa. (Kakkuri-Knuutila 1999: 257.)

Esimerkkejä vasta-argumenttien huomioimisesta ja kumoamisesta:

1. Monen mielestä se on vain tyttöjen nössö peli, jossa ei saa edes taklata. Mitäs järkeä siinä silloin on? Sanoisin, että aika paljonkin. Ringetessä ei nimittäin pärjää pelkällä voimalla. Siihen tarvitaan myös taitoa. (14)
2. Nyt te jotka luette tätä ajattelette että eihän se ole kuin olematon solumöykky joka sieltä kohdusta kaavitaan, se on ihmisen alku ja sillä alulla on oikeus elämään ja luonnolliseen kuolemaan. (10)
3. On niitä pakolaisia, jotka rikkovat lakeja, **mutta** on myös suomalaisia, jotka rikkovat Suomen lakia. (24)

Esimerkissä 1 kirjoittaja on ensin kertonut, että **Monen mielestä ringette on vain tyttöjen nössö peli**. Kirjoittaja on siis huomioinut mahdollisen vasta-argumentin. Kirjoittaja on vielä vahvistanut vasta-argumenttia kysymyksellään **Mitäs järkeä siinä silloin on?** Tämän jälkeen kirjoittaja esittää vasta-argumentin kumoamisen. Hän ilmoittaa ensin, että hänen mielestään ringetessä on paljonkin järkeä ja tätä väitettä kirjoittaja perustelee sillä, että **Ringetessä ei nimittäin pärjää pelkällä voimalla. Siihen tarvitaan myös taitoa.**

Esimerkissä 2 kirjoittaja on esittänyt vasta-argumentin kirjoittamalla, että **Nyt te jotka luette tätä ajattelette että eihän se ole kuin olematon solumöykky joka sieltä kohdusta kaavitaan.** Tämän vasta-argumentin kirjoittaja kumoaa seuraavassa lauseessaan **se on ihmisen alku ja sillä alulla on oikeus elämään ja luonnolliseen kuolemaan.**

Esimerkissä 3 kirjoittaja on ilmaissut ensin mahdollisen vasta-argumentin ja sitten **mutta-**ilmauksen avulla kumonnut vasta-argumentin.

Aineiston kirjoittajista 23 huomioi kirjoitelmassaan vasta-argumentteja ja kumooa ne. 13:ssa aineiston kirjoitelmassa on huomioitu yksi vasta-argumentti ja kumottu se. Seitsemässä kirjoitelmassa on huomioitu kaksi vasta-argumenttia ja kumottu ne. Kahdesta kirjoitelmasta löytyy kolmen vasta-argumentin huomioiminen ja kumoaminen ja yhdestä kirjoitelmasta peräti neljä tapausta.

7.5 Kysymysten käyttö kirjoitelmissa

Kysymysten esittäminen lukijoille on eräs vuorovaikutuksen luomisen keino. Aineistoni kirjoittajista 21 esittää suoria kysymyksiä tekstissään.

Retorisella kysymyksellä tarkoitetaan kysymystä, johon kirjoittaja ei tavallisesti odota vastausta. Kirjoittaja haluaa esittää kysymyksen avulla jonkin käsityksensä asiasta. Retorinen kysymys ei esitä kirjaimellisesti väitettä, vaan implikoi sen. (Hakulinen & Karlsson 1988: 286.)

Osa aineistoni kirjoittajien kysymyksistä on pelkästään retorisia kysymyksiä, joihin kirjoittaja ei itsekään vastaa. Kysymysten tarkoitus on tällöin herätellä yleisö ajattelemaan asioita tai esittää oma näkemys epäsuorasti kysymysten avulla. Osa kysymyksistä on sellaisia, joihin kirjoittaja itse vastaa. Osa kysymyksistä taas liittyy kaksipuoleiseen argumentointiin. Kaksipuoleisen argumentoinnin yhteydessä kysymyksellä joko esitetään vasta-argumentti tai kysymystä käytetään vasta-argumentin kumoamisessa.

Esimerkkejä kysymysten käytöstä:

1. Miksi jokaisen täytyisi pukeutua samalla tavalla kuin jokainen muu? Miksi vaatteet täytyisi ostaa juuri viimeisintä muotikappaletta myyvästä kaupasta? Miksei jokainen voisi olla omanlainen persoona? (1)
2. Ajatelkaa nyt edes pikkusen mitenkä paljon suomalaiset nuoret tupakoi. Voiko sen saada loppumaan? Ei. Voiko sen saada vähenemään? Voi. (27)
3. Onhan eläinkokeilla tietysti testattu hyödyllisempiäkin asioita, kuten lääkkeitä. Mutta eikö niitä voisi testata jollain muulla kuin viattomilla eläinraukoilla? (31)

Esimerkissä 1 kirjoittaja esittää tekstinsä alkupuolella kolme kysymystä peräkkäin. Kirjoittaja ei vastaa kysymyksiin tekstissään. Kysymykset ovat retorisia ja niiden tarkoitus on herättää lukija ajattelemaan asiaa, ja samalla ne implikoivat kirjoittajan näke-

mystä asiasta. Esimerkissä 2 kirjoittaja esittää ensin epäsuoran kysymyksen kehotuksen yhteydessä. Tämän jälkeen kirjoittaja esittää peräkkäin kaksi kysymystä, joihin hän myös itse vastaa. Kysymysten yhteydessä kirjoittaja käyttää tehokkeinonaan vastakainasettelua ei- ja voi-vastausten välillä. Kysymykset toimivat tässä kirjoitelmassa selvästi vaikuttamiskeinona.

Esimerkissä 3 kirjoittaja esittää kysymyksen vasta-argumentoinnin yhteydessä. Kirjoittaja ei suoraan tyrmää ajatusta siitä, että eläinkokeilla on testattu hyödyllisiä asioita, vaan hän esittää vasta-argumentin kumoamisen kysymyksen muodossa. Näin vasta-argumentista ei tule niin jyrkkä, kuin jos sen esittäisi väitelauseen muodossa.

Kysymysten esittäminen näyttäisi olevan vaikuttamiskeino, jonka nuoret osaavat melko hyvin. Voi tietysti olla mahdollista, että runsas kysymysten käyttö oli seurausta pitämästäni tunnista, jolla muistutin oppilaita kysymysten esittämisestä lukijoille.

Yhteenveto dialogisuudesta

Suppean tarkastelun perusteella näyttäisi siltä, että aineistoni kirjoittajat käyttävät melko paljon vuorovaikutuksellisia aineksia teksteissään. Kirjoittajista 29 kirjoittautui tekstiinsä mielipiteen esittäjänä, toimijana tai kertojana. 18 kirjoittajaa ilmaisi jollakin tavalla yleisön kirjoitelmassaan. 12 kirjoittajaa käytti me-ilmaisua joko rajaamaan omaa ryhmäänsä tai luomaan yhteyttä yleisön ja itsensä välille. 23 kirjoittajaa käytti kirjoitelmasaan kaksipuoleista argumentointia ja 21 kirjoittajaa esitti suoria kysymyksiä tekstissään.

8. PÄÄTÄNTÖ

8.1 Tutkimustuloksia ja päätelmiä 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksista

Tässä tutkimuksessa on tarkasteltu peruskoulun 9.-luokkalaisten mielipidekirjoituksia argumentoinnin ja retoriikan näkökulmasta. Olen analysoinut tekstit käyttäen apunani Toulminin mallia ja sen sovelluksia. Lisäksi apunani on ollut joukko muitakin ajatussiltaan Toulminin malliin sopivia analyysimalleja. Mallin soveltaminen kokonaisuun teksteihin ei ollut kaikilta osin helppoa. Onnistuin kuitenkin mielestäni melko hyvin käyttämään mallia ja sen sovelluksia. Pääväitteen analysoiminen ja perustelujen kytkeminen siihen oli mielestäni varsin hedelmällinen tapa lähestyä nuorten mielipidekirjoituksia. Valitsemani lähestymistapa, jossa teksti nähtiin kokonaisuutena, eikä vain erillisten argumenttien summana, antoi ehjemmän kokonaiskuvan teksteistä, kuin yksittäisten argumenttien tarkastelu olisi antanut. Tekstien näkeminen kokonaisuuksina mahdollisti myös ongelmallisten tekstein käsittelemisen kokonaisuuksina, mikä puolestaan toi esiin mielenkiintoisia ongelmia teksteistä, jotka yksittäisten argumenttien analysoinnissa olisivat jääneet mahdollisesti huomiotta.

Pidin siis aineistoni kirjoittajille yhden tunnin mielipidekirjoittamisesta ennen kuin he kirjoittivat tekstinsä. On tietysti mahdotonta sanoa, kuinka paljon tunti vaikutti kirjoitelmiin. On kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi dialogisuutta esiintyi enemmän pitämäni tunnin vuoksi, koska korostin sekä tunnilla että tehtävänannolla yleisön huomiointia. Pitämäni tunti on voinut vaikuttaa myös pääväitteen ilmaisuun, aloitukseen ja lopetukseen sekä perusteluihin.

Tämän tutkimuksen aineisto oli niin suppea ja vain yhdestä koulusta kerätty, että kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä nuorten mielipidekirjoittamisesta ei voi tämän aineiston perusteella tehdä. Aineisto oli kuitenkin riittävän suuri siihen, että teksteistä voitiin analyysin avulla saada selville nuorten vaikuttamistapoja ja sitä kautta näkökulmia kirjoittamisen opetukseen.

Tekstejä oli aineistossani 36 kappaletta. Pääväitteen ilmaisi eksplisiittisesti 24 kirjoittajaa. Viisi kirjoittajaa ilmaisi pääväitteensä implisiittisesti. Pääväitteen esittäminen implisiittisenä voi olla tietoinen valinta, mutta vaarana implisiittisessä pääväitteessä on se, että kirjoitelman sanoma jää lukijalle kokonaan epäselväksi. Kolmessa kirjoitelmassa

pääväitteitä oli useita. Useat pääväitteet eivät automaattisesti tee tekstistä huonompaa tai epäselvempää kuin yhden pääväitteen sisältävät tekstit. Useiden pääväitteiden vaarana on kuitenkin se, että lukija ei lopulta tiedä, mitä kirjoittaja todella haluaa sanoa. Neljästä aineiston kirjoittelusta en löytänyt ollenkaan pääväitettä. Kirjoitelmat, joista pääväitettä ei löytynyt, olivat joko lyhyitä, sekavia tai sisälsivät niin paljon erilaisia väittämiä, että pääväitettä oli mahdotonta osoittaa. Pääväitteen puuttumisen takia en pystynyt analysoimaan näiden tekstien argumenttityyppejä tai kirjoitelman rakennetta. Pääväitteistä suurin osa eli 20 kappaletta oli lajiltaan menettelyväitteitä. Neljässä kirjoitelmassa pääväite oli faktaväite ja viidessä kirjoitelmassa arvoväite.

Leskisen (2000: 6) tutkimuksen mukaan 7.-luokkalaisten ja abiturienttien mielipidekirjoituksista löytyi suhteellisen selvästi ja suoraan ilmaistu mielipide. Mikkosen (1999: 167–168) tutkimuksen mukaan abiturienttien sadasta kantaaottavasta ylioppilasaineesta kahdeksan ainetta oli sellaisia, joista pääväitettä ei löytynyt. Nämä aineet olivat saaneet heikkoja arvosanoja. Oman aineistoni kirjoittajat puolestaan eivät onnistuneet kovinkaan hyvin pääväitteen ilmaisemisessa. Pääväitteiden implisiittisyys, useat pääväitteet, pääväitteen puuttuminen ja pääväitteen esittäminen samassa virkkeessä perustelujen kanssa olivat suurimmat ongelmat. Omassa tutkimuksessani pääväite oli tärkeämmässä roolissa ja tarkemman analyysin kohteena kuin Leskisen ja Mikkosen tutkimuksissa, koska analysoin pääväitteen avulla myös argumenttityyppejä ja kirjoitelman rakentamista.

Nuorille näyttää olevan ominaista pääväitteen esittäminen menettelyväitteenä. Syynä tähän voi olla tehtävänanto, jossa kehoitettiin osoittamaan kirjoitus jollekin, jonka tiesi olevan eri mieltä. Kirjoittajan oli pyrittävä saamaan lukija vaihtamaan mielipidettään. Syy menettelyväitteiden runsaaseen esiintymiseen voi olla myös siinä, että nuoret mielellään antavat ohjeita ja neuvoja. Nuoret esittävät mielellään pääväitteen menettelyväitteenä, ja lisäksi teksteissä oli muutenkin neuvoja ja ohjailua havaittavissa. Tämä voi kertoa siitä, että käytetään ohjailevaa tekstityyppiä argumentoivan tekstityypin lomassa. Faktaväitteisiin nuorilla ei ole tarpeeksi tietopohjaa ja arvoihin liittyvien asenteiden muuttaminen voi tuntua vaikealta tehtävältä.

Argumentointityypeistä yleistäminen oli selvästi suosituin ja eniten käytetty. 29 Kirjoittajaa käytti yleistämiseen perustuvaa argumenttityyppiä. Yleistämiseen perustuvat argumentoinnit erosivat kuitenkin paljon toisistaan. Mielestäni yleistämiseen perustuvi-

en argumenttien tarkastelu osoitti myös sen, että yleistämiseen perustuvat argumentit eivät välttämättä ole yhtään sen huonompi kuin muihinkaan tyyppeihin perustuvat argumentit. Tärkeämpää on, että perustelu on luotettava ja vakuuttava ja sitä todella voidaan käyttää pääväitteen tukena.

Muita argumentointitapoja oli käytetty selvästi vähemmän. Kuitenkin nuoret näyttävät hallitsevan myös näitä muita tapoja. Syy-seuraussuhteeseen perustuvaa argumenttityyppiä käytti 12 kirjoittajaa. Syy-seuraussuhteeseen perustuvissa argumenteissa oli usein pyritty kuvaamaan tulevia seurauksia ja tätä kautta pyritty vaikuttamaan. Vertailuun perustuvaa argumenttityyppiä oli käyttänyt 15 kirjoittajaa. Vertailu on ilmeisesti melko helppo ja luonteva tapa nuorille kirjoittajille.

Kolme kirjoittajaa oli käyttänyt auktoriteettiin perustuvaa argumenttityyppiä. Auktoriteettiin perustuvien argumenttien vähyys ei mielestäni ollut mikään yllätys. Nuoret eivät ole ilmeisestikään tottuneet käyttämään ulkopuolisia lähteitä kirjoitelmissaan. Aineistoa kerätessä nuorille ei annettu materiaalia, joihin he olisivat voineet tukeutua ja ilmeisestikään he eivät ole osanneet sitä itse etsiä, vaikka mahdollisuus siihen olisi ollut.

Periaatetta argumenttityyppinä oli käyttänyt vain neljä kirjoittajaa. Tekstien tarkempi analyysi ja esimerkiksi arvojen tarkastelu olisi saattanut tuoda esiin tekstien taustalla olevia periaatteita. Kirjoittajat eivät useinkaan suoraan vetoa mihinkään periaatteeseen argumentoinnissaan, mutta taustalta voisi silti löytyä periaatteen kaltaisia arvoja.

Aineistoni kirjoittajat käyttivät melko niukasti erilaisia argumenttityyppejä. Leskinen (2000: 76–77) on tutkiessaan 7.-luokkalaisten ja abiturienttien mielipidekirjoitusten argumentointia päätenyt samaan tulokseen. Myös hänen aineistossaan erilaisia argumentointikeinoja oli käytetty varsin vähän. Mikkosen (1999: 160–161) tutkimuksen abiturienteista hyvät kirjoittajat käyttivät monipuolisemmin erilaisia argumentaatiotekniikoita kuin heikot kirjoittajat.

Aineiston kirjoitelmissa argumentointi oli lähes yhtä usein eteenpäin ja taaksepäin suuntautunutta. Näyttäisi myös siltä, että pääväite vaikuttaa voimakkaasti tekstin rakentumiseen ja tekstin sanoman selkeyteen. Alussa esitetty pääväite tekee tekstistä selkeän, koska jo alusta alkaen tietää, mitä perustellaan. Lopussa esitetty pääväite puolestaan seuraa johtopäätöksensä edellä esitetyistä perusteluista. Lopussa esitetyn pääväitteen

etuna on, että väite voi jäädä lukijalle paremmin mieleen. Hyvältä ratkaisulta vaikutti myös pääväitteen esittäminen alussa ja sen toistaminen lopussa.

Mikkosen tutkimuksen sadasta abiturientista 72 sijoitti pääväittäjänsä aineen loppuun, kymmenen abiturienttia esitti pääväitteesä aineen alussa ja kahdeksan abiturienttia aineen keskellä. (Mikkonen 1999: 167–168.) Mikkonen oli päätenyt samanlaiseen tulokseen kansani siinä, että kumpikaan tapa ei ole parempi tai huonompi, vaan kyse on lähinnä argumentointistrategian valinnasta.

Dialogisuuden suppean tarkastelun perusteella voisi sanoa, että kirjoittajat käyttivät melko paljon vuorovaikutusta tuovia ilmaisuja teksteissään. Kirjoittautuminen tekstiin oli erittäin voimakasta. Peräti 29 kirjoittajaa kirjoittautui tekstiinsä. Kirjoittautumiseen vaikuttaa todennäköisesti kirjoittajien ikä. Luultavasti nuoret mieltävät mielipidekirjoituksen tekstiksi, jossa saa ja pitää tuoda esille oma mielipide, jolloin myös itsensä esiintuominen on mahdollista. Puolet kirjoittajista oli ilmaissut tekstissään yleisönsä jollakin tavalla, ja kolmasosa kirjoittajista oli käyttänyt me-ilmauksia tekstissään. Mikkosen tutkimuksen tulokset olivat samansuuntaisia: abiturienteista yli puolet ilmaisi eksplisiittisesti yleisönsä ja peräti 81 kirjoittajaa sadasta kirjoittautui tekstiinsä (Mikkonen 1999: 156–158).

Yleisön ilmaisemisen ja me-ilmausten käytön takana voi olla vaikuttamispyrkimys. Yleisöä puhuttelemalla voidaan pyrkiä koskettamaan lukijaa henkilökohtaisesti. Me-ilmausten käytöllä haetaan joko yhteistä sitoutumista asiaan tai ilmaistaan, että asian takana on suurempikin ryhmä ihmisiä.

Kaksipuoleista argumentointia esiintyi kirjoitelmissa myös yllättävän paljon: 23 kirjoittajaa käytti kaksipuoleista argumentointia tekstissään. Vuonna 1987 tehdyssä IEA:n tutkimuksessa nuoret olivat käyttäneet erittäin vähän kaksipuoleista argumentointia. Syitä vasta-argumenttien huomioimisen ja kumoamisen lisääntymiseen voi olla useita. Nykyään koulussa kiinnitetään todennäköisesti enemmän huomiota argumentoinnin opetukseen ja mielipidekirjoituksia harjoitellaan kirjoittamaan luultavasti enemmän. Lisäksi kaksipuoleisen argumentoinnin lisääntymiseen on voinut vaikuttaa se, että nykyään kiinnitetään enemmän huomiota siihen, että teksti kirjoitetaan joltain yleisöä varten. Aineistoni kirjoittajat käyttivät myös melko paljon kysymyksiä teksteissään. Nuoret osasivat huomioida yleisönsä siis melko hyvin.

8.2 Näkökulmia mielipidekirjoituksen opettamiseen

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli saada selville mielipidekirjoituksista asioita, joita voisi käyttää hyväkseen kirjoittamisen opetuksessa. Esitän seuraavaksi mielipidekirjoittamisen opettamisesta joitakin ajatuksia, joita tutkimusta tehdessä nousi esille.

Aineiston perusteella voisi sanoa, että kirjoitelman pääväite kannattaa esittää selvästi ja omassa erillisessä lauseessa, varsinkin jos tietää olevansa muuten heikko kirjoittaja. Implisiittiset pääväitteet näyttävät toimivan tehokkaasti vain ilmaisultaan parhaissa kirjoitelmissa. Kirjoitelmissa, joista pääväitettä en pystynyt määrittelemään, osoittivat sen, että pääväitteen puuttuminen tai sen vaikea löytyminen voivat vaarantaa koko kirjoitelman sanoman perille menemisen. Lukijan päättelyn varaan ei voi tukeutua liikaa. Vaikka perustelut olisivat monipuolisia ja hyviä, pääväitteen puuttuminen voi tehdä niistä turhia. Aineiston analyysin perusteella voisi myös sanoa, että yhteen kirjoitelmaan kannattaisi laittaa vain yksi tai muutamia selkeitä pääasioita. Koko maailma ei mahdu yhteen tekstiin. Pääväitteen paikkaan kannattaisi myös kiinnittää huomioita. Paras paikka näyttäisi olevan joko kirjoitelman alussa tai lopussa.

Pääväitteeseen kannattaisi siis kiinnittää opetuksessa huomiota. Toisten tekstien analyysin avulla voisi opetella määrittelemään ja tunnistamaan pääväitteen. Ylipäätään pääväite-käsitteen voisi tehdä oppilaille selväksi, ja opettaa heitä rakentamaan tekstinsä pääväitteen varaan.

Nuoret käyttävät siis melko niukasti erilaisia argumenttityyppejä. Erilaisten tyyppien opettamisella ja käytön tarkastelulla kirjoitelmiin voisi saada enemmän monipuolisuutta argumenttityyppien käytössä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että mahdollisimman monen eri tyyppin käyttö sinänsä tekisi argumentoinnista jotenkin parempaa. Yksikin tyyppi voi riittää, jos perustelut ovat relevantteja ja uskottavia. Erilaisten tyyppien opiskelulla ja käytöllä voisi kuitenkin saada kirjoitelmiin monipuolisuutta ja vaihtelua. Käyttämäni argumenttityyppien luokittelua voisi käyttää esimerkiksi yläasteelaisten opetuksessa. Luokittelu on yksinkertainen, mutta kuitenkin melko kattava.

Tässä tutkimuksessa käytetty yleistämiseen perustuvien argumenttien jaottelu ei varmasti ollut täydellinen, mutta se kertoi erilaisista yleistämistavoista. Mielestäni näitä

erilaisia tapoja voisi hyvin esitellä oppilaille, ja pohtia niiden eroja ja mieltä, mitä näistä kannattaa käyttää.

Auktoriteettiin perustuvaa argumentointia käsitellään ilmeisestikin tarkemmin vasta lukiossa. Jo peruskoulussa voisi kuitenkin ottaa esille aineiston käyttöä kirjoittamisessa, sillä aineistostahan auktoriteettiin perustuvat argumentit usein nousevat. Nuorille voisi näyttää esimerkkejä mielipidekirjoituksista, joissa on käytetty auktoriteettia ja tällä tavalla osoittaa auktoriteettiin perustuvan argumentin voimaa.

Muutamien tekstien ongelmana oli aiheesta eksyminen. Kirjoitelma alkoi yhdestä näkökulmasta, mutta eksyi käsittelemään aivan muita aiheita. Tekstin suunnitteleminen etukäteen voisi vähentää aiheesta eksymistä. Suunnittelun avulla voitaisiin myös välttää ajatusprosessin esiin tuominen. Mielipidekirjoituksen pitäisi nimittäin kuvata ajatusprosessin lopputulosta eikä itse ajatusprosessia.

Useista aineiston kirjoitelmista näkyi oppilaitten mieltymys kertomusten kirjoittamiseen. Narratiivisuus on erittäin hyvä tyylikeino mielipidekirjoituksessa, mutta sen liiallinen käyttö ei sovi mielipidekirjoitukseen. Pieniä kertomuksia eli minitarinoita voi käyttää perusteluissa, mutta narratiivisuuden esiintyminen muuten tekstissä ei ole hyvä asia.

Ajatusprosessin esiin nouseminen, narratiivisuus ja ohjeiden antaminen voivat olla merkkejä siitä, että kirjoittajat eivät osaa erottaa eri tekstilajeja. Ajatusprosessi on tyyppillistä esseelle, narratiivisuus kertomukselle ja ohjeiden antaminen ohjaavalle tekstityypille. Tekstit eivät yleensä edusta vain yhtä tekstityyppiä, mutta silti erilaisten tekstien välille voidaan tehdä ero. Kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa on todettu (ks. esim. Mikkonen 1999), tekstilajien ja -tyyppien opetukseen voisi kiinnittää enemmän huomiota. Kun oppilaille annetaan tehtäväksi jonkin tekstin kirjoittaminen, pitäisi selvästi ilmaista, minkälaisesta tekstistä on kysymys ja tietysti ensin käsitellä erilaisia tekstityyppejä.

Mielipidekirjoitusten rakentamisesta on esitetty erilaisia kaavioita ja rakennemalleja. Tutkimuksissa on kuitenkin käynyt ilmi, että ongelma voi olla myös se, että kaikki oppilaat kirjoittavat saman muotin mukaisesti (Vähäpassi 1987c: 219). Rakennemallien ongelmana voi olla se, että kirjoittajat alkavat noudattaa orjallisesti rakennemallia, jol-

loin kaikki kirjoittavat samalla tavalla. Ehkä parempi olisi esitellä kirjoittajille erilaisia asioita ja elementtejä, jotka kuuluvat mielipidekirjoitukseen, mutta antaa kirjoittajien kuitenkin itse päättää tekstinsä rakenne. Tietysti tärkeää on se, että asiat esitetään järkevissä järjestyksessä ja yksi asia esitetään kerrallaan, mutta kirjoittajia ei mielestäni kannattaisi laittaa kirjoittamaan jonkin mallin mukaisesti tai sitten vaihtoehtoisia rakennemalleja pitäisi olla tarjolla useita erilaisia. Myös erilaisten tekstityyppien ja -lajien erilaisiin tekstirakenteisiin olisi syytä kiinnittää huomiota.

Samanlaiset rakennemallit ovat käytössä niin kirjoitetuille teksteille kuin puheillekin. Mielipidekirjoitus kannattaisikin kytkeä opetuksessa ohjelmapuheen kanssa yhteen, koska kysymys on samoista asioista. Samanlaisten rakennemallien lisäksi yhteistä on esimerkiksi argumenttityypit ja pääväitteen tärkeys. Samalla avautuisi oivallinen mahdollisuus tarkastella kirjoituksen ja puheen eroja.

Kirjoittamisen opetuksessa voisi tuoda esiin tekstien vuorovaikutuksellisia piirteitä. Oppilaita voisi opettaa tiedostamaan kirjoittautumista, yleisön kanssa vuorovaikutuksessa olemista ja kaksipuoleista argumentointia. Interaktio lukijan ja kirjoittajan välillä syntyy tietysti helpoiten, jos teksteillä on todellisuudessaakin jokin oikea yleisö, eikä vain kuvitteellinen kuten tässä tutkimuksessa. Äidinkielen opetuksessa voisi pyrkiä siihen, että tekstejä kirjoitettaisiin mahdollisimman usein oikeaa yleisöä varten. Lukija-analyysin tekeminen voisi kuulua jokaisen tekstin suunnitteluun.

8.3 Jatkotutkimusideoita

Tutkimukseni nosti esiin monia mielenkiintoisia jatkotutkimusideoita, joihin en voinut tässä tutkimuksessani tarttua. Kirjoittamisen opettamisen kannalta tarpeelliselta vaikuttaisi sen tutkiminen, että mikä olisi tehokkain tapa opettaa kirjoittamista. Kirjoittamisen opettamisen vaikuttavuuden, erilaisten työtapojen ja kirjoittamisvaiheiden vertailu voisi tuoda arvokasta tietoa opettajille. Kirjoitelmien arvioiminen ja vertailu ennen ja jälkeen opetuksen voisi kertoa opetuksen vaikuttavuudesta. Erilaisista työtavoista voisi verrata esimerkiksi aivoriihien ja aivomyrskyjen vaikutusta kirjoittamiseen. Kirjoittamisprosessin eri vaiheiden tarkastelun avulla voisi saada selville mahdollisia ongelmavaiheita ja samalla tietoa siitä, miten kirjoittajia voisi parhaiten auttaa ja tukea kirjoitusprosessin eri vaiheissa.

Mielipidekirjoittamiseen liittyvä jatkotutkimusidea voisi olla sen testaaminen, kuinka hyvin nuoret löytävät toisten teksteistä argumentointiin liittyviä elementtejä, esimerkiksi pääväitteen ja perustelut. Myös eri-ikäisten mielipidekirjoitusten vertaileminen olisi mielenkiintoista, varsinkin jos pystyisi seuraamaan samojen kirjoittajien kehittymistä.

Eräs näkökulma nuorten mielipidekirjoitusten tarkasteluun – ja yleensäkin tekstien tarkasteluun, voisi olla ongelma-ratkaisurakenne. Ongelma-ratkaisurakennetta on käytetty argumentoivien tekstien rakenteen tarkasteluun aikaisemminkin (ks. esim. Tikkonen-Conditt 1985), mutta nuorten ja harjaantumattomien kirjoittajien tekstien tarkastelu voisi tuoda arvokasta tietoa kirjoittamisen opetusta varten.

Jatkossa myös argumentoinnin ja retoristen piirteiden tarkempi tutkiminen olisi tarpeen. Olisi mielenkiintoista tutkia kirjoitelmien varmuusastetta eli sitä, kuinka varmana kirjoittajat esittävät mielipiteensä ja miten tätä varmuutta ilmaistaan kielen avulla. Vaikuttaa nimittäin siltä, että esitettyjen väitteiden jyrkkyys voisi olla merkittävä tekijä vaikuttamisessa. Myös argumentoinnin osasten tarkempi ja monipuolisempi analysointi olisi tarpeen. Erityisesti perustelujen relevanttiutta, voimaa ja näennäisperusteluja olisi mielenkiintoista tarkastella. Myös kirjoitusten taustalla olevien arvojen tarkastelu voisi tuoda esiin mielenkiintoisia asioita. Vaikuttamiseen liittyen voisi tarkastella myös sanavalintoja, toistoa ja vertauksia mielipidekirjoituksissa. Dialogisuuden tarkasteluun pitäisi jatkossa saada mukaan myös häivyttäminen.

LÄHTEET

- Ahonen, K. 1994. Viestintäkasvatus ja äidinkielen opetussuunnitelma. Teoksessa P. Sinko (toim.) *Näkökulmia äidinkielen opetussuunnitelmaan*. s. 99–103. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Björk, L. & Räisänen C. 1996. *Academic Writing. A University Writing Course*. Lund: Studentlitteratur.
- van Eemeren, F., Grootendorst, R. & Kruijer, T. 1987. *Handbook of Argumentation Theory*. Dordrecht: Foris Publications.
- Enkvist, N. 1975. *Tekstiltingvistiikan peruskäsitteitä*. Jyväskylä : Oy Gaudeamus Ab.
- Hakulinen, A. & Karlsson, F. 1988: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 350. 2. painos. Helsinki: SKS
- Helsingin Sanomat 18.9.2001: Äidinkielen tehtävät A9.
- Hiidenmaa, P. 2000. Huomioita oppilaiden kirjoitelmista sadan tekstin perusteella. Teoksessa Lappalainen, H-P. *Peruskoulun äidinkielen oppimistulosten kansallinen arviointi 9. vuosiluokalla 1999*. s.100 Helsinki: Opetushallitus.
- Kainulainen, P. 1980. *Pääkirjoitusten ateoreettisesta argumentoinnista argumenttien näkökulmasta*. Jyväskylän yliopisto. Suomen kielen pro gradu- tutkielma.
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. 1999. Retoriikka. Teoksessa M-L. Kakkuri-Knuuttila (toim.) *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. s. 233–301. Helsinki: Gaudeamus.
- Kakkuri-Knuuttila, M-L & Halonen, I. 1999: Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Teoksessa M-L. Kakkuri-Knuuttila (toim.) *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. s. 60–113. Helsinki: Gaudeamus.
- Kauppinen, A. & Laurinen, L. 1984. *Tekstejä teksteistä. Muisti- ja tekstilingvistiikan sovellutuksia asiatekstien referoinnin problematiikkaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 412. Vaasa.
- 1987. *Tekstioppi. Johdatus ajattelun ja kielen yhteistyöhön*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Kauppinen, A. 1987. Eräistä argumentoivan tekstin ominaisuuksista. *Virke. Äidinkielen opettajain liiton jäsenlehti*. 5/1987. s. 33–39. Helsinki.
- Kieli ja sen kieliopit*. 1994. Opetusministeriö. Helsinki: Painatuskeskus.
- Kouki, E., Kytömäki L., Rajavuori U. & Vilhunen, A. 1995. *Kielikuvia 2*. Painos 1998. Porvoo: WSOY.
- Lappalainen, H-P. 2000. *Peruskoulun äidinkielen oppimistulosten kansallinen arviointi 9. vuosiluokalla 1999*. Helsinki: Opetushallitus.
- Laurinen, L. & Marttunen, M. 1998. Lähestymistapoja argumentointiin – Opiskelijoiden sähköpostikeskustelut analysoitavana. Teoksessa L. Laurinen (toim.) *Koti kasvattajana, elämä opettajana*. s. 145–169. Jyväskylä: PS-viestintä Oy. Atena Kustannus.
- Leiwo, M., Luukka, M-R. & Nikula, T. 1992. *Pragmatiikan ja retoriikan perusteita*. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 8.
- Leiwo, M. & Pietikäinen, S. 1996. Kieli vuorovaikutuksen ja vallankäytön välineenä. Teoksessa K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa* s. 85–108. Tampere: Vastapaino.
- Leskinen, K. 2000. "Koulu on kälystä, koska on tyhmiä aineita" *Argumentointi 7. -luokkalaisten ja abiturienttien mielipidekirjoituksissa*. Jyväskylän yliopisto. Suomen kielen pro gradu – työ.
- Linnakylä, P. 1987. Taivutteleva mielipideteksti ja sen arviointi. Teoksessa A. Vähäpassi (toim.) *Todellisuuden kuvaamista, pohdintaa ja arviointia edellyttäviä kirjoitustehtäviä ja niiden arviointi*. s. 129–145. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 6.
- Luukka, M-R. 1992. *Akateemista metadiskurssia. Tieteellisten tekstien tekstuaalisia, interpersonaaalisia ja kontekstuaalisia piirteitä*. Jyväskylän yliopisto. Korkeakoulujen kielikeskuksen julkaisuja 46.
- 1994. Minä, sinä, hän – tieteellisten tekstien ihmissuhteet. *Virittäjä* 98 (1). s. 25–43. Kotikielen seuran aikakauslehti. Helsinki.
- Mauranen A. 1993. *Cultural Differences in Academic Rhetoric*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- 1995. Argumentointia suomalaisittain. Teoksessa A. Julin, T. Luukkonen & P. Tiensuu (toim.) *Ylioppilasaineita 1995*. s. 211–220. Helsinki: Äidinkielenopettajain liitto ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mikkonen, I. 1999. Argumentointi ylioppilaskokeen aineistoaineessa. Teoksessa M. Karjalainen, J. Kesälahti & H. Mantila (toim.) *Teksti ja kuva koulussa. Äidinkielenopettajien koulutusyhteistyöhankkeen satoa 1*. s. 143–174. Oulun yliopisto. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja 14.
- Perelman C. & Olbrechts-Tyteca L. 1971. *The New Rhetoric. A Treatise on Argumentation*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

- Perelman, C. 1977. *Retoriikan valtakunta*. Suom. Leevi Lehto 1996. Jyväskylä: Vastapaino.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perustet 1994*. Opetushallitus.
- Rieke, R. & Sillars, M. 1984. *Argumentation and the decision making process* 2th ed. United States: Scott, Foresman and Company.
- 1997. *Argumentation and critical decision making* 4th ed. United States: Addison-Wesley Educational Publishers. Longman.
- Stein, C. & Bernas, R. 1999. Early Emergence of Argumentative Knowledge Skill. In J. Andriessen & P. Coirier (ed.). *Foundations of argumentative text processing*. s. 97–116. Amsterdam: Amsterdam University Press cop.
- Summa, H. 1996. Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa* s. 51–83. Tampere: Vastapaino.
- Tirkkonen-Condit, S. 1985: Argumentative text structure and translation . *Studia philologia Jyväskyläläisiä* 18. Jyväskylän yliopisto.
- Toulmin, S., Rieke, R. & Janik, A. 1979. *An introduction to reasoning*. New York: Macmillan.
- Tuovinen, P. 1996. *Kansa valitsi – vai valitsiko media. Ateoreettinen argumentointi sanomalehti Keski-suomalaisen presidentinvaaleja koskevissa pääkirjoituksissa*. Jyväskylän yliopisto. Suomen kielen pro gradu- tutkielma.
- Vähäpassi, A. 1987a. Kansainvälisen kirjoitelmatutkimuksen taustaa ja tehtävien valinnan perusteet. Teoksessa A. Vähäpassi (toim.) *Todellisuuden kuvaamista, pohdintaa ja arviointia edellyttäviä kirjoitustehtäviä ja niiden arviointi*. s. 3–23. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 6.
- 1987b. Argumentoivan/taivuttelevan kirjoitustehtävän lähtökohdista ja kehittelystä.. Teoksessa A. Vähäpassi (toim.) *Todellisuuden kuvaamista, pohdintaa ja arviointia edellyttäviä kirjoitustehtäviä ja niiden arviointi*. s. 111–127. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 6.
- 1987c. The Level Of Expository And Argumentative Writing In Finland. In R. E. Degenhart (ed.) *Assessment of Student Writing in an International Context*. s. 207–223. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 9.
- Walton, Per-Åke 1970: *ABC om argumentation*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Werlich, E. 1982. *A Text Grammar of English*. PAINOS 1983. Heidelberg: Quelle und Meyer.